

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
SOSYOLOJİ PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSTANBUL'DA KENTE BAKIŞ AÇILARININ MERKEZ, ÇEPER VE
BANLIYÖ EKSENİNDE DEĞİŞİMİ: ARNAVUTKÖY, BEYLİKDÜZÜ
VE FATİH ÖRNEKLERİ

YİĞİT SAMET ÜNAL
207B4003

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. BETÜL DUMAN BAY

2023

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
SOSYOLOJİ PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İSTANBUL'DA KENTE BAKIŞ AÇILARININ MERKEZ, ÇEPER
VE BANLIYÖ EKSENİNDE DEĞİŞİMİ: ARNAVUTKÖY,
BEYLİKDÜZÜ VE FATİH ÖRNEKLERİ**

**YİĞİT SAMET ÜNAL
207B4003
ORCID NO: 0000-0003-2747-6546**

**TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. BETÜL DUMAN BAY**

ARALIK 2023

Yiğit Samet ÜNAL tarafından hazırlanan “İstanbul’da Kente Bakış Açılarının Merkez, Çeper ve Banliyö Ekseninde Değişimi: Arnavutköy, Beylikdüzü ve Fatih Örnekleri” başlıklı çalışma, **18/12/2023** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunmuş ve jürimiz tarafından İnsan ve Toplum Bilimleri Ana Bilim Dalı Sosyoloji Programında **YÜKSEK LİSANS** tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman

İmza

Doç. Dr. Betül Duman Bay

.....

Jüri Üyeleri

İmza

Doç. Dr. Onur Güneş Ayas

.....

Dr. Öğr Üyesi Zuhal Güler

.....

ÖZET

İSTANBUL'DA KENTE BAKIŞ AÇILARININ MERKEZ, ÇEPER VE BANLİYÖ EKSENİNDE DEĞİŞİMİ: ARNAVUTKÖY, BEYLİKDÜZÜ VE FATİH ÖRNEKLERİ

16 milyona yaklaşan nüfusu ve iki yakada yayıldığı geniş coğrafyasıyla İstanbul, sakinlerine birbirinden farklı kent deneyimleri sunmakta ve yaşatmaktadır. Bu çalışmanın amacı bu farklı deneyimler ile beraber kent sakinlerinin kente bakışlarını ve kente bakışı biçimlendiren ölçütleri anlamaktır. Araştırmanın amacı doğrultusunda kent merkezini temsilen Fatih, banliyöyü temsilen Beylikdüzü ve kent çeperini temsilen Arnavutköy ilçesinde amaçlı örneklem tekniğiyle seçilen toplam otuz kişiyle derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilerek nitel bir araştırma yapılmıştır.

Çalışma kapsamında katılımcılara yaşadıkları yeri tanımlama, aidiyet, hizmetler, yaşanan yere dair memnuniyet, özgürlük ve güvenlik hissiyatları konularında sorular sorulmuştur. Gerçekleştirilen mülakatlar sonucu kent merkezi, banliyö ve çeperdeki katılımcıların yaşadıkları yeri nasıl tanımladıkları, yaşadıkları yere aidiyetleri ve kentsel hizmetlerden memnuniyetleri arasında farklılaşma olduğu görülmüştür.

Gerçekleştirilen mülakatlar sonucunda mekanların idari sınırlarının ve tanımlarının kent sakinleri için geçerli olmayabileceği, yaşanan mekanda gerçekleştirilen projelerin ve etkilerinin kente bakışı biçimlendirebileceği ve kent – kır ayrımındaki ölçütlerin hala canlı olduğu görülmüştür. Buna ek olarak İstanbul'da merkez, çeper ve banliyöde kentsel hizmetlerin eşit dağılmadığı ve kentsel hizmetlere yönelik memnuniyetin de kente bakışı biçimlendirdiği görülmektedir.

Sosyal ilişkilere yönelik sorularda ise, artan yabancı göçmen nüfusu katılımcıların kendilerini güvende hissetmemelerinin önemli bir sebebi olarak ortaya çıkmıştır. Yine sahip olunan sosyal ağların ve mekânın planlılığı veya düzensizliğinin de güvenlik hissi açısından önemli olduğu görülmektedir. Kente dair aidiyet hissinin kent çeperinde ve banliyöde aidiyet hissinin birbirini dışlar şekilde yaşanabileceği ortaya çıkmıştır. Özgürlük hissinde ise klasik sosyoloji kuramlarındaki gibi kent – kır ayrımına dayalı bir özgürlük hissiyatı yerine mekânın tarihselliğinin de önemli olduğu görülmektedir. Ayrıca yaşanan yere dair memnuniyetin sadece verili fiziksel çevre ile ilgili olmadığı, mekândaki sosyal yapı ve ilişkilerin de bu memnuniyet veya memnuniyetsizlik hissinde rol oynadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: kente bakış, İstanbul, kent merkezi, kent çeperi, banliyö

ABSTRACT

VARIETIES OF URBAN PERSPECTIVES IN ISTANBUL ON THE AXIS OF CENTER, PERIPHERY AND SUBURBS: THE CASES OF ARNAVUTKOY, BEYLIKDUZU AND FATIH

With a population of nearly 16 million and a vast geography on both sides, Istanbul offers its residents different urban experiences. The aim of this study is to understand these different experiences as well as residents' perspectives on the city and the criteria that shape their perspectives. For the purpose of the study, a qualitative research was conducted through in-depth interviews with a total of thirty people selected by the purposive sampling technique in Fatih district, representing the city center; Beylikdüzü district, representing the suburbs; and Arnavutköy district representing, the city periphery.

As part of the research, the participants answered questions concerning their definition of home, sense of security and freedom, and their sense of belonging and services. The interviews have revealed that the participants' definitions of where they reside, their sense of belonging there, and their satisfaction with urban services varies depending on whether they are in the city center, suburbs, or the periphery.

According to findings, it was observed that the administrative boundaries and definitions of spaces may not be valid for city dwellers, that the projects carried out in the place of residence and their effects may shape the perspective of the city, and that the criteria in the urban-rural distinction are still alive. In addition to this, it is seen that urban services are not equally distributed in the center, periphery and suburbs in Istanbul and that satisfaction with urban services also shapes the perspective of the city.

In the questions on social relations, the growing number of foreign migrant population emerged as a significant factor contributing to the participants' feeling of being unsafe. Again, it is evident that the social networks and the planned or unplanned character of the area influence the sense of security. Regarding the sense of belonging, it was revealed that the sense of belonging to the city in the urban periphery and in the suburbs can be experienced in a mutually exclusive manner. Rather than a sense of freedom, based on the urban-rural distinction, as in classical sociological theories, the historicity of the place seems as important in terms of freedom. Satisfaction with the place of residence is not only related to the given physical environment but also to the social structure and relations in the place, which play a role in this feeling of satisfaction or dissatisfaction.

Keywords: urban perspectives, İstanbul, urban center, urban periphery, suburbs

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLOLAR LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı.....	1
1.2. Araştırmanın Yöntemi ve Araştırma Bölgesi	2
1.3. Araştırmanın Kapsamı	8
1.4. Araştırmanın Önemi.....	8
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	9
2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE	10
2.1. Kent/Kır, Çeper ve Banliyö Tanımlamaları.....	10
2.2. Kente Dair Klasik Yaklaşımlar	14
2.3. Şikago Okulu	18
2.4. Ekonomi-Politik Yaklaşımlar: Kentsel Büyüme ile Çeper ve Banliyö	19
3. KENTE BAKIŞA DAİR BİR LİTERATÜR ÖZETİ	24
3.1. Kentsel Hizmetler Hakkında Çalışmalar	25
3.2. Sosyal İlişkiler	27
3.3. Tercihler ve Seçimler.....	28
4. İSTANBUL'DA KENTSEL GELİŞİM.....	29
4.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde İstanbul	29
4.2. Cumhuriyet Sonrası Dönemde İstanbul	30
4.3. Kent Merkezinde Değişim	32
4.4. Banliyöleşme.....	34
4.4.1. Arnavutköy	36
4.4.2. Beylikdüzü	37

4.4.3. Fatih	37
5. ARNAVUTKÖY İLÇESİNDEKİ ARAŞTIRMA BULGULARI	39
5.1. Yaşanılan Mekanı Tanımlamak: İstanbul’da mı, Değil mi?	39
5.2. İstanbul Nerede Başlar?	44
5.3. Yaşanılan Yere Aidiyet	45
5.4. Hizmetlerden memnuniyet	48
5.4.1. Sağlık Hizmetleri	48
5.4.2. Eğitim Hizmetleri	49
5.4.3. Toplu Taşıma Hizmetleri	51
5.4.4. Kültür Sanat Faaliyetleri	53
5.4.5. Belediye Hizmetleri	55
5.5. Yaşanılan Yere Dair Memnuniyet	56
5.6. Özgürlük	58
5.7. Güvenlik	60
6. FATİH İLÇESİNDEKİ ARAŞTIRMA BULGULARI	63
6.1. Yaşanılan Mekanı Tanımlamak: Merkez ve Kalp	63
6.2. Fatih’in Dışı	65
6.3. Yaşanılan Yere Aidiyet	66
6.4. Hizmetlerden memnuniyet	69
6.4.1. Sağlık Hizmetleri	69
6.4.2. Eğitim Hizmetleri	70
6.4.3. Toplu Taşıma Hizmetleri	72
6.4.4. Kültür Sanat Faaliyetleri	73
6.4.5. Belediye Hizmetleri	74
6.5. Yaşanılan Yere Dair Memnuniyet	76
6.6. Özgürlük	78
6.7. Güvenlik	79
7. BEYLİKDÜZÜ İLÇESİNDEKİ ARAŞTIRMA BULGULARI	82
7.1. Yaşanılan Mekanı Tanımlamak	82
7.2. İstanbul Nerede Başlar?	84
7.3. Yaşanılan Yere Aidiyet	85
7.4. Hizmetlerden Memnuniyet	86

7.4.1. Sağlık Hizmetleri	86
7.4.2. Eğitim Hizmetleri.....	87
7.4.3. Toplu Taşıma Hizmetleri	88
7.4.4. Kültür Sanat Faaliyetleri	89
7.4.5. Belediye Hizmetleri	90
7.5. Yaşanılan Yere Dair Memnuniyet	91
7.6. Özgürlük	93
7.7. Güvenlik.....	94
8. SONUÇ	96
 KAYNAKÇA.....	 109
 EKLER.....	 116
Ek. 1. Araştırmada Kullanılan Soru Formu	116

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmanın Katılımcıları.....	4
Tablo 2. Kentsel ve Kırsal Nüfus Arasında Geleneksel Farklılıklar	11
Tablo 3. Katılımcıların Kentsel Hizmetlere Yönelik Düşünceleri.....	101
Tablo 4. Merkez, Çeper ve Banliyöde Ana Farklılaşmalar	106

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Arnavutköy İlçe Belediye Başkanı'nın 2019 Tarihli Beyanatı	41
Şekil 2. İstanbul'da Kültür Varlıklarının Dağılımı.....	45
Şekil 3. İstanbul'da Sosyokültürel Aktivitelerin Dağılım.....	74

1. GİRİŞ

Geçmişte daha çok surlarla çevrili bir alanı işaret eden kent aldığı göçlerle surlarının dışına etrafındaki boş ve kırsal arazilere taşmıştır. Eskinin boş ve geniş kırsal arazileri hızlı bir şekilde kente katılmaya başlamıştır. Böylece surun hemen dışında başlayan kır ve köyler ya yok olmuşlar ya da İstanbul örneğinde olduğu gibi uç noktalara itilmişlerdir. Kent merkezinin etrafında ise birbirinden farklı nitelikte yerleşim yerleri ortaya çıkmıştır. Bu süreç kent alanında incelenmeye muhtaç çeşitli değişikliklere yol açmıştır.

Banliyölerin oluşması, kentte merkez bölgelerin çoğalması, çepere ve kıra yönelik yayılma bu önemli değişikliklerdendir. Kıray'ın 1984 İstanbul'unu anlatırken vurguladığı gibi, o günün İstanbul'u imparatorluğun payitahtı İstanbul'dan çok farklıdır. Nüfusu kat kat yukarıda ve coğrafi olarak çok daha yaygın bir haldedir. Farklı sosyal tabakalara hitap eden farklı niteliklerde banliyöler ortaya çıkmıştır. Alibeyköy ve Mahmutbey gibi işçi sınıfına hitap eden sanayi banliyöleri; Suadiye ve Erenköy gibi üst-orta tabakaya hitap eden banliyöler bunun örnekleridir (Kıray, 1984).

Yine Kıray'ın (1984) vurguladığı üzere kentsel hizmetler her uzaklığa eşit şekilde yayılmamaktadır. Kentsel hizmetler eskiye nazaran yayılma gösterse de çeşitli araştırmalar göstermektedir ki bu durum hala pek değişmemiştir (Şeker vd, 2020). Plansız gelişmeyle de ilgili olarak bunun sonucunda kentin farklı bölgelerinde yaşayan insanlar kentten farklı şekilde faydalanmaktadır. Bunun ortaya çıkardığı kentsel eşitsizlik durumu kent sakinleri arasında farklı kent deneyimlerine yol açmaktadır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu tez, İstanbul kentinin merkez, banliyö ve çeper bölgelerinde yaşayan insanların; kente bakışlarında bir farklılaşma olup olmadığı, kentin olanaklarından ve kentsel hizmetlerden faydalanmalarının bir farklılaşma yaratıp yaratmadığı ve genel olarak merkez-çeper ve banliyöde kente bakışı biçimlendiren ölçütlerin neler olduğu

sorularına cevap oluşturmayı amaçlamaktadır. İstanbul’da kent merkezi, kent çeperi ve banliyöde yaşayan kent sakinlerinin kente bakışlarının nasıl farklılaştığı araştırmanın problemini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda kent sakinlerinin zihinlerinde ve deneyimlerdeki kentin anlaşılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Kentin farklı bölgelerinde yaşayan insanların kent deneyimlerinde ve kente dair düşüncelerinde bir farklılaşma var mıdır? Eğer varsa bu nasıl olmaktadır?
2. Kentin farklı bölgelerinde yaşayan insanların kentin olanaklarından ve kentsel hizmetlerden faydalanmalarında bir farklılaşma var mıdır? Eğer varsa bu nasıl bir farklılaşmadır?
3. Merkez, çeper ve banliyöde kente bakışı biçimlendiren unsurlar nelerdir?

1.2. Araştırmanın Yöntemi ve Araştırma Bölgesi

Tez, İstanbul’da kent sakinlerinin kente bakışlarını keşfetme ve kentin yaşadıkları bölgelerine göre aralarındaki bir farklılık olup olmadığını nitel araştırma türüyle anlamayı amaçlamaktadır. Kent deneyimi ve algısının merkez-banliyö ve çeperde nasıl farklılaştığını anlama amacıyla örnek olay deseni seçilmiştir. Örnek olay deseni tek bir olguya odaklanıp, olguya dair kapsamlı sonuçların elde edilmesine dayalı bir nitel araştırma desendir. Bahsedilen olgu bir olay olabileceği gibi bir grup da olabilir (Kümbetoğlu, 2020). Creswell (2023) örnek olay deseni ile bir mekanda çalışılabileceği gibi birden fazla mekanda da çalışma yapılabileceğini belirtmektedir. Çalışmanın amacı doğrultusunda kent merkezini temsilen Fatih ilçesi, banliyöyü temsilen Beylikdüzü ilçesi, kent çeperini temsilen Arnavutköy ilçesi seçilmiştir.

Creswell’e (2023) göre örnek olay çalışması birden çok bilgi kaynağına başvurulduğu bir nitel araştırma deseni türüdür. Görüşme ve mülakatlara ek olarak resmi belgeler, dokümanlar ve görsel materyaller de birer veri kaynağı olarak görülmektedir. Birden fazla veri kaynağına başvurmak hem örnek olay çalışmasında hem de araştırmanın güvenilirliğini arttırmak için de başvurulmuş bir stratejidir.

Arnavutköy, Beylikdüzü ve Fatih bölgeleri ise birbirinden farklı sebeplerle çalışma için sahası olarak seçilmişlerdir. Kent merkezine uzaklık Arnavutköy ve Beylikdüzü’nün seçimi için ortak kriter olmuşken, Fatih tarihi kent merkezi olması sebebiyle araştırmanın sahasına dahil edilmiştir. Arnavutköy ve Beylikdüzü ilçeleri

arasındaki bazı farklılıklar ise bu iki ilçenin seçilme sebepleri arasındadır. Arnavutköy sakinlerinin sosyo ekonomik statüsünün, Beylikdüzü sakinlerine nazaran daha düşük olması (Şeker, 2020); yine Arnavutköy'ün sosyo ekonomik gelişmişliğinin Beylikdüzü'ne kıyasla daha düşük olması (Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, 2022) bu ilçelerin seçilme sebeplerindendir. Buna ek olarak ise Beylikdüzü uzun süredir planlı bir yerleşim ve gelişme göstermekte iken, Arnavutköy ilçesinde ise hali hazırda önemli nüfus barındıran bazı mahallelerin dahi imar planları son bir sene içerisinde hazırlanıp, kamuoyuna sunulmuştur. Aradaki bu farklılıkların katılımcıların deneyim ve düşüncelerinde nasıl bir farklılaşmaya yol açacağını görebilmek amacıyla bu iki bölge araştırmaya dahil edilmiştir.

Çalışma kapsamında katılımcılara, kuramsal ve kavramsal çerçeve ile literatür değerlendirmesinden elde edilen ölçütler çerçevesinde yaşadıkları bölgeyi tanımlama, kentsel hizmetlerden memnuniyet, sosyal ilişkiler konularında sorular sorulmuştur. Veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme kullanılmış ve detayları aşağıdaki tabloda verildiği üzere toplam 30 kişi ile Mayıs 2023 – Haziran 2023 ve Ekim 2023 – Kasım 2023 tarihleri arasında görüşülmüştür.

Tablo 1. Araştırmanın Katılımcıları

Katılımcının Kodu	İlçe	Yaşı	Eğitim	Meslek	Bölgede Yaşadığı Süre
K1	Arnavutköy	24	Lisans	Öğrenci	9 yıl
K2	Arnavutköy	22	Lisans Öğrencisi	Öğrenci	7 yıl
K3	Arnavutköy	25	Lisans	Öğretmen	19 yıl
K4	Arnavutköy	46	İlkokul	Ev Hanımı	27 yıl
K5	Arnavutköy	43	İlkokul	Ev Hanımı	23 yıl
E1	Arnavutköy	25	Lise	İşçi	25 yıl
E2	Arnavutköy	25	Lisans	İşsiz	25 yıl
E3	Arnavutköy	25	Lisans	İşsiz	27 yıl
E4	Arnavutköy	41	Lise	Şoför	31 yıl
E5	Arnavutköy	45	Lise	İşçi	5 yıl
K1	Beylikdüzü	46	Yüksek Lisans	Memur	20 yıl
K2	Beylikdüzü	38	Lisans	Memur	16 yıl
K3	Beylikdüzü	40	Lisans	Mühendis	7 yıl
K4	Beylikdüzü	37	Lisans	Ofis Memuru	23 yıl
K5	Beylikdüzü	50	Lise	Emekli	27 yıl
E1	Beylikdüzü	38	Lisans	Memur	27 yıl
E2	Beylikdüzü	26	Lisans	Öğretmen	23 yıl
E3	Beylikdüzü	25	Lise	İşçi	12 yıl
E4	Beylikdüzü	41	Lisans	Yönetici	10 yıl
K1	Fatih	25	Lisans	Öğrenci	6 yıl
K2	Fatih	47	Lisans	Öğretmen	47 yıl
K3	Fatih	41	Lisans	Öğretmen	41 yıl
K4	Fatih	34	Lisans	Ev Hanımı	7 yıl
K5	Fatih	32	Lise	Ev Hanımı	5 yıl
K6	Fatih	44	Lise	Ticaret	11 yıl
E1	Fatih	25	Lisans	Esnaf	25 yıl
E2	Fatih	20	Lisans Öğrencisi	Öğrenci	6 yıl
E3	Fatih	37	Lisans	İmam	20 yıl
E4	Fatih	45	Lise	İşçi	25 yıl
E5	Fatih	34	Lise	İşçi	34 yıl

Katılımcıların seçiminde ise amaçlı örneklem tekniği kullanılmış olup, araştırmanın sahasında yer alan ilçelerin genel demografik özelliklerine uygun katılımcılar araştırmaya dahil edilmeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda Beylikdüzü'nün

eğitim ve sosyoekonomik seviyesi yüksek bir demografik yapıya sahip olduğu (Beylikdüzü Belediyesi, 2022; Şeker, 2020) Arnavutköy’de ise sosyoekonomik seviyenin daha düşük olması ve sanayi sektöründe istihdamın daha yüksek olması (Akgün ve Akgün, 2017), Fatih’te yaşayan nüfusta İstanbul nüfusuna kayıtlı olanların %21’lik bir oran ile birçok ilçeye göre yüksek olması (TÜİK, 2022) göz önünde bulundurulmuştur. Bu bağlamda katılımcıların seçim kriterlerinde bu özelliklere dikkat edilmiş olup yine tezin araştırma soruları kapsamında katılımcılara yaşadıkları yere aidiyet hisleri de sorulduğundan, bir alt limit olarak, bölgede en az beş sene ikamet eden kent sakinleri araştırmaya dahil edilmiştir.

Katılımcıların ilçelerin hangi mahallerinden seçildiği hususunda ise Arnavutköy ilçesinde 38, Beylikdüzü ilçesinde 10, Fatih ilçesinde ise 57 mahallenin varlığı göz önünde bulundurulduğunda mahalle sayısının çokluğu ve mahalleler özelinde demografik veri üretiminin kısıtlı olması katılımcıların ikamet edeceği mahallerin seçimini zorlaştırmıştır. Bu sebeple nüfus ve sosyoekonomik statü endeksi verilerine (Şeker, 2020) bakılması tercih edilmiştir. Bu bağlamda Beylikdüzü katılımcıları sosyoekonomik statüsü daha yüksek ve ilçenin genel statüsü ile uygun olduğu görülen Adnan Kahveci, Cumhuriyet, Büyükşehir ve Marmara mahallerindendir. Fatih’te ise bölgenin geçmişte Eminönü ilçesiyle birleşmesi, tarihsel yapısından gelen mahalli bölünmeler ve bölgedeki hanelerin ticari işletmelere dönüşmeleri nüfusu oldukça düşük mahalleler yaratmaktadır. Öyle ki, bu mahallelerin yarısından fazlasında nüfus 5.000’in altında, yirmi ikisinde ise binin dahi altındadır (TÜİK, 2019). Bu kapsamda düşük nüfuslu yapı hem katılımcıya erişimi, hem de araştırma sorularına yönelik yeterli ve çeşitliliği koruyan cevaplar anlamayı zorlaştırabileceğinden bu mahalleler yerine, Fatih’in heterojen nüfus yapısını da (Şahin, 2016) temsil edebilecek ve bu manada cemaat yaşamı ve türdeş niteliği ile öne çıkan mahalleler de dışarıda bırakılarak, daha yüksek nüfusa sahip mahalleler tercih edilmiştir. Yine Fatih’teki bazı mahallelerin genç öğrenci nüfusu tarafından yoğun bir şekilde tercih edilmesi (Birarada, 2022) bu mahallelerin araştırma kapsamı dışında tutulmasına yol açmıştır. Bu bağlamda katılımcılar Kocamustafapaşa, Karagümrük, Akşemsettin, Şehremini mahallerindendir. Arnavutköy ilçesi özelinde ise, ilçedeki nüfusun ve yerleşim alanlarının daha çok merkezde ve çevresindeki mahallelerde toplanması katılımcı seçimlerinin Merkez ve civarındaki Taşoluk, İmrahor, Anadolu mahallelerinden

yapılmasını gerektirmiş, bu alanların dışında kalan nüfusu daha düşük ve kırsal dokunun çok daha hakim olduğu mahalleler dışarıda bırakılmıştır.

Katılımcılara araştırmaya ilişkin bilgiler verilmiş olup, diledikleri takdirde araştırmadan çekilebilecekleri veya istedikleri soruya cevap vermeyebilecekleri aktarılmıştır. Yine katılımcılara kimliklerinin tamamen gizli tutulacağı, ses kayıtlarının zorunlu olmadığı ve istenildiği takdirde durdurulabileceği belirtilmiştir. Katılımcılara bu hakları bildirilmesine rağmen araştırma sırasında çekilmek veya ses kaydını durdurmak isteyen katılımcı olmamıştır bu sebeple katılımcıların araştırma esnasında araştırmacıya veya araştırmaya güvensizlik duymadıklarını söylemek mümkündür. Buna rağmen bazı güven sorunları araştırma esnasında değil ancak araştırmadan önce, araştırma hakkında bilgi verilirken yaşanmıştır. Örneğin Beylikdüzü bölgesindeki bazı kent sakinleri güven sorunu olduğunu belirterek araştırmaya katılmamayı tercih etmişlerdir. Bu durum Beylikdüzü özelinde katılımcılara erişmede ek bir sorun ortaya çıkarmıştır.

Katılımcılara erişim hususunda, araştırmacının uzun süre Arnavutköy’de ikamet etmiş olması ve sahip olduğu sosyal ağlar sayesinde burada katılımcılara ulaşmak daha kolay olsa da, Fatih ve Beylikdüzü bölgelerinde herhangi bir sosyal ağa sahip olmamak katılımcılara erişimi oldukça zorlaştırmıştır. Bu durum için Fatih ve Beylikdüzü’nde istenilen kriterlerde katılımcılara erişilebilecek kişiler vasıtasıyla, daha sonra da bu katılımcılar aracılığıyla yeni kişilere erişilmeye çalışılarak amaçlı örneklem tekniğinin bir alt türü olan kartopu örneklem seçim tekniği kullanılmıştır. Ancak birçok katılımcının başka bir kişiyi araştırmaya dahil etmemesi görüşme süreçlerini kesintiye uğratarak, zorlaştırmıştır. Bu durumda tekrar bölge sakinleri ile bağ kurulmaya çalışılmış olması, araştırma süresini uzatmıştır. Farklı bir yol olarak bu sorunu aşabilmek için ise belediyelerin kent konseylerine bağlı gençlik meclisleri ve muhtarlıklar ile de iletişime geçilmeye çalışılsa da bu her zaman başarılı bir yöntem olmamıştır. Bazı gençlik meclisleri aktif değildir, bazıları ile iletişime geçilmeye denenmiş olsa da bir cevap alınamamıştır. Muhtarlıklardan ise sadece bir kere olumlu cevap alınmış olup, muhtarlık ile aynı binada çalışan bir belediye personeli araştırmaya katılmayı kabul etmiştir.

Araştırma süreci hakkında daha detaylı bilgi vermek gerektiğinde, kentsel hizmetlerden memnuniyetlerini anlamak amacıyla sorulan sorulardan ve cevaplardan bahsedilebilir. Beylikdüzü bölgesindeki bazı katılımcılar Beylikdüzü Belediyesi’nde

memur olarak çalıştığı ve Arnavutköy ve Fatih bölgesindeki birer katılımcının da ilçe belediyesini elinde tutan siyasi partinin mahalle ve ilçe yapılanmalarında görevli olması değinilmesi gereken bir durumdur. Bu katılımcılara özellikle belediye hizmetleri sorulduğunda, katılımcılar kendilerinin bulundukları mesleki ve siyasi pozisyonu tekrar hatırlatıp yine de “tarafsız” cevap vereceklerini veya vermeye çalışacaklarını belirtip, zaman zaman eleştirel tavır da almışlardır.

Tez kapsamında yüz yüze görüşme yapılması öncelenmiş olup, katılımcıların zaman problemi dolayısıyla yüz yüze görüşme yapılamadığı durumlarda Zoom programı üzerinden görüşme sağlanmıştır. Yapılan görüşmelerde katılımcının onayı doğrultusunda görüşmenin ses kayıtları alınmış, bu kayıtlar online bir yazılım aracılığıyla yazıya dökülerek deşifre edilmiştir. Çalışmanın analizi esnasında da katılımcıların isimleri, katılımcı eğer erkek ise E, katılımcı eğer kadın ise K harfleriyle gizlenerek, katılımcıların gizliliği sağlanmış, veriler anonimleştirilmiştir.

Görüşmeler sonunda elde edilen verilerin analizi için ise ses kayıtları deşifre edildikten sonra düzenlenen görüşme kayıtları okunarak araştırma sorusu ve amacı doğrultusunda literatürden gelen başlıklarla (İstanbul algısı, hizmetlerden memnuniyet, aidiyet, özgürlük, güvenlik) temalaştırılma yapılmıştır.

Üçgenleme (triangulation) olarak bilinen teknik, nitel araştırmalarda ortaya çıkan sonuçların güvenilirlik ve geçerliliğini arttırmada kullanılan stratejilerden biridir. Veri kaynaklarını çeşitleme anlamına gelen üçgenleme, araştırma konusunda farklı taraflar ile görüşme yapma anlamına geldiği gibi aynı zamanda birden fazla veri kaynağından faydalanmak anlamına da gelebilmektedir (Başkale, 2016). Çalışmada ise veri kaynağı çeşitliliğini sağlamak adına katılımcıların sorulara yönelik cevaplarını büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyesinin web sayfaları ve hazırladıkları raporlar, TÜİK verileri ve kamuya açık diğer kaynaklardan faydalanılarak değerlendirilmiştir.

Örneğin yaşadıkları yeri nasıl tanımladıklarına dair cevapları, Fatih’in tarihi dokusuna olan vurgu ve Arnavutköy ve Beylikdüzü’nde tarihi dokunun eksikliğine yapılan vurgu Kültür Envanteri portalı haritasından yararlanılarak değerlendirilmiştir. Katılımcıların Arnavutköy ve Beylikdüzü’ndeki nüfus artışına sıklıkla değinmesi TÜİK verileri, Arnavutköy ve Fatih’te göçmen yoğunluğuna yönelik şikayetler ise ilgili bakanlığın ilçelerdeki göçmen nüfusu oranlarına yönelik verisi ile değerlendirilmiştir.

1.3. Araştırmanın Kapsamı

Araştırmada megapolleşmiş, küreselleşme ve bölgeselleşmenin yoğun olarak yaşandığı, Anadolu'nun çeşitli illerinden yoğun göç alarak nüfusu 16 milyona ulaşmış İstanbul ile sınırlı şekilde bir kente bakış araştırması yapılmıştır. İstanbul merkez-çeper ve banliyöleşmenin en kesif şekilde yaşandığı megapol olarak değerlendirilmektedir. İstanbul'da farklı sosyoekonomik ve demografik nitelikler gösteren ve coğrafi olarak farklı bölgelerde yer alan üç ilçe olan Fatih, Beylikdüzü ve Arnavutköy merkez-çeper-banliyö yerleşimleri olarak seçilmiştir. İstanbul'un tarihsel analizi merkez olarak Fatih ilçesinin seçilmesini getirmiştir. Bununla birlikte ilçe seçimleri büyük oranda coğrafi bir seçimi yansıtmaktadır. Bu çerçevede Beylikdüzü yerine sosyo-ekonomik statüsü daha yüksek ve bir yaşam tarzını temsil eden banliyö örnekleri de seçmek olanaklı iken, süre ve imkan kısıtı ile orta sınıf - çift kariyerli aileleri, muhafazakar ve seküler çeşitliliği barındıran Beylikdüzü ile sınırlı bir çalışma yürütülmüştür. Nitel araştırma türlerinde amaç temsiliyet değil, anlamak ve keşfetmek olduğundan araştırma evrenini temsil edecek sayıda değil, katılımcılardan elde edilen verilerin belli bir doygunluğa eriştiği sayıda görüşme yapılması esastır. Bu sebeple her ilçeden on olmak üzere toplamda otuz derinlemesine görüşme ile önemli bulguların ortaya çıktığı tespit edilmiştir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Araştırmanın literatüre, literatürde eksik olduğu görülen iki farklı noktada katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Bunlar; kent merkezi, banliyö ve çeperdeki sakinlerin kente dair deneyim ve düşüncelerinin karşılaştırmalı değerlendirilmesi, öne çıkan ölçütler ile merkez-çeper ve banliyönün sakinlerce vurgulanan genel niteliklerinin ortaya çıkarılması konularıdır.

Yapılan literatür taraması sonucunda bu iki noktanın literatürde eksik kaldığı, yeteri kadar araştırma bulunmadığı dikkat çekmiştir. Bucholtz vd. (2020)'nin belirttiği üzere kent sakinlerinin kendi yaşadıkları mekânı nasıl algıladıkları ve tanımladıklarına dair çalışmalar oldukça eksiktir. Araştırmanın kentteki üç farklı yaşam çevresi üzerinde mukayeseye elverişli sonuçlar üretmesiyle literatürdeki bu boşluk doldurulmaya çalışılacaktır. Ayrıca araştırmanın diğer bir katkısı kent çeperlerine dair çalışmalarda eksikliği kapatmaya çalışmasıdır. Şentürk (2019)'ün belirttiği üzere metropol kentlerin

eperlerindeki yerleşim yerleri üzerine yeteri kadar çalışma bulunmamaktadır. Araştırmaya dahil edilen Arnavutköy bölgesi ile bu eksikliğin kapatılacağı öngörülmektedir.

Kamusal fayda ve önem olarak ise araştırma yoluyla elde edilecek sonuçların yerel yönetimlerin ve politika yapıcılarının karar alma ve siyaset oluşturma süreçlerinde fayda yaratacak nitelikte olması beklenmektedir. Araştırmadan elde edilecek sonuçlara göre yerel yönetimler kentsel hizmetlerin iyileştirmeler ve sosyal ilişkilerin iyileştirilmesi konusunda çalışmalar yapabilirler.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Saha alışmasının Mayıs – Haziran ayları arasındaki kısmı tarih olarak Türkiye’deki 2023 Genel Seçimleri’ne denk gelmiştir. Çalışma süresinde her ne kadar katılımcıların bir parti tercihi yerine kentsel hizmetlere dair memnuniyetleri sorulsa ve görüşmeler esnasında bu soruların politik tercihleri öğrenmek veya tespit etmeye dair sorular olmadığı belirtilmiş olsa da saha çalışması takviminin seçim süreciyle çakışmasının katılımcıların görüşlerini etkilemiş olabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda bu durum araştırmanın bir sınırlılığı olarak ortaya çıkmaktadır.

Araştırmanın sınırlılıkları bakımından başka bir konu ise çalışma kapsamında katılımcıların etnik veya politik aidiyetlerinin ve bundan doğabilecek aidiyet farklılaşmalarının araştırmanın kapsamı dışında tutulmasıdır. Bu sebeple araştırma sürecinde katılımcıların etnik ve politik aidiyetlerine göre bir katılımcı seçim süreci yürütülmemiş olup, buna yönelik de bir analiz çalışması yapılmamıştır.

Araştırmanın kente bakış açılarındaki farklılıkları anlamaya çalışırken kartopu örneklem seçim tekniği kullanılması bazı demografik çeşitliliklerin de temsil edilememesi sonucunu doğurmuştur. Bu kapsamda örneğin çeper-banliyö ve merkez örneklerinde özellikle yaşlı nüfusun örnekleme de yer almadığı ifade edilmelidir.

2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde öncelikle sözlük tanımlamaları itibariyle tezin çerçevesinde bulunan kent-kır-banliyö ve çeper kavramlarına değinilecek, devamında klasik kent tanımlamaları irdelenecektir. Sonrasında ise Şikago Okulu'na ve ekonomi politik yaklaşımlara yer verilecektir. Bölümde ayrıca kentsel genişlemeye bağlı çeper ve banliyö kavramlarına ilişkin çağdaş yaklaşımlar yer alacaktır.

2.1. Kent/Kır, Çeper ve Banliyö Tanımlamaları

Dilimizde insanların yoğun biçimde bir arada yaşadığı yerleşim birimlerini ifade etmek için eş anlamlı olarak görülen iki sözcük mevcuttur: kent ve şehir. Türk Dil Kurumu'nun Güncel Türkçe Sözlüğü, kent ve şehir sözcüklerini eş anlamlı olarak göstererek, şehir için “nüfusunun çoğu ticaret, sanayi, hizmet veya yönetimle ilgili işlerle uğraşan, genellikle tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı, kent, site.” tanımını vermektedir (Türk Dil Kurumu, 2023). Yine Kent Bilimleri Sözlüğü'nde kent için “Sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidişgeliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinimlerin karşılandığı ve pek az kimsenin tarımsal uğraşılarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi” tanımı verilmektedir. (Keleş, 1980).

Kır TDK tarafından ise “şehir ve kasabaların dışında kalan, çoğu boş ve geniş yer, dağ bayır” olarak tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu, 2023). Kent Bilim Terim Sözlüğü ise kırsal nüfusu “1. Tarımla uğraşan genellikle kent sınırları dışında köy ve kasabalarda yaşayan nüfus. 2. Nüfusun 10 bini geçmeyen yerleşim yerlerinde yaşayan nüfus. 3. İl ve ilçe özekleri dışında kalan yerlerde yaşayan nüfus.” olarak tanımlamıştır. Yine aynı sözlükte kırsal topluluk “Genellikle köylerde yaşayan, anakentlerin daha tümüyle kentleşmemiş komşu alanlarında da görülen, başat çalışma alanı tarım ve hayvancılık olan, yüz yüze ilişkilerin sürüp gittiği, iş bölümü ve uzmanlaşmanın gelişmemiş

olduğu insan topluluğu.” olarak tanımlanmıştır. Bu tanımların ortak noktası kırı, kent dışında düşük yoğunluklu bölgeler olarak tanımlaması olmuştur.

Kent ve kır toplumun yaşam alanları olduğundan, toplumdaki değişimler ile beraber onların da değişmesi beklenen bir durumdur. Bazı kırsal yerler zamanla verdiği göçle nüfusunu kaybedip küçülmeye hatta yok olmaya yüz tutabilir veya tersi bir şekilde verdiği göçün geri dönmesiyle tekrar bir canlanma ve ekonomik faaliyetlerde artış yaşayabilir. Aynı şekilde kentler de nüfus artışı veya yapılan müdahaleler ile büyüme veya küçülme yaşayabilir.

Kent literatürde genelde iki yolla tanımlanmaktadır. Bunlardan ilki nüfus yoğunluğu, yüksek binalar, istihdam türleri gibi kentin fiziksel bir tanımıyken diğeri kentteki yaşamın kültürel özelliklerine dair tanımlar ve açıklamalardır. Kentin kırla fiziksel özellikler açısından karşılaştırılmasına dair bir tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 2. Kentsel ve Kırsal Nüfus Arasında Geleneksel Farklılıklar

Değişkenler	Kent	Kır
Ekonomi	İkincil ve üçüncül faaliyetler hakim	Birincil endüstri ve onu destekleyen faaliyetler
Meslek yapısı	İmalat, inşaat, yönetim ve hizmet faaliyetleri	Tarım ve diğer birincil sanayiye bağlı meslekler
Eğitim seviyesi	Ulusal ortalamadan daha yüksek	Ulusal ortalamadan daha düşük
Kamusal servislere ulaşım	Yüksek	Düşük
Bilgiye ulaşım	Yüksek	Düşük
Demografi	Düşük doğurganlık ve ölüm	Yüksek doğurganlık ve ölüm
Politika	Liberal ve radikal unsurların daha fazla temsili	Muhafazakar, değişim karşıtı
Etnisite	Çeşitli	Daha homojen

Göç düzeyi	Yüksek ve genellikle içeri doğru	Düşük ve genellikle dışarı doğru
------------	----------------------------------	----------------------------------

Kaynak: (Hugo, Champion ve Lattes, 2004 akt. Nerse, 2017)

Tabloda da görüldüğü üzere kent ve kır çeşitli özellikler açısından farklılıklar ve karşıtlıklar barındırmaktadır. Kır ekonomik üretim olarak tarım ve hayvancılık türlerinin öncü sektör olduğu bir yerleşim biçimiyken, kent sanayi ve hizmet sektörlerinin yoğunlaştığı bir yerleşme biçimidir. Kent hizmetlerin ve kültür-eğlence mekanlarının yoğun bir biçimde bulunduğu bir mekanken, kırdan hem hizmetler hem de kültür-eğlence mekanlarının eksikliği belirgindir.

Sosyal ilişkilere gelindiğinde ise kentin demografik yapısı çeşitlilik gösterirken, kırdan demografik yapısı böyle bir çeşitlilik göstermemektedir. Aldığı göçlerin de etkisiyle nüfusu artan kent birbirinden çok farklı toplumsal grupların bir arada yaşadığı bir mekanken, kır aile ve akrabalık bağlarının önemini ve varlığını koruduğu daha az nüfuslu yerleşimlerdir. İki yerde de sosyal ilişkiler bu tanışıklık ilişkilerinin oranı doğrultusunda değişim göstermektedir. Kır ise hem sosyolojide hem de sözlükte kent ile zıtlık ilişkisi içerisinde tanımlanan bir kavramdır.

Kent en önemli karakteristik özelliğini nüfus yoğunluğundan alırken, tarih boyunca da sıklıkla bu yoğunluğu artırma ve bunun sonucunda da dışarı doğru bir büyüme eğilimi içerisinde olmuştur (Altun, 2010). Bu yolla kent, kendi dışında kalan kıra doğru açılırken, kent-kır ilişkileri daha karmaşık bir hal almakta ve kent-kır arası yerleşim birimleri oluşmaktadır. Bu ortaya çıkan yeni yerleşim birimleri kent çeperi olarak adlandırılmaktadır.

Kent çeperi “kent merkez bölge dışında yayıldığı, büyüdüğü ve saçaklandığı bölgeler” olarak tanımlanmaktadır (Altun, 2010). Düşük yoğunluklu yerleşmeler, sanayi alanları ve açık yeşil alanlar kent çeperini oluşturan öğelerdir (Zasada vd, 2013). Kent çeperine eş anlamlı olarak kullanabileceğimiz kent eşiği Keleş (1980) tarafından “yerleşik alanlarda, yörekentlerin dışına doğru kentsel ve tarımsal toprak kullanımlarının birleştiği alan” olarak tanımlanmıştır.

Kent çeperleri işyerlerinin ve sosyal servislerin eksikliği ve erişim problemleri ile karakterize olmuş haldedir. Colleoni’nin (2019) da vurguladığı üzere kamu yönetimi tarafından verilen sağlık veyahut kültürel hizmetler tarihi kent merkezlerinde ve

çevresinde yoğunlaşmış haldedir. Çeperdeki eksik hizmetler ve erişim, kent çeperinden kent içine mobilitayı arttırır niteliktedir (Colleoni, 2019).

Kent çeperi, kent ve kır özelliklerini bir arada taşıyabilir. Örneğin kent çeperlerindeki ekonomik faaliyetler birincil, ikincil ve üçüncül ekonomik faaliyetlerin bir karışımı halinde gerçekleşebilir. Yine sosyal çeşitlilik ve eğitim seviyesi kent ile kır arasında bir yerde kendini gösterebilir. Yine de bu tarihsel ve bölgesel değişebilecek bir çıkarım olacağı için genellemek zor olabilir (Colleoni, 2019).

Literatürde “urban sprawl” olarak yer alan kentsel yayılma ile meydana gelen çeper (periphery) bölgelerinin oluşumuna yol açan birden çok sebep vardır. Öncelikle bu sebeplerin tarihsel ve bölgesel olarak değişebileceğini belirtmek gerekmektedir. Öyle ki kent dışı yerleşmelerin tarihi esasen kentin tarihi kadar eskidir. Bu yerleşimlerin tarihi incelendiğinde, kentin dışı kent nüfusu arttıkça oluşan problemler sebebiyle seçkinler için bir kaçış noktası olduğu görülmektedir. Sanayi Devrimi sonrasında ise kentlerin aldıkları göçler ile bir nüfus patlaması yaşaması kent dışı yaşam arayışını hızlandırmıştır (Altun, 2010).

Kent alanında bir diğer yerleşim birimi olan banliyö ise “kent çeperinde gelişen az katlı konut pratiği” olarak tanımlanır (Altun, 2010). Dilimizde pek kullanımı olmayan banliyö kelimesi için TDK “yörekent” karşılığını sunmuş, yörekent sözcüğünü de “genellikle oturma niteliğinde olan, şehir merkezinden uzakta veya sınırlarına yakın yerlerde bulunan şehir yöresi, banliyö” olarak tanımlamıştır (Türk Dil Kurumu, 2023).

Banliyö kent merkezinden uzak ve merkeze kıyasla daha yüksek refah ve yaşam koşullarına sahip yaşam alanıdır (Çetin, 2012). Nowicki’e göre kendine ait bir konut ve alan isteği, şehirden ve yoğun nüfustan uzak yaşama isteği banliyö yaşamının sebepleri arasındadır (Nowicki, 2020). Ancak banliyönün tanım ve şekilleri dünya genelinde sabit değil, değişkendir (Friedman, 2018). Öyle ki, banliyö kavramı açık bir şekilde dilimizde ve gündelik hayatta yaygın bir şekilde kullanılmayan, duyulduğunda çoğu insan için bir çağırışım yapamayacak bir sözcüktür.

Friedman (2018) vurguladığı gibi banliyönün tanımı ve şekilleri dünya genelinde farklılık göstermektedir. Ren (2021) birçok kent konseptinin, kent kuramlarının üretildiği Kuzey Amerika ve Batı Avrupa’dan dünya geneline yayıldığını ifade edip, banliyö (suburb) kavramının da bunun bir örneği olduğunu belirtir. Ona göre ABD örneğindeki banliyö ile Küresel Güney arasındaki banliyö benzeri kent çeperindeki

yerleşimler arasında farklar mevcuttur. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki düşük yoğunluklu az katlı yapılar ve özel araç kullanımının yoğun olduğu banliyöler bulunduğu ülkeye özeldir. Küresel Güney'de kentin kıyısındaki yerleşimler, bunların aksine, yüksek katlı binalar ve daha yüksek nüfus yoğunluklu bölgeler olmakla beraber, özel araç kullanımından ziyade toplu taşıma hizmetlerine daha bağımlı haldedirler (Ren, 2021).

Banliyöler hakkında vurgulanabilecek bir diğer nokta ise insanlar gibi banliyölerin de bir yaşam döngüsüne sahip olabileceğidir. Kentin kıyısında merkezden uzakta kurulan banliyölerin ilk kuruldukları andan sonra nüfuslarının gitgide artıp, düşük yoğunluklu olma özelliklerini kaybederek, kentle bütünleşip onun bir parçası haline gelebildikleridir. Bu durum banliyö olarak tanımlanmış bölgelerin, zaman içerisinde bu vasıfları kaybedip yeni tanımlamalara ihtiyaç duymasına yol açmaktadır (Harris, 2010 akt: Hesse & Siedentop, 2018).

Klasik sosyoloji teorilerinin kente dair açıklamalarında, kent ve kır bir karşıtlık içerisinde kurgulanarak açıklamalar geliştirilmiştir. Ama banliyölerin kentten daha mı fazla yoksa daha mı az “kent” olacağı belli değildir (Tittle ve Stafford, 1992). Örneğin, Baumgartner (1988) banliyölerin kentlere nazaran daha zayıf sosyal bağlar üreteceğini savunsa da literatürde bu durum tartışmalıdır.

2.2. Kente Dair Klasik Yaklaşımlar

Kente dair klasik yaklaşımlarda öncelikle Friedrich Engels'ten bahsetmek gerekmektedir. Friedrich Engels 1844-1845 yıllarında İngiltere'nin büyük şehirlerinde gözlemlerde ve görüşmelerde bulunarak ve ikincil kaynaklardan yararlanarak işçi sınıfının yaşam koşullarını kayıt altına almıştır. Bunlar Sanayi Devrimi'nin ilk dönemlerinde işçiler üzerindeki tahribatı görmek için oldukça önemli olduğu kadar, kent mekânında sınıfsal farklılıklara da işaret etmesi sebebiyle kent sosyolojisi alanındaki çalışmalara örnek gösterilmektedir.

Engels (2019) yaptığı çalışmasında kenti iki boyutuyla açıklamıştır. Bunlardan ilki kentin moral yönüdür. Engels'e (2019) göre kentler sosyal bir uyum ve huzur mekânı olmaktan ziyade bir sosyal savaş mekanıdır. İnsan ırkının aynı amaçlara ve prensiplere bölünmesinin en uç noktası dönemin Londra'sında yaşanmaktadır. Öyle ki insanlar kendi özel çıkarlarıyla ilgilenmekten başka bir şey düşünemez durumdadırlar.

Stirner'dan alıntıyla Engels, herkesin birbirine ancak kullanılabilirliği olan metalar olarak baktığını öne sürmektedir.

Engels'in (2019) vurguladığı diğer yön ise oldukça somut olan yaşam koşulları boyutudur. Onun gözlemlerine göre ahlaki tüm değerlerden yoksun olan burjuva ve hem yoksul hem de temel ihtiyaçlarını gidermekten yoksun olan proletarya, İngiltere'nin büyük kentlerinde beraber ama aynı zamanda ayrı bir halde yaşamaktadırlar.

Kent, burjuvazi için kazançlarını ve sömürüyü arttırma mekanıyken, proletarya için iş kazaları ve kötü yaşam koşullarından kaynaklı bulaşıcı hastalıkların mekânı halindedir. Engels eserinin önemli bir bölümünde işçilerin sağlık sorunlarından bahsetmeyi kendine görev addeder. Fabrikalardan kaynaklı hava kirliliği, altyapı ve planlama eksikliğinden kaynaklanan ve yoksulluk kaynaklı bir arada yaşama biçimleri İngiltere işçisinin ömrünü kısaltmaktadır. Örneğin, Engels işçi sınıfının yaşadığı bölgelerde kanalizasyon sistemi bulunmadığından sokakların pislik içerisinde olduğunu gördüğünü belirtmektedir. Verem ve tifüs gibi bulaşıcı hastalıklar işçi sınıfını kırıp geçirirken, bu hastalıklar orta sınıflara dahi ulaşmamıştır. Engels kentin ve ekonomik büyümenin adil olmayan kullanımı ve sosyal devlet anlayışının yokluğunu işçi sınıfının kötü yaşam koşullarının kaynağı olarak görmektedir.

Engels (2019) son tahlilde kenti kapitalizmin mekanı olarak analiz etmektedir. Ona göre kentlerde kapitalistler zenginliği elde ederken yoksullara ise belirsiz bir hayat bırakmaktadırlar. Tılıç'ın (2017) vurguladığı üzere Engels, kentsel mekan üzerinde kapitalizmin nasıl işlediğini inceleyerek, üst ve alt gelir gruplarının kentin farklı mekanlarına dağılımlarını incelemiştir.

Max Weber'in temel araştırma sorusu ise rasyonel sistemlerin Batı'da ortaya çıkarken, Batı dışı bölgelerde niçin ortaya çıkmadığına ilişkindir. Rasyonelleşme onun çalışmalarında önemli bir temadır. Din, müzik, yönetim ve ekonomi konularındaki çalışmalarında olduğu gibi kent konusundaki çalışmasında da rasyonelliğin izini sürmektedir. Bu sebeple Weber'in çalışmaları karşılaştırmalı tarihsel bir metot ile yürütülmektedir (Ritzer, 2014).

Weber'in kent çalışmalarını da bu bağlamda okumak gerekmektedir. Onun çalışmasının önemli bir kısmı Batı'daki ve Doğu'daki kentlerin analizlerine ayrılmış

haldedir. Weber modern kentin analizinden veyahut kentteki yaşayışa dair tespitlerden ziyade Avrupa kentlerinin tarihsel analizine odaklanmaktadır.

Öncelikle, bir yerin nüfus büyüklüğünün onun kent olarak tanımlanıp tanımlanamayacağına karar verirken bakılacak bir kriter olmadığını savunmaktadır. Weber'e göre Batı kenti müstesnadır: kent tarımdan farklı ve egemen şekilde ticaret ilişkilerinin ve ticaret burjuvazisinin geliştiği yerdir. Ancak bundan fazlası da vardır: Şehir tarımdan çok ticaretin, pazar örgütlenmesinin, burjuvazinin ortaya çıktığı, özerk mahkemelere sahip, meslekleşmiş insanlar topluluğu ile müstesnadır (Gottdiener ve Hutchison 2011). Weber'e göre Ortaçağ Avrupası'nda bir yerleşim yerinin kent olarak tanımlanabilmesi için kendini dış etkilere koruyacak şekilde surlarla çevrili olması yani kale yapısında olması gerekmektedir. Kent içinde de özerk bir hukuki sistem ve pazaryeri ile özerkliğini korumalıdır. Yönetim biçimi olarak da kentin sakinleri ise seçimler vasıtasıyla yönetimlere katılır ve kentin örgütlenme biçimini oluştururlar.

Weber'in çalışmasının önemli kısmı Avrupa ve Asya'nın çeşitli bölgelerindeki kentlerin bu kriterleri sağlayıp sağlamaması ile ilgilidir. Bu kriterlere göre birçok tarihsel kent tam anlamıyla kent topluluğu değildir. Örneğin Antik Yunan'da seçme seçilme hakkı tüm yurttaşlarda olmadığından buradaki birçok topluluk kent özelliği göstermemektedir.

Weber'e göre "kentsel bir topluluk, yalnızca Avrupa'da ortaya çıkmıştır." İstisnalar farklı zaman ve bölgelerde ortaya çıkabilse de kent yaygın olarak Avrupa'da var olmuştur. Kendi kendini yönetebilme yeteneği-özerk kent yönetimi batı kentinin doğuşunu sağlayan koşullardan biriydi. Buna eklenen kar motivasyonunu ve zenginliği teşvik eden, sıkı çalışma ve disiplini vurgulayan Protestan ahlakının biçimlendirdiği sermaye birikiminin artışıdır. Batı kentine has olan şey ise mülkiyet hakkının hiçbir sınırlama olmaksızın kurumsallaşması ve bireylerin özerk hukuki statülerinin olmasıydı. Bu nitelikler zamanla batı şehrini ayrıcalıklı kılmıştır.

Sosyolojinin klasik dönem çalışmalarında, örneğin Tönnies'in çalışmalarında (1963), sosyal ilişki biçimlerindeki değişime dayalı olarak ikili bir ayrım üzerine oturur kent ve kır: kır açık bir şekilde geleneksellik ve birincil ilişkilerin mekânı olarak analiz edilerek, kentin karşısında konumlanmaktadır. Gemeinschaft (cemaat) ve geselleschaft (cemiyet) ayrımı ile Tönnies, Gesellschaft'ı uzmanlaşmış ve çeşitliliği barındıran toplumun rasyonel ve gerekli bir vasıtası olarak görür. Gemeinschaft aile

ve komşuluk bağlarından kaynaklanan birincil ilişkilerin hâkim olduğu bir etkileşim tipi iken, geselleschaft ise formelliğin, mesafeli ve geçici ilişkilerin hakim olduğu bir etkileşim tipidir. Bu durum Tönnies'te mekân ile ilişkilidir. Gemeinschaft kır yaşamında var olurken, geselleschaft kent mekanının hâkim sosyal ilişki biçimidir (Saunders, 2013). Bu ayrım teması kente dair klasik sosyoloji açıklamalarında sıklıkla tekrar etmektedir.

Bu ayrım teması Türkiye'deki kent sosyolojisi çalışmalarında da kendini göstermektedir. Boran'ın (1940) çalışmalarında köy topluluklarında geleneklere bağlılık, komşuluk ve akraba bağları sosyal hayatın gidişatında önemini belli ederken, kent hayatında bunlar önemini bir bir yitirmiştir.

Simmel (2015) de metropol hayatının ayırıcı özelliğini zihinsel uyarımların yoğunlaşması olduğunu belirtmektedir. Simmel'e göre metropol hayatı sahip olduğu farklılık ve hareketlilik ile taşra hayatından ayrılmaktadır. Taşrada ise bu zihinsel uyarımlar daha az yoğunlukta ve tekdüze haldedir.

Bu uyarımlar ve hareketlilik karşısında ise metropolde yaşayan insan, adeta bir koruma duvarı oluşturmaktadır. Kendini korumak için geliştirdiği bu duvar ile birey, kendini bu uyarımlar karşısında korumaya almaktadır. Simmel'in ihtiyatlılık olarak tanımladığı bu tavır ile birey, metropolün gündelik yoğun hayatında karşılaştığı birey ve olaylara yönelik bir duygusal tepki vermemeyi başarabilmektedir. Simmel'e göre eğer bunun aksi olsaydı insanlar sürekli bir ruh halinden diğerine geçerek gündelik yaşamlarını çekilmez hale getirirlerdi. Metropoldeki bu hareketliliğin ve çok yönlülüğün uyum içerisinde devam etmesi ise, dakiklik ve hesaplanabilirlik prensiplerini uygulamak ile ilişkilidir.

Simmel'e göre metropolün ortaya çıkışı ile insanlar tarih boyunca sahip olduğu komşuluk ya da akrabalık bağlarını kaybetmeye başlamıştır. Bunun sonucu ise iki yüzlü bir madalyon halindedir. Birey metropol yaşamında bir yandan taşradaki haline göre özgürleşirken, bir yandan o haline göre daha çok yalnız ve kaybolmuş hale gelmiştir.

Simmel için metropoldeki ilişkilerin belirleyici ise paradır. Para, sahip olduğu mübadele değeri ile metropoldeki çıkar ilişkilerinin belirleyicisi konumundadır, böylece bütün bireysel ilişkiler, rasyonel bir temele oturtulmaktadır. Metropolü,

taşradan ayıran bir diğer özellik ise, taşrada kazancın doğa ile girilen ilişki sonucu kazanılması iken, şehirde insanlar arası bir ilişkiden ortaya çıkmasıdır.

2.3. Şikago Okulu

Şikago Okulu kavramı her ne kadar 1890-1920 yıllarında Şikago Üniversitesi Sosyoloji Bölümünün çalışmalarına işaret etse de kavramın sınırları karışıktır. Aynı dönemde farklı üniversitedeki farklı araştırmacıların çalışmaları da Şikago Okulunun çalışmaları içinde değerlendirilebilmektedir. Okulun çalışmaları çoğunlukla nitel araştırma türüyle hazırlanmış göç, kent, suç ve ırk gibi konulardan oluşmaktadır (Deegan, 2020). Okulun kent alanında eser vermiş araştırmacıları Robert Ezra Park, Ernest Burgess ve Louis Wirth olarak sıralanabilir.

Park'a (2021) göre kent nüfus yoğunluğu veyahut yapılardan ziyade bir ruh hali ve davranış biçimidir. Park elbette kentin ulaşım hatları veya binalar gibi beşeri yapılarını göz ardı etmemektedir ancak onun vurguladığı ve araştırma konusu haline getirdiği kentin kültürel yapısıdır.

Park kenti, birincil ilişkilerin yerini ikincil ilişkilere bırakmasının mekânı olarak görülür. Bunu açıklarken ise Cooley'in birincil gruplar – ikincil gruplar ayrımına başvurmuştur. Birincil gruplar; kuvvetli duygusal bağlar ve sürekliliği olan yüzyüze iletişimin olduğu grup iken, ikincil gruplar zayıf duygusal bağlar ve süresiz ilişkiler ile tanımlanmaktadır (akt. Şatıroğlu, t.y).

Böylece kent hayatının tanımlayıcı özelliği orada yaşayan insanların yaşamlarını birbirini tanımadan devam ettirmesi olmaktadır. Öyle ki, Park bu durumu şu sözlerle ifade etmektedir “Sokakta dirsek teması içinde olmalarına rağmen anarşist, kulüp müdavimi, rahip ve Levi kabilesinden gelen kimse (Musevi), aktör ve misyoner, tamamen ayrı dünyalarda yaşarlar” (Park, 2021).

Park kentin olumlu yönlerinden biri de onun farklılaşmaya salık vermesi olarak yorumlamaktadır. Kent sahip olduğu ekonomik pazar ile bireylerin sahip oldukları farklı yeteneklere alıcı bulabildikleri bir alandır. Bireyler kentin piyasası sayesinde özgürlük ve varlıklarını bir arada sürdürme şansına sahip olarak, aile bağlarına daha az bağlı kalabilmektedirler (Park, 2021).

Park'a göre kentin fiziksel ve kültürel yapısı arasında bir ilişki mevcuttur. Kentin fiziksel yapısı orda yaşayanların karşılıklı gereksinimlerinden ortaya çıkarken, bu yapı

“ortaya çıktığında kaba bir dışsal gerçek olarak” kendini dayatır ve kültürel yapının oluşumunda rol oynamaktadır.

Louis Wirth (2002) ve Park’ın yaklaşımları arasında benzerlikler bulunmaktadır. Wirth de Park gibi kentin somut yapı özelliklerine değil, onun zihin ve davranış üzerindeki etkilerine odaklanmakta ve benzer sonuçlara ulaşmaktadır. Öyle ki, Wirth (2002) bir yerleşim yerinin kent olup olmadığını nüfus gibi somut bir kriter ile ölçülemeyeceğini, önemli olan kriterin kentin bireyler üzerindeki etkileri olduğunu söylemektedir. Ona göre idari tanımların bizlere sunduğu sayı sınırlamalarına bağlı tanımları kabullenmek olanaklı değildir. Onun kent tanımı “toplumsal açıdan bir örnek olmayan insanların yoğun biçimde ve sürekli olarak birlikte” yaşamalarıdır (Wirth, 2002).

Wirth, modern insanın yaşamını, modern öncesi dönemde yaşayan insanların yaşamından ayırt eden şeyin daha ufak bir alanda daha yoğun bir şekilde yaşamak olduğunu belirtir. Wirth’ün de bu noktada incelediği modern insanın kent yaşamıdır. Ona göre bahsettiği bu kent yaşamı, farklı gruptan insanlar ve farklı kültürler için bir eritme potası niteliğindedir. Farklı gruptan ve farklı kültürlerden insanlar “birbirlerine yardımcı olabilecek bir biçimde bir araya getirmiştir” (Wirth, 2002). Yine Park ile benzer bir biçimde Wirth de akrabalık ve komşuluk gibi birincil grup ilişkilerinin zaman içerisinde yerini ikincil grup ilişkilerinin yerine bırakacağını öne sürmektedir.

Birincil ilişkilerin yerini ikincil ilişkilere bırakmasıyla birlikte Wirth için kent, Engels’in de vurguladığı gibi, bireylerin birbirlerini amaçlarına ulaşmak için kullandıkları, çıkar temelli ilişkilerin bir mekanı halindedir. Bunun bir sonucu olarak da bireylerin kendilerini yaşadıkları topluma ait hissetmesinin gittikçe zorlaşacağını belirtmektedir.

2.4. Ekonomi-Politik Yaklaşımlar: Kentsel Büyüme ile Çeper ve Banliyö

Marksist kuram ilk ortaya çıktığında kapitalizmin zamanla olan ilişkisini incelemeye yönelik iken, 1960’lardan sonra ise kapitalizmin, daha önce pek incelenmemiş bir boyut olan mekan ile ilişkisine yönelik çalışmalar başlamıştır (Ritzer, 2019). Bu sebeple de Henri Lefebvre’nin çalışmaları Neo-Marxist kuram içerisinde değerlendirilmektedir.

Lefebvre'nin kuramının amacı mekânsal biçim ve örgütlenmelerin nasıl kapitalizmin ürünü olduklarını ve yeniden üretime nasıl katkıda bulunduğunu göstermektir. Ona göre kapitalizm, Marx'ın bahsettiği çelişkileri mekânsal genişleme ile çözmektedir. Kapitalizm ticari malların mekânsal ortam üretildiği sistemden, mekânın kendisinin kıt ve satılabilir olarak üretildiği sisteme evrilmiştir (Saunders, 2013).

Mekanın daha önceki kuramcılar tarafından yeterince önem görmediği ve incelenmediğini savunan Lefebvre, mekanın önemli olayların arka planı olmaktan fazlası olduğunu belirtmektedir. Ona göre mekan insanlar tarafından bilinçli bir şekilde değerleri, fikirleri ya da çıkarları yansıtmaları amacıyla üretilir (Ritzer, 2019).

Lefebvre kent sorunsalı olarak tanımladığı kentleşme sürecini anlayabilmek için, sanayileşmenin başlangıcına bakmak gerektiğini ileri sürmektedir. Şehir, Sanayi Devrimi'nden önce var olsa dahi, bugünü kent toplumu olarak tanımlayabilmeye yol açan süreç sanayileşme ile başlamıştır.

Lefebvre'nin kent ve mekan analizlerindeki önemli temalardan biri kent toplumu fikridir. Lefebvre içinde bulunduğumuz toplumu bir sanayi toplumu veya sanayi sonrası toplumu olarak değil, bir kent toplumu olarak analiz etmektedir. Ona göre toplum bütünüyle kentleşmeye doğru giden bir sürecin içerisinde yer almaktadır. Lefebvre'ye göre bu sürecin iki sebebi mevcuttur: Bunlardan ilki tarımın bir işkolu olarak giderek küçülmesi, diğer ise kentlerin genişleyerek bitişindeki köy yerleşimlerini yutmasıdır. Bu sürecin sonucu olarak köy ve ona bağlı olan geleneksel yaşam tarzları gitgide yok olurken, kentlerin etrafında parçalar halinde banliyö, uydu kent veya kır-kent arası çıkıntı yerleşim yerleri oluşmaktadır (Lefebvre, 2021).

Lefebvre, bu sürecin tarihsel boyutunda kent-kır ilişkilerini incelediğinde ise, Batı Avrupa'da bir döneme kadar kırsal, kent üzerindeki hakim bir konumda olduğunu belirtmektedir. Öyle ki kent, uçsuz bucaksız kırsal dokusunun üzerinde nadir rastlanan, sadece surları ve çevresini kapsayan bir yerleşim türü halindeydi ancak zaman içerisinde kentler genişleyerek çevrelerindeki kırsal mekanlar üzerinde hakimiyet kurmaya başladı. Lefebvre'ye göre ise tarihte bir andan itibaren, kent ve kırsal ilişkisi tersine döndü ve geniş kırsal alanların ortasındaki kentlerden ziyade, kentlerin ötesinde kalan kırsal alanlardan söz edilmeye başlandı.

Bu kapsamda bakıldığında kenti tanımlayan unsurlar dolayım, merkezilik ve fark kavramları etrafından açıklandığı görülmektedir. Buna göre kent bir tarafta özel

düzey; konut ve gündelik hayat, diğer tarafta küresel düzey, dünya piyasası, devlet, bilgi, kurumlar ve ideoloji olan iki düzeyi birbirine bağlayan bir işleve sahiptir. İkinci olarak merkezilik, insanların ve nesnelerin, ürünlerin ve faaliyetlerin eş zamanlı olarak belli bir nokta etrafında toplanabilmesini temsil eder. Üçüncü olarak fark kavramı kentin farklılığın alanı olduğunu, çeşitli değer sistemlerinin, etnik, kültürel, sosyal grupların ve faaliyetlerin aynı anda aynı yerde olduğu, bunların birbiri ile etkileşime girdiği, hoşgörü gösterdiği ya da etkisizleştirdiği bir yer olmasını anlatır (Schmid, 2012).

Lefebvre'nin çalışmalarındaki bir diğer önemli tema mekanın toplumsal ilişkilerdeki yeridir. Lefebvre için mekân ve toplum arasında bir ilişki vardır, ona göre “mekan ve mekan politikası, toplumsal ilişkileri ifade eder; fakat aynı zamanda onu etkiler de” (Lefebvre, 2021). Bu anlamda Lefebvre’de mekân ve toplum arasında diyalektik bir ilişki vardır.

Kent olgusu, sanayileşmiş bütün ülkelerde toprakların büyük bölümüne yayılmaktadır. Lefebvre’ye göre eski kent çekirdeği bu süreçte bozulur veya dışarı doğru “patlar” İnsanlar ikamet etmek veya çalışmak için çeperlere doğru giderler. Kent merkezlerindeki hanelerin yerini bürolar alır. Bu merkezler kimi zaman yoksullara terk edilirken, kimi zaman ise zenginlerin eline geçer. Buradan bakıldığında küreselleşme ile birlikte Lefebvre’ye göre merkezilik ve çeperleşme artık coğrafi bir ölçüt çerçevesinden belirlenmemektedir. Merkezileşme belli toplumsal kesim ve gruplar için aynı zamanda yerinden etme ve merkezden dışlama anlamına gelmektedir (Schmid, 2012).

Lefebvre'nin çalışmalarının temel noktalarından biri şehir hakkı kavramıdır. O kent alanındaki eşitsizliklere vurgu yapmaktadır. Örneğin çalışmalarında işçi sınıfının mesken alanlarındaki sefalet ve ayrımcılığa; onların kentin merkezinden kentin çeperlerine sürülerek, kentin olanaklarından mahrum bırakılmasına değinmektedir (Lefebvre, 2021). Şehir hakkı ise kentin olanaklarından faydalanmakla birlikte kent mekanında yapılacak değişikliklerde de söz sahibi olmak anlamına gelir. Ona göre kent alanı kapitalistlerin çıkarlarına göre değil, kentin asıl sahibi olan sakinlerinin ihtiyaçlarına göre dizayn edilmelidir (Dinçer, 2016).

David Harvey ise Lefebvre ile benzer bir şekilde kenti ve kentsel süreçleri kapitalizm bağlamında irdelemiştir. Bu sebeple kapitalist sermaye birikim sürecinin mekan ile

olan ilişkisine dikkat çekmektedir. Harvey'e göre kapitalist aktörler daha yüksek karlar elde etme amacıyla coğrafi olarak yayılma eğilimindedirler. Bu sayede daha önce bulunmadıkları mekanları da sömürerek karlarını arttırabilme fırsatı elde ederler (Ritzer, 2019). Ayrıca bu mekansal gelişme, kapitalizmin içinde bulunduğu krizler için bir çözümdür. Sermaye böylece yeni pazarlara yayılırken aynı zamanda üretim maliyetlerini de düşürebilmektedir (Güllüpınar, 2012).

Harvey, Lefebvre yine benzer bir toplum ve mekân ilişkisi tezi ortaya koymuştur. Onun tezlerine göre;

1. Kentsel yaşam alanlarındaki farklılaşma, kapitalist ekonomik sistem tarafından var edilir.
2. Bu farklılaşma kapitalist ekonomik sistemin çelişkilerini yansıtmakta ve bu çelişkileri tekrar tekrar üretmektedir.
3. Kentsel yaşam alanları bireylerin değer, beklenti ve bilinçlerini oluşturan sosyal ilişkilerin gerçekleştiği ortamlardır.

Örneğin beyaz yakalıların oturduğu semtler, beyaz yaka emeğini yeniden yaratırken; mavi yakalıların oturduğu semtlerde mavi yakalı emeği yeniden üretilir. Yani beyaz yakalı semtlerde doğan veya yetişen bireyler beyaz yaka olmaya eğilimliyken, mavi yaka semtlerinde doğan veya yetişen kişiler mavi yaka olmaya eğilimlidir (Harvey, 2022).

Henri Lefebvre “kent toplumu” kırım kent üzerindeki hakimiyetinin bittiğini ve bu durumun tam tersine döndüğünü, artık sanayileşmeyle de birlikte kentin kıra doğru genişlemeye başladığını belirtmiştir. Bu süreç sebebiyle de kent toplumunun oluşma sürecinde olduğunu belirten Lefebvre banliyölerin, uydu kentlerin oluşumunu bu sürecin sonucu olarak görmektedir.

2007 yılında Dünya genelinde kentte yaşayan toplam nüfusun, kırdaki yaşayan toplam nüfusu geçtiği göz önünde bulundurulursa (World Bank, 2023) bu sürecin, en azından nüfus bakımından, Lefebvre'nin belirttiği doğrultuda devam ettiğini söylemek mümkündür. Brenner ve Keil (2013) demografi dışında kalan önemli göstergelerin de artık kentleşme oranı çok daha yüksek bir dünyada yaşadığımızı belirttiğini vurgulamaktadır. Onlar için Lefebvre'nin oluşum sürecinde olduğunu belirttiği kent toplumu iddiadan öte, bir gerçek halindedir.

Gezegensel kentleşme kavramı, tek bir kent altında yaşayan dünyaya işaret etmekten ziyade, plansız bir mekansal genişlemeye ve devam eden bölgesel eşitsizliklere işaret etmektedir. Sonuç olarak yayılan kentleşme, tek tip bir kentleşme değil, yoğunluk veya karakter bakımından farklılık gösteren kentleşmelerdir (Brenner ve Keil, 2013).

Kentlerin genişlemesiyle ilgili olan bir diğer kavram ise, küresel banliyöleşme kavramıdır. Keil (2017a)'e göre banliyöleşme artık küresel bir süreç haline gelmiştir. Lefebvre'nin bahsettiği kentsel devrim ve kent toplumunun oluşumundaki büyüme, Keil'a göre çeper veya banliyö büyümesi halinde gerçekleşmektedir.

Keil'e (2017b)'e göre banliyöleşme birçok ülkede bir ekonomik sektör halindedir. Konutlar, alışveriş merkezleri ve işyerlerinin kitlesel bir şekilde inşa edildiği bir süreç yaşanmaktadır. Bu süreç Çin, Kore, Türkiye, Brezilya ve Hindistan gibi ülkelerde devletin katkısıyla veya devletin öncülüğünde kentin çeperlerinde ofisler veyahut kapalı sitelerin inşa edilmesi şeklinde yaşanmaktadır.

3. KENTE BAKIŞA DAİR BİR LİTERATÜR ÖZETİ

Kent araştırmaları literatüründe bazı konular hakkındaki araştırmalar yeteri doygunluğa ulaşmakla birlikte, bazı konulardaki çalışmalar hala yeterli düzeyde değildir. Hane sakinlerinin oturdukları çevreyi nasıl tanımladığına dair araştırmalar yeteri kadar çalışılmamış araştırmalara örnek oluşturur. Bucholtz ve diğerlerinin (2020) belirttiği gibi kent ve kırın ne olduğuna, hangi kriterlerle belirleneceklerine dair akademik araştırmalarda ve resmi raporlarda çokça tanım ve tartışma mevcuttur. Bununla zıt olarak insanların yaşadıkları mekanları nasıl algıladıkları ve tanımladıklarına yönelik çalışmalar ise oldukça eksiktir.

Bugün insanların yaşadıkları mekanlar olan kentler, köyler, banliyöler, kent çeperleri, küçük kırsal yerlere dair tanımlar ve açıklamalar resmi raporlarda, akademik araştırmalarda kendilerine yer bulabilir ancak belki de bunun kadar önemli olan başka bir husus bölge sakinlerinin yaşadıkları yeri nasıl tanımladığıdır. Çünkü insanların yaşadıkları ve yaşayacakları yere dair kararlarını sözlük tanımları yerine zihinlerinde var olan düşünceleriyle yapmayı tercih etmeleri olasıdır. Bu durumu keşfetmek maksatlı yapılmış az da olsa çalışma mevcuttur.

Örneğin, resmi bir kurum tarafından yapılmış olması ile önem arz eden ABD’de İskân ve Kentsel Kalkınma Bakanlığı tarafından 2017’de düzenlenmiş bir çalışma ile elde edilen sonuçlara göre katılımcıların %52’si banliyöde, %27’si kent, %21’i ise kırsal bir bölgede oturduğunu belirtmişlerdir. Pew Araştırma Merkezi tarafından düzenlenen 5000 katılımcılı bir araştırmada ise ABD’de hane sakinlerinin %47’si banliyöde oturduğunu belirtirken, %30’u kırdada, %25’i ise kentte oturduğunu belirtmişlerdir.

Billingham ve Kimelberg’in (2018) vurguladığı gibi insanların toplulukları hakkında nasıl düşündüklerini belgelemek önemlidir. Özellikle İstanbul gibi hızla kalabalıklaşan, değişen ve büyüyen bir şehir için bu daha da önemlidir.

Kent algısı insanların yaşadıkları yeri ve kenti nasıl algıladıkları anlamına gelmektedir. Kentin zihindeki karşılığı ve kente dair fikirleri kent algısını meydana getirir (Talu, 2017). Buna yönelik yapılan çalışmalarda da kent sakinlerine yaşadıkları yeri nasıl algıladıklarına ve o bölgeyi zihinlerinde nasıl konumlandırıdıklarına dair sorular sorulmaktadır. Böylece kentteki yaşayışa dair belki de resmi verilerde ve raporlarda bulunamayacak bilgiler, kentte yaşayanların deneyimleri aracılığıyla öğrenilmekte ve kayda geçirilebilmektedir.

Cordoba (2011)'in yaptığı çalışma bu duruma açık bir örnek olarak gösterilebilir. Cordoba etnik bir bölge olarak görülen Little Havana bölgesinde yaşayanlar ile görüşerek herhangi bir resmi veri veya rapor yoluyla öğrenilemeyecek nitelikte bilgileri kayda geçirmiştir. Cordoba yaptığı görüşmeler sonucunda Little Havana'nın resmi sınırlarının bölge sakinlerinin zihinlerindeki sınırlardan çok daha ufak olduğunu fark etmiştir. Bazı katılımcılar bölgenin resmi sınırlarının birkaç katı büyüklüğünde bir Little Havana bölgesi ortaya koymuştur.

Kent algısı çalışmaları kenti, kent alanındaki değişimi meydana getiren ve deneyimleyen aktörler olan kent sakinlerinin gözünden görmek için yararlıdır. Gürhan'ın (2015) çalışması buna iyi bir örnek oluşturur. Gürhan Diyarbakır'da gelişen yeni zenginliğin mekânsal yansımalarını kent sakinlerinin görüşleri aracılığıyla çalışmıştır. Böylece Diyarbakır'da yeni gelişen semtler ile eskiden beri var olan semtlere yönelik bakışı karşılaştırma fırsatı bulmuştur.

3.1. Kentsel Hizmetler Hakkında Çalışmalar

Diğer yerleşimlere nazaran nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu kentler, kamu yönetimi tarafından insanların yaşamlarını tüm yönleriyle sürdürebildiği ve ihtiyaçlarını giderebildiği yerleşim yerleri olarak planlanmalıdır. Ancak bu yolla kent, sakinlerinin iyi ve mutlu bir yaşam sürebildiği bir mekân haline gelebilir. Bu sebeple kent alanında verilen hizmetler kentsel hizmetler olarak adlandırılır.

Kentsel hizmetler kent alanındaki kamu hizmetleridir (Uçar, 2019). Konut, güvenlik, çalışma, ulaşım, eğitim, dinlenme, çevre gibi hizmetler kentsel hizmetlere örnek olarak gösterilebilir (Taş, 2019). Belediye Kanunu belediyelere çeşitli kentsel hizmetleri gerçekleştirmesi için sorumluluk yüklemektedir. Su ve kanalizasyon altyapısı, ulaşım hizmetleri, temizlik ve çevre düzenlemesi, kültür sanat faaliyetleri, sosyal yardımlar

ve eğitim faaliyetleri gibi kentsel hizmetlerin yürütülmesinden belediyeler sorumludur (5393 Sayılı Kanun).

Kentsel hizmetlerin yeterlilik düzeyi, bireylerin mekânlarını nasıl algıladıkları ile ilişki içerisindedir. Örneğin Billingham ve Kimelberg (2018) kent sakinlerinin yerel kurumlara olan beğenilerini ve oturdukları mekânı nasıl tanımladıkları arasında bir ilişki olup olmadıklarını araştırmışlardır. Elde ettikleri sonuçlara göre, insanlar bölgedeki okulları ve güvenlik koşullarını daha kötü olarak tanımladıklarında, kendi bölgelerini daha yüksek oranda kent olarak görmektedirler. Haney ve Knowles'in (1978) yaptığı çalışma da bu bulguları destekler niteliktedir. Kent içi, kent dışı ve banliyö olmak üzere üç ayrı bölgede gerçekleştirdikleri araştırmada kent hizmetlerine ve hizmet sektörüne erişim kent içi bölge sakinlerinin diğer iki bölge sakinlerine göre en çok memnun oldukları konu olarak ortaya çıkmıştır. Banliyö sakinleri ise trafik ve gürültüden uzakta olduklarını belirtmişlerdir.

Kentsel hizmetlerin nitelikli ve yeter ölçüde verilmesi kentteki yaşam kalitesini doğrudan etkilemektedir. İyi seviyede ve yeterli verilen hizmetler kent sakinlerinin yaşam kalitesini arttırırken, yetersiz kentsel hizmetler kişinin yaşam kalitesinde önemli düşüşe yol açabilmektedir. Bu sebeple yerel yönetimler tarafından verilen kentsel hizmetlerin kent alanında adil dağıtılması oldukça önem arz eden bir meseledir ancak ne yazık ki İstanbul örneğinde yapılan araştırmalar bunun tersi bir durum olduğunu ortaya koymaktadır.

Örneğin Şeker ve diğerlerinin (2020) yapmış olduğu “Yaşam Kalitesi Endeksi: İstanbul 2020” araştırmasında demografik yapı, eğitim, sağlık, ulaşım, erişilebilirlik, sosyal yaşam gibi göstergeler dahil edilerek, İstanbul ilçeleri arasında yaşam kalitesi sıralanmıştır. Bunun sonucunda Kadıköy, Beşiktaş ve Bakırköy kentin en yaşanabilir ilçeleri olarak ortaya çıkarken; Esenler, Sultanbeyli, Sultangazi ve Arnavutköy bu sıralamada en sonda yer almışlardır.

Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan “İlçelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması” başlıklı raporda ise İstanbul’da Şişli, Beşiktaş, Kadıköy, Bakırköy ve Fatih ilk beşi oluştururken; Sultangazi, Arnavutköy, Çatalca, Şile ve Sultanbeyli son beş ilçeyi oluşturmaktadır. Sıralama hazırlanırken demografi, eğitim, sağlık, finans, rekabetçilik, yenilikçilik ve yaşam kalitesi başlıkları altında oldukça farklı değişkenlerden faydalanılmıştır (Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, 2022).

Şeker ve diğerleri (2020) İstanbul'da en yüksek yaşam kalitesinin metropoliten merkezde ve yakın bölgelerde olduğunu belirtirken, en düşük yaşam kalitesinin periferilerde olduğunu belirtmektedir. Diğer araştırmalar da bu durumu destekler nitelikte sonuçlar ortaya koymaktadır.

3.2. Sosyal İlişkiler

Kent araştırmaları literatüründe kentin farklı bölgelerinde farklı sosyal ilişkiler geliştiğine ve geliştirildiğine dair çalışmalar mevcuttur. Aktörler olarak bireyler, yaşadıkları mekânın sosyal yapısına göre ilişkiler geliştirebilir veyahut içinde bulunmak istediği sosyal ilişkilere göre yaşam yerine yönelik bir tercihte bulunabilir. Bu sebeple arada deterministik bir ilişki kurmak yerine karşılıklı etkileşim ilişkisi aramak daha iyi bir seçim olacaktır.

Literatürde banliyöler kent merkezindeki çeşitlilik ve gelip geçici ilişkiler yerine kentten daha homojen bir sosyal yapı kurduğu, ilişkilerin daha yakın olduğu belirtilerek kent-kır arası bir yere konumlandırılmıştır.

Örneğin Altun'un (2010) İzmir kent çeperlerinde yüksek gelir grubuna hitap eden kapalı sitelerde yaptığı araştırmalarda site sakinlerinin birçoğu site içerisindeki komşuluk ilişkilerinden memnun olduklarını belirtmişlerdir. Ancak "Kendinizi yaşadığınız yere ait hissediyor musunuz?" sorusu sorulduğunda kendini bu sitelere ait hissetmeyenlerin bir kısmı site içindeki sosyal ve komşuluk ilişkilerini ve "farklı kültürel seviyeleri" sebep olarak göstermişlerdir. Bu kapalı sitelerin ve banliyölerin herkese açık ve kuşatıcı olup olmadığına dair yorumları güçlendirir niteliktedir. Öyle ki bazı site sakinleri komşuluk ilişkileri sebebiyle oradan taşınmayı düşünmektedir.

Banliyölerin sosyal ilişkileri ve topluluk hissini kuvvetleştirmesi beklenirken, uyum sağlanamaması durumunda izolasyon ve dışlanma ile karşılaşmak da bir olasılıktır (Altun, 2010). Bu durum yaşanan bölge ile ilgili olduğu kadar, toplumun geri kalanı ile de ilgili olabilmektedir. Altun'un çalışmasında site sakinlerinin birçoğu kendini toplumun geri kalanından soyutlanmış hissetmemekle birlikte, kendini soyutlanmış hissedenlerin önemli bir kısmı bu durumdan memnun olduklarını bildirmişlerdir. Sadece ufak bir kısım kendini hem toplumdan soyutlanmış hissetmekte hem de bu durumdan mutsuzdur.

3.3. Tercihler ve Seçimler

Bireylerin yaşayacakları yeri seçmelerine dair aldıkları karar onların hayatları için önem arz etmektedir. Prashker vd. (2008) konut yerinin seçimine dair bazı kriterler sıralamışlardır:

1. Konutun özellikleri: boyut, tasarım, konut türü
2. Konumun özellikleri: konutun çevresinin özellikleri, alışveriş ve dinlenme imkanları, trafik, kirlilik, gürültü, sosyoekonomik ortam
3. Erişilebilirlik özellikleri: bireyin ihtiyaç duyduğu veya istediği özelliklere erişim imkanları ve yolculuk süresi
4. Bireyin özellikleri: sosyoekonomik statü, gelir, eğitim, medeni durum, çocuk sahibi olup olmama

Bireyleri bu ve bunun gibi birçok kriterle bakarak optimum bir seçim yaptığı varsayılmaktadır. Bu doğrultuda da kentte, banliyöde veya çeperde yaşamayı tercih etmenin sebepleri üzerine yapılmış birçok çalışma literatürde yer almaktadır. Örneğin Jansen'in (2020) yaptığı araştırmaya göre şehir merkezi olanaklar, canlılık ve aktiviteler nedeniyle tercih edilirken, şehir kenarı bir alanda yaşamayı tercih etmenin sebepleri sessizlik, huzur ve konuta erişimin kolay olması olarak sıralanmaktadır.

4. İSTANBUL'DA KENTSEL GELİŞİM

Bu alt başlık altında 19. yüzyıl ve sonrasında İstanbul'un yaşadığı kentsel gelişim süreci merkez-çeper ve banliyöleşme süreçlerine odaklanarak ana hatlarıyla ele alınmaya çalışılacaktır.

4.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde İstanbul

1840'larda İstanbul, üç farklı ana yerleşim biriminden oluşmaktaydı. Bunlardan ilki bugün Suriçi'ne, dolayısıyla Fatih ilçesine tekabül eden İstanbul idi. İkincisi bugün Beyoğlu ilçesi olan Galata bölgesi, diğeri ise Üsküdar bölgesiydi. Bu üç ana bölge doğal bir engel olan Boğaz sebebiyle birbirinden ayrı haldeydi, aradaki ulaşım küçük kayıklarla sağlanmaktaydı. Bunların dışında kalan diğer küçük yerleşmeler Eyüp, Bakırköy ve Yeşilköy ve bazı Boğaz köyleriydi (Çelik, 1998).

Bölgeler arası bu fiziki ayrışmanın yanı sıra, dini bir ayrışma da söz konusuydu. Bugünkü Fatih olan İstanbul ve Üsküdar daha çok Müslüman nüfusa ev sahipliği yaparken, Galata'nın nüfusu Müslüman olmayan nüfusun daha yoğun olduğu bir bölge halindeydi. İki bölge arasındaki bu farklılık, zaman içerisinde bölgeler arasındaki gelişmişlik düzeyinin farklılaşmasında rol oynamıştır (Çelik, 1998).

İstanbul'un fethi ve sonrasında Osmanlı Devleti'nin 17.yüzyıla kadar güçlü bir gelişme çizgisi izlemekle beraber, sonraki yüzyıllarda bu gücünü devam ettirememekle birlikte, Avrupa Devletlerine de iktisadi olarak bağımlı hale geldi. Bunun kent coğrafyasındaki sonucu ise Fatih bölgesindeki imar ve inşa faaliyetlerinin yavaşlaması oldu. Galata bölgesinde ise varlıklı gayrimüslimler tarafından inşa faaliyetleri devam ettirilmiştir. Buna ek olarak kendilerine tanınan çeşitli imtiyazlardan yararlanmak isteyen yabancılar için Galata bölgesi bir çekim merkezi haline gelerek, dışardan göç almaya devam etmiştir (Çelik, 1998).

Çelik'e (1998) göre 1840'lı yıllarda Galata, Fatih'e nazaran çok önemli olmayan daha küçük bir semt halindeyken, bu durum daha sonra tersine dönmüştür. Galata'nın

gerçekleştirilen kentsel hizmetlerden daha çok pay alması ve Batı ile uyumlu, ticaretle uğraşan bir nüfusa sahip olması gibi sebepler ile Galata, Fatih'in önüne geçmiştir.

Bu süreç ile birlikte Galata'nın hemen aşağısında kalan Karaköy bir ticaret merkezi haline gelmiş, kıyı şeridi ise rıhtım haline gelmiştir. Birçok yabancı banka ve sigorta şirketi Karaköy'de varlık göstermeye başlamıştır. Bu bağlamda Osmanlı'nın son dönemlerinde gelişen bir Karaköy varken, bunun karşısında çıkan yangınlar sonucu tahrip edilen mahalleleri ile birlikte daha geri kalmış bir Eminönü mevcut haldedir.

Bunlara ek olarak, İstanbul'da, bahsedilen Galata ve Fatih bölgeleri dışında da bir büyüme gerçekleştiğini söylemek gerekmektedir. Alınan göçlerin de etkisiyle birlikte kentte Taksim'den Şişli'ye doğru bir büyüme gözlemlenmiştir. Bunun dışında bir diğer büyüme de Yıldız ve Dolmabahçe Saraylarının inşasıyla Beşiktaş yönüne olduğu görülmüştür. Bu büyüme, yeni saraylar inşa edildiğinde, Osmanlı memurları ve bürokratların saraya yakın olmak amacıyla Beşiktaş bölgesine taşınmasından kaynaklanmaktadır (Çelik, 1998).

4.2. Cumhuriyet Sonrası Dönemde İstanbul

İstanbul, uzun yıllar siyasi ve ekonomik olarak oldukça önemli bir şehir iken, bu özelliğini 20. yüzyılın başında kaybetmiştir. Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nın ardından yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı İmparatorluğu'nun aksine İstanbul'u başkent olarak seçmemiş, tercihini Ankara'dan yana kullanmıştır (Enlil, 2011).

Yeni kurulan cumhuriyet için, yangınlar sonucu harap olan İstanbul'un yeniden inşası ve düzenlenmesi yerine, Anadolu'daki şehirlerin imar ve kalkınması daha öncelikli bir mesele idi. Böylece İstanbul eski günlerinin aksine arkaplanda kalan bir şehir olmuştur. Bunun da bir sonucu olarak cumhuriyet sonrasında İstanbul eski önemini kaybetmiştir. Öyle ki cumhuriyetin erken döneminde İstanbul'un bazı semtleri hariç bütün semtlerinde bir nüfus kaybı yaşanmıştır (Enlil, 2011).

İstanbul'u tekrar gözde bir şehir haline getiren süreç ise 1950 ve sonrasında aldığı göçler ile büyümesi olmuştur. Erbaş (2018) sanayileşmenin kentleşme üzerinde iki farklı etkisi olduğunu belirtmektedir. İlk olarak sanayileşme, var olan tarihi kentlerin nüfus artışıyla birlikte genişlemesine yol açmaktadır. İkinci olarak ise, sanayileşme

çektiği nüfus ile birlikte yeni kentler oluşturmuştur. Erbaş (2018) bu bağlamda İstanbul'un zaman içerisinde mekansal bir gelişmeye tanık olduğunu belirtmektedir.

İstanbul'un kentsel genişlemesine yol açan nüfus artışı ise, Anadolu'daki birtakım süreçlerle ilişkilidir. 1950'lerde Anadolu'da tarımda makineleşmenin artışıyla, tarım çıktılarının artan nüfusa yetmeyişi ve iş imkanlarının azalışı İstanbul'a göçü arttıran bir sebep oldu. Böylece İstanbul büyük kitleler için iş bulma ve yaşam koşullarını arttırma için umut şehri olarak, yoğun bir iç göçün hedef şehri hale geldi (Enlil, 2011).

Bunun bir sonucu olarak ise kentte gecekondular olarak tanımlanan yeni bir konut tipi ortaya çıkmıştır. Çoğunlukla kamu arazilerinin üzerine, yasal olmayan bir biçimde oldukça kısa bir sürede inşa edilen tek katlı konut tipi olan gecekondular, Taşlıtarla, Zeytinburnu ve hatta Beyoğlu gibi semtlerde boy göstermekteydi. Kente yeni gelenlerin konut ihtiyacı devlet tarafından karşılanmadığından, piyasanın konut arzı da sınırlı kaldığından birçok işçi kendi konutlarını inşa yoluna gitmiştir.

Enlil'e (2011) göre gecekondular yerleşimlerinin bir kısmı yasal olmadığı gerekçesiyle yetkililer tarafından yıkılsa dahi, belediyeler ve siyasetçiler bu bölgeleri birer oy deposu olarak gördüğünden, gecekonduların tamamen ortadan kaldırmaları mümkün olmamıştır. Bu sebeple zaman içerisinde gecekondulara imar affı verilerek yasal hale gelmeleri sağlandı. Bu süreç ise gecekondulara zamanla kat eklenerek, bu yapıların birer apartman halini almasıyla sonuçlandı.

Enlil'e (2011) göre kentin yayılma ve büyümesindeki ana etkenin nüfus artışı olduğunu söylemek mümkün olmakla birlikte, büyümenin yönünü belirleyen başka faktörler de mevcut olmuştur. İstanbul örneği için E-5 karayolunun inşası böyle bir faktöre örnek olarak gösterilebilir. 1970'lerden önce İstanbul'un kent formu ormanlar ve su varlıkları gibi doğal engellerle sınırlandırılmış halde iken, E-5 karayolunun inşası ile bu durum değişmiştir. Her iki yakada da Marmara Denizi'ne paralel gelişen karayolu boyunca sanayi işletmelerinin kurulması, bu bölgelerde planlanmamış konut alanlarının oluşmasına yol açtı. E-5 ile birlikte iki yakayı birleştiren iki köprünün açılması, kentsel genişlemenin yönünü doğu-batı aksı dışında kuzeye taşımıştır. Erbaş'a (2018) göre boğazdaki ikinci köprü olarak inşa edilen Fatih Sultan Mehmet Köprüsü'ne yakın bir bölgede enformel bir yerleşim alanı olarak gelişen ve müstakil bir ilçe haline gelen Sultanbeyli bunun bir örneğidir.

1980'ler ve sonrasında İstanbul'da görülmekte olan farklı bir mekansal değişim ise, üst ekonomik gruba hitap eden kapalı site alanlarıdır. Boğaz'a nazır bölgelerde veya merkezi iş alanına uygun mesafede bulunan bu alanlar üst düzey profesyonellere ve yöneticilere hitap etmektedir. Böylece hem kentin karmaşasından uzak kalıp, hem de böylece daha önce kentte görülmemiş bir şekilde birbirinden farklı sosyoekonomik grupların yaşam alanları duvarlar ile birbirlerinden ayrılmıştır.

Üst ekonomik gruba hitap eden bu kapalı sitelerin, iş bulma amacıyla kente gelen işçilerin inşa ettikleri gecekondular ile zaman zaman ortak bir noktada bulunduğu görülmektedir. Bu ortak nokta ise her iki yerleşim tipinin de hukuki zemini aşarak inşa edilebilmeleri ve doğal kaynaklar ile yeşil alanlara verilen zarar olmaktadır.

20. yüzyıl başlarında 1.000.000 civarı bir nüfusa sahip olan İstanbul, Birinci Dünya Savaşı sonrasında nüfusunun neredeyse yarısını kaybederek 500.00 civarı bir nüfusa sahip hale gelmiştir. Nüfus ancak 1950'li yıllarda tekrar 1.000.000 sınırını aşabilmiştir. Bu tarihi izleyen elli yılda ise İstanbul'un nüfusu on katına çıkarak, 10.000.000 sınırını geçmiş bir haldedir (Özus vd. 2011).

Bu durumun kentsel genişlemeye etkisi ise kentsel alanın yıllar boyu çevredeki kırsal arazilere yönelik bir büyüme olmuştur. 1960'larda kentleşmiş alan olarak nitelendirilebilecek bölgeler, her iki yakada merkezden otuz kilometre kadar bir genişlikteyken, bu mesafe 1980'lerde elli kilometreye çıkmıştır. Bugün ise bu mesafe her iki yakada da seksen kilometreye ulaşmıştır (Enlil, 2011).

4.3. Kent Merkezinde Değişim

Cumhuriyet sonrası İstanbul'u hakkında değinilmesi gereken bir diğer nokta ise kent merkezindeki değişimlerdir. Erbaş'ın (2018) vurguladığı üzere, tarihi yarımada bölgesi geçmişte merkezi iş alanıyken, bu özellik 19. yüzyılda Galata ve Beyoğlu bölgesine sıçramış, 1980'li yıllar ve sonrasında Zincirlikuyu-Levent-Maslak bölgesine yayılmıştır. Tarihi kent merkezinin halihazırda yoğun bir yapılaşmaya sahip olması ve bina yüksekliklerinin yönetmeliklerle koruma altında olması sebebiyle yeni iş alanları için uygun olmadığından, çevredeki yeni alanlara bir genişleme yaşanmıştır (Dokmeci ve Berköz, 1994).

Bu tarihlerden sonra banka, finans ve sigorta sektörlerinden birçok firma bu bölgeye merkezlerini taşımıştır. Yine köprü bağlantılarına yakın oluşu ve daha sonra açılışı

gerçekleştirilen metro inşaatı ile birlikte bu bölgenin sahip olduğu merkezi iş alanı kimliği kuvvetlenmiştir (Enlil, 2011). Bu alanlarda kat yüksekliklerinin uygunluğu, otoyola olan bağlantılar ve otoparklar bu bölgeleri yeni iş alanları için daha uygun bir seçenek haline getirmiştir (Dokmeci ve Berköz, 1994).

Merkezi iş alanının değişimi dışında, merkez bölgesindeki başka bir değişiklik de bölge sakinlerinin buradan taşınma eğilimidir. Tarihi kent merkezi sakinleri 20. yüzyıl başından başlayarak daha iyi semtlere göçmeye başlarken, bu süreç 1950 ve 1960'lardan sonra hızlanmıştır. Onların yerlerini ise Anadolu'dan gelen göçmenler buralardaki metruk binalara yerleşerek doldurmuştur.

Böylece kentin tarihi merkezi iş alanlarının eski güçlerini kaybettiğini söylemek mümkündür. Tarihi kent merkezlerinin geçirdiği sonraki değişim ise, çöküntü bölge olarak görülen bu bölgelerin soylulaştırması olmuştur (Enlil, 2011). 2000'li yıllardan sonra belediyeler tarafından bu bölgeler için yenileme projeleri planlanıp, gerçekleştirilmiştir. Fatih ilçesinde Sulukule, Süleymaniye ve Balat; Beyoğlu'nda ise Tarlabası semtleri bunun örneklerindendir. Bu projeler özellikle Sulukule ve Tarlabası yenileme projeleri, bölge için bir yenileme içermekle birlikte, orada yaşayan vatandaşlar için bir dışlama ve uzaklaştırmayı da içeriyordu (Dinçer, 2011).

Bu bölgeleri canlandırmak için Dinçer'e (2011) göre, yenileme projelerinin plan ve yürütülme süreçleri önceliğini bölgenin yenilenmesine verse de, projenin sosyoekonomik sonuçları göz ardı edilmiştir. Öyle ki projeleri yürüten belediyeler, bölgenin yenilenmesini turizmin gelişmesi için önemli görürken, bölgenin sakinlerini oranın gerçek sahipleri olarak görmemektedir. Yöneticiler onların İstanbul'un herhangi bir yerine taşınıp, orada yaşamaları gerektiğini düşündüğünü belirten uygulamalar yürütmüşlerdir. Sulukule sakinlerine Arnavutköy ilçesindeki TOKİ konutlarından taksitle ev vermesi bunun açık örneği olarak görülebilir (Gazi, 2018).

Bu sebeple bölge sakinlerinin yerlerinden edilmesine karşı çıkmak ve daha adil, katılımcı bir süreç ile planlanmanın gerçekleştirilebilmesi için, yenileme projelerine karşı çıkmaya yönelik bir muhalefet kampanyası oluşturulmuşsa da, bu kampanyalar başarıyla sonuçlanamamıştır.

Bölgelerin canlandırılması için yenileme projelerine ek olarak ise film ve müzik festivalleri gibi kültür sanat faaliyetleri düzenlenerek, bu bölgeler hareketlendirilmeye çalışılmıştır. Böylece sanatçıların ve orta sınıfların buraya geri dönmesi sağlanmaya

alışılmış, kafe, restoran ve barlar tekrar açılarak insan hareketliliği sağlanmıştır. Bunların sonucunda bölgedeki emlak piyasası fiyatları on yılda yirmi katına çıkarak yatırımcıların dikkatini çekmiştir (zus vd. 2011). Özellikle Beyoğlu bölgesi özel şirketlerin de yardımıyla kültürel faaliyetler için bir merkez haline gelerek yeni kültürel sınıflar için tercih edilen bir bölge haline gelmiştir (Enlil, 2011).

Bölgelerde yapılan bir diğer değişiklik ise, tarihi kent merkezinin turistik değerinin ekonomik faydaya çevrilmesi maksadıyla, bu bölgedeki sanayi tesislerinin kentin uzak bölgelerine taşınması yerel yönetimler tarafından teşvik edilmiştir. Bu bağlamda Haliç, Bakırköy, Kazlıçeşme gibi bölgelerdeki sanayi tesisleri kentin merkez bölgelerinden taşınmışlardır. Kentteki yeni sanayi alanları ya Trakya'ya yakın bir konumda olan kentin Avrupa kıyısını ya da Kocaeli'ne yakın olan Anadolu yakasının tercih etmişlerdir (Erbaş, 2018). zs ve diğerleri (2011) sanayi tesislerinin kent merkezinden taşınmasının, bu bölgenin tarihi dokusunun korunması açısından önemli olduğunu belirtmektedir.

4.4. Banliyöleşme

İstanbul'un kentsel gelişme süreci hakkında değinilmesi gereken bir diğer nokta ise, banliyölerin oluşma sürecidir. Banliyölerin oluşma süreci elbette kente has bir durum olmayıp, farklı dünya ülkelerinde de gözlemlenmekte olan bir süreçtir.

De Vidovich (2019) 21. yüzyılda kentleşme sürecinin, bir banliyöleşme süreci olduğunu belirtmektedir. Zhu ve Whu (2019) bu banliyöleşme sürecinin kentlerin nüfuslarını arttırdığı için genişlemesi sebebiyle değil, kar ve ekonomik bir büyüme elde etmek amacıyla sürdürülmektedir. Örneğin, Harvey (2017) in'in gerçekleştirdiği geniş çaplı inşaat projeleri ve banliyö konu projelerinin küresel kapitalizm için kurtarıcı bir rol üstlendiğini belirtmektedir.

oğlu (2021) İstanbul'daki banliyöleşme ve kentsel yayılma sürecinin de Dünya'daki banliyöleşme sürecin bir benzeri olduğunu belirtmektedir. oğlu'na göre 2000'li yıllardan sonra ekonomik durgunluğu önlemek için kentin çeperlerindeki gayrimenkul yatırımlarının bir politika olarak kullanıldığını belirtmektedir. Böylece konut, en temel insan ihtiyaı olan barınmayı karşılayabilmek için üretilmek yerine, emlak piyasasının sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla üretilir hale gelmiştir.

Türkiye’de de bu süreç salt emlak piyasası aktörleri tarafından yürütüldüğü bir süreç olmak yerine, devletin çeşitli kurumlarının da aktif rol aldığı bir süreç halindedir (Üçoğlu, 2021). TOKİ ve Emlak Konut gibi Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na bağlı çalışan kurumların da İstanbul’un çeperlerinde konut inşasına ve banliyöleşme sürecine katkı sağladığını belirtmektedir. Bu iki kurum aracılığıyla devlet, inşaat süreçlerinin karlılığını ve bir kesintiye uğramayacağını garanti etmekle beraber, ortaya çıkabilecek çeşitli hukuki problemlerin de çözülebileceğini yatırımcılara garanti etmektedir. Örneğin, TOKİ’nin hukuki olarak arazileri kamulaştırma yetkisinin bulunmasının, inşa süreçlerini hızlandırmakta ve hukuki engelleri ortadan kaldırmaktadır (Üçoğlu, 2021).

İstanbul’da 2000’li yıllardan sonra görülen banliyöleşme süreçlerinin bir boyutu da dışarı taşınan sanayi tesislerinin yerini konut yerleşimleri ve hizmet sektörü yapıları almıştır. 1980’lerde başlayıp 2000 sonrasında devam eden bu süreçte Beykoz, Gaziosmanpaşa, Sarıyer, Zeytinburnu gibi ilçelerin nüfuslarında önemli artışlar görülmüştür (Kanbak, 2013). Tütenk ve Baz (2013) bu hamlelerin, İstanbul’u bir küresel kent ve finans merkezi olarak yeniden yapılandırma kapsamında yürütülmüş olduğunu belirtmektedirler. Böylece kentte bulunan sanayi yatırımlarının azaltılması, gayrimenkul yatırımlarına ise ağırlık verilmesi planlanmıştır.

Karayollarının güzergahları, İstanbul’da işletmelerin ve dolayısıyla istihdamı ve nüfusun yönünü belirleyen bir faktör olmuştur. İşletmelerin yoğun olarak yer aldığı ilçe ve mahallerinin neredeyse hepsi D-100 ve TEM karayolu üzerinde bulunmaktadır. Devam eden desantralizasyon süreciyle birlikte sanayi tesisleri Arnavutköy, Çatalca, Silivri, Pendik ilçelerine doğru genişlemiştir (Temurçin ve Aldırmaz, 2017).

Akın (2011) ise, sanayinin kent dışına çıkma eğiliminin, kent formunun belirlenmesi sürecinde bir kırılma yarattığını belirtmektedir. Sanayi tesisleri kentsel alanın dışına taşındıktan sonra onların boşalan yerlerini konut ve hizmet sektörünün almasıyla birlikte, kent makroformunu artık sanayi tarafından değil, gayrimenkul ve hizmet sektörleri tarafından belirlenmeye başlamaktadır. Akın (2011) alışveriş merkezleri, plazalar ve yeni konut alanlarının yer seçimlerinin de etkisiyle, kentin hem doğu batı aksında, hem de kuzeye doğru büyüdüğünü belirtmektedir.

4.4.1. Arnavutköy

Arnavutköy, İstanbul'da kent-kır ilişkisini, etkileşimini, geçişliliğini veya kentten kıra doğru açılışını gözlemlemek veya incelemek için oldukça uygun nitelikte olan çevre ilçelerden biridir. İlçedeki yapılaşma ve bitki örtüsünün geçişliliği görüntüsü nedeniyle Arnavutköy kenti ve kırsal bir arada tutuyor gibi görünmektedir. Belediyenin web sitesinde verdiği bilgilere göre ilçenin merkezi haricinde düşük yoğunluklu yapılaşma görülmektedir (Arnavutköy Belediyesi, 2023)

İstanbul'da kent-kır ilişkisini ve Arnavutköy ilçesini daha iyi anlayabilmek için yakın gelecekte çıkartılmış üç yasaya bakmak gerekmektedir. Bunlar 2004 tarihli 5216 sayılı kanun, 2008 tarihli 5747 sayılı kanun ve 2012 tarihli 6360 kanundur.

5216 sayılı kanun ile birlikte, İstanbul ve Kocaeli'nde büyükşehir belediyesinin yetki alanı, il mülki sınırlarıyla eşit hale gelmiştir (Özdemir ve Meşhur, 2011). Bundan önce ise büyükşehir belediyesinin sınırları, bulunduğu ilin mülki sınırlarından daha ufak kalmakta, dışarda kalan bölgeye kentsel hizmetleri ise İl Özel İdaresi vermektedir.

5747 sayılı kanun ile İstanbul ilinde 8 yeni ilçe kurulup, biri kaldırılmış ve 32 olan ilçe sayısı, 39 olmuştur. Kanun ile Arnavutköy İlk Kademe Belediyesi, Gaziosmanpaşa Belediyesi'nden ayrılarak ayrı bir ilçe haline gelirken, ilçe içerisinde orman köyü statüsünde 8 adet köy bulunmaktaydı. 2012'de ise 6360 sayılı kanun ile büyükşehirlerin mülki sınırları içerisindeki, dolayısıyla İstanbul'daki, tüm köylerin tüzel kişilikleri kaldırılarak mahalle statüsüne geçmişlerdir. Bu süreç toplamda 30 büyükşehiri kapsarken, İstanbul'daki 151 köy de mahalle statüsüne geçerek resmi olarak köy kimliklerini yitirmişlerdir. Bugün ilçede bu kanun öncesi bulunan 8 köy mahalle statüsünde bulunmaktadır. Ancak yine de bu eski köy, yeni mahallelerde ve diğer bazı bölgelerde seracılık ve hayvancılık faaliyetlerinin yoğun olmasa dahi devam ettiğini söylemek mümkündür.

Bugün Arnavutköy'ün iki ayrı gruptan tarafından iki farklı sebepten ötürü tercih sebebi haline geldiği görülmektedir: Devlet tarafından ikisi yapılmış biri ise plan halinde üç büyük proje sebebiyle yatırımcıların (Dünya Gazetesi, 2023; Dünya Gazetesi, 2016; Dünya Gazetesi, 2012); kira fiyatlarının hala kent geneline göre düşük olması sebebiyle kiracıların (T24, 2022; T24, 2022). Muhtemelen bu sebeplerle ilçe İstanbul'un on yıllık nüfus artış oranı en yüksek olan ilçesi olmuştur. (%45,2 ile birinci, ikinci olan Silivri ilçesinde ise %38,2'dir) (TÜİK, 2022).

4.4.2. Beylikdüzü

Beylikdüzü de tıpkı Arnavutköy gibi, 2008 yılındaki 5747 sayılı kanunla ayrı bir ilçe olarak kurulup, İstanbul'un son sekiz ilçesinden biri oldu. Bu tarihte daha önce Beylikdüzü'nün olduğu yerde bulunan Kavaklı İlk Kademe Belediyesi, Büyükçekmece'nin de bazı köyleriyle birleşerek, yerine Beylikdüzü Belediyesi kurulmuştur.

Şahin'in (2016) belirttiği üzere 1990'lardan sonra nüfusu hızla artan Beylikdüzü, özellikle 2000'li yıllardan sonra hızlıca siteleşmeye başlamıştır. İstanbul'daki plansız gelişim gösteren birçok bölge olmasının aksine, Beylikdüzü planlı bir şehirleşmeye ev sahipliği yapan bir banliyö örneğidir (Hayır-Kanat, 2017).

Beylikdüzü, %36,3 ile İstanbul'un yıllık nüfus artış oranı en yüksek olan üçüncü ilçesi konumundadır (TÜİK, 2022). Bu durumun, Arnavutköy'de olduğu gibi, merkezde artan kiraların bir sonucu olarak merkeze uzak ilçelerin tercih edilmesinin bir sonucu olduğu medyada sıklıkla belirtilmektedir (Medyascope 2022, Yenişafak 2022).

4.4.3. Fatih

Fatih ilçesi İstanbul'un tarihi yarımadası üzerine kurulmuş bir ilçedir (Şahin, 2016). Suriçi olarak da bahsedilen Fatih bölgesi, şehrin tarihi çekirdeğini oluşturmaktadır (Hayır-Kanat, 2021). İstanbul, Doğu Roma ve Osmanlı İmparatorluğu'na başkentlik yapmış bir kent iken, tarihi yarım ada olan Fatih bölgesi de bu kentin merkezi niteliğindedir.

Fatih ilçesi, 1930 yılında İstanbul Merkez kazası kaldırıldığında, onun yerine kurulmuştur. 2008 yılında ise Eminönü ilçesinin Fatih ilçesine katılmasıyla, ilçe bugünkü sınırlarına yani Suriçi bölgesinin sınırlarına erişmiştir (Şahin, 2016). Böylece tarihi yarımada üzerindeki tek ilçe konumundadır.

Nüfus verileri incelendiğinde ise, Arnavutköy ve Beylikdüzü'nün aksine, İstanbul'un nüfusu en hızlı şekilde azalan ilçesi konumundadır. 2022 yılında -%39,3 ile Fatih, -%32,2 ile Beyoğlu, -%27,7 ile Şişli nüfusu en hızlı azalan ilçeler olmuştur. Bu veriden yola çıkarak İstanbul'un merkez ilçelerinde nüfusun azaldığı, banliyö ve çeperdeki ilçelerde ise nüfusun artış eğiliminde olduğunu söylemek mümkündür.

Fatih'in nüfus verilerinden yola çıkarak dikkat çekilmesi gereken başka bir konu, ilçedeki nüfusu oldukça düşük olan mahallelerdir. İlçenin nüfusu 368.227 olmasına

rağmen bu nüfus oranı mahallere eşit bir şekilde dağılmayıp, nüfusu 100'ün altında olan dokuz, 1000'in altında yirmi dört mahalle bulunmaktadır (TÜİK, 2022). Öyle ki, İstanbul'un en az nüfusa sahip, 11 nüfuslu Sarıdemir Mahallesi ilçe sınırları içindedir (Haberglobal, 2021). Bu bölgeler yerleşim yeri özelliği göstermekten ziyade iş hanları ve dükkanların yoğun olduğu mahallelerdir.

5. ARNAVUTKÖY İLÇESİNDEKİ ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde araştırmanın gerçekleştirildiği bölgelerden biri olan Arnavutköy ilçesindeki araştırma bulguları paylaşılacaktır. Araştırmanın Arnavutköy bölgesi kapsamındaki mülakatlarda on bölge sakiniyle görüşülmüş olup, görüşmecilerin beşi erkek, beşi kadın görüşmecilerdendir. Elde edilen veriler yaşanılan mekanı tanımlamak, yaşanılan yere aidiyet, kentsel hizmetlerden memnuniyet, özgürlük ve güvenlik temaları altında analiz edilecektir.

5.1. Yaşanılan Mekanı Tanımlamak: İstanbul’da mı, Değil mi?

Arnavutköy çeper bir bölge olduğundan, yapılan mülakatlarda katılımcılara, yaşadıkları yere dair bakışlarını anlayabilmek amacıyla, “Yaşadığınız yeri İstanbul’un bir parçası olarak görüyor musunuz?” sorusu sorulmuştur. Verilen cevaplarda katılımcılar yaşadıkları yeri, yani Arnavutköy’ü İstanbul’da bir yer olarak algılayan ve algılamayan katılımcılar olarak ayrılmaktadırlar.

Bu sonuçlar daha detaylı incelendiğinde, Arnavutköy’ü İstanbul’a ait bir bölge olarak algıladığını belirten bazı katılımcıların Arnavutköy’ü İstanbul’a dahil etmelerini gerekçelendirmelerinde merkezi hükümetin ilçe sınırlarında gerçekleştirdiği bir projenin, İstanbul Havalimanı projesinin etkisini açık şekilde görmek mümkündür. Arnavutköy ilçesinin Tayakadın, Yeniköy, Terkos ve Eyüpsultan ilçesinin Akpınar mahalleri arasında kalan İstanbul Havalimanı, 29 Ekim 2018 tarihinde faaliyete açılmıştır. Katılımcıların ise yaşadıkları yere dair düşüncelerinin ve kente bakışlarının, bu projenin, İstanbul Havalimanının faaliyete girmesinden önce ve sonra olarak değişim gösterdiği görülmektedir.

Verilen bu cevaplar incelendiğinde, alıntısı verilen katılımcılara göre havalimanının faaliyete girmesi, Arnavutköy’de hizmet ve yatırım artışına ek olarak, farklı kültürlerden insanların ilçeye gelişine ve insan hareketliliğinin artışına yol açmıştır.

Ortaya çıkan bu değişiklikler, katılımcıların Arnavutköy'ü artık İstanbul'un bir parçası olarak görmelerine yol açmıştır. Bu katılımcılara göre, bundan öncesinde Arnavutköy, bazen tamamıyla bazen ise çeşitli bölgeleriyle İstanbul'un dışında bir alandır.

Arnavutköy'ün merkezi ve yakındaki mahallelerini falan görüyorum ama Arnavutköy'den uzak olan bu Tayakadın olsun, Karaburun tarafları olsun oraları havaalanı yapılmadan önce göremiyordum. Çünkü çok uzak kalıyordu ama şu an havaalanı yapıldığı için oraların da ulaşımını arttırdılar, artık görebiliyorum. Yani havaalanının yapıldığı için hem insan sayısı yani gelen giden bir ne derler akış arttı, akış hızı arttı. Farklı insanlar da gelebiliyor. (K3, 25, Kadın)

Bir diğer katılımcıya göre ise havalimanı ilçenin bazı seçili bölgelerini değil, tamamını İstanbul'un bir parçası haline getirmiştir.

Havalimanı geldikten sonra Arnavutköy büyüdü ve Arnavutköy'e yatırımlar başladı. Ben Arnavutköy'e şu anda İstanbul'un ilçesi diyebiliyorum. Neden diyebiliyorum? Turist akımı başladı cidden. (E1, 25, Erkek)

Diğer bir katılımcı için ise, ilçeyi İstanbul'un bir parçası olarak algılamak havalimanıyla ilgili olmakla birlikte, ulaşım olanaklarının da artışıyla yakından ilgilidir.

Bence İstanbul'da. Niye diye soracak olursan, Arnavutköy'ün geleceği çok güzel bana göre. Havaalanı da yakında açıldı, metromuz falan da gelecek. Tramvay metro falan da geldiği zaman bence. (K4, 46, Kadın)

Literatürde, İstanbul Havalimanı gibi mega projelerin ekonomik yarar ve zararları üzerine birçok çalışma olsa da, bu projelerin yerel topluluklar üzerindeki etkilerini araştıran yeterince çalışma bulunmamaktadır. Özellikle bu konuyu bölgede yaşayan insanların perspektiflerinden araştıran çok çalışma bulunmamaktadır. (Delphine, Patrick Witte & Tejo Spit, 2019). Bu konuda, Endonezya'daki Suramadu Köprüsü özelinde yapılan bir çalışmada, yerel halkın yapılmış proje dolayısıyla istihdam olanaklarının arttığını ve bu sebeple projeye yönelik olumlu bir algı sahibi olduklarını görülmüştür (Delphine, Patrick Witte & Tejo Spit, 2019).

Katılımcının vurguladığı ilçenin “geleceğinin çok güzel olması” esasen ilçe belediyesi ve merkezi hükümet tarafından tekrarlanan bir söylem olduğuna dikkat çekilmelidir. Arnavutköy'ün İstanbul'un yarını olduğu belediye, emlakçılar ve merkezi hükümet tarafından sıklıkla vurgulanmaktadır (Sabah, 2019; CSB, 2018).

Şekil 1. Arnavutköy İlçe Belediye Başkanı'nın 2019 Tarihli Beyanatı

Giriş Tarihi: 26.3.2019 12:29

5 yıl içinde İstanbul'un en gözde ilçesi olacak! Ahmet Haşim Baltacı: İki projeye Arnavutköy'ü dünya konuşacak

Kaynak: Sabah, 2019

Bir katılımcı için ise idari sınırlara dahil olmak İstanbul olmak için açık bir şekilde yeterlidir. Bunun dışında başka bir kriter belirtmeyen katılımcı, soruya yönelik verdiği cevapta resmi sınırların geçerliliğini vurgulamaktadır. Bu katılımcıya göre, diğer katılımcıların değindiği havalimanı, ulaşım, hareketlilik veya farklı insanların gelişimi gibi değişimler, İstanbul olmak için gerekli değildir.

Yani haritada İstanbul ili sınırlarının içinde burası kim ne derse desin. (E4, 41, Erkek)

Yukarıdaki katılımcıların aksine, Arnavutköy'ü İstanbul'un bir parçası olarak tanımlamayan katılımcılar bu düşüncelerini Arnavutköy'ü, kır, köy, kasaba gibi kavramlar ile tanımlayarak cevaplamayı tercih etmişlerdir. Örneğin, Arnavutköy için köy tanımlaması yapan katılımcılar ilçedeki, küçükbaş ve büyükbaş hayvan varlığı ile, tarım yapılabilen arazilere ve düşük nüfus yoğunluğuna dikkat çekmektedir. Bu yolla bahsedilen özelliklerin birçoğu Hugo, Champion ve Lattes (2004)'in tablosunda kırın özelliklerindendir.

Örneğin alıntısı verilen bir katılımcı için Arnavutköy, İstanbul'un bir parçası olan köy iken, diğer katılımcı için İstanbul'dan "daha farklı" olan bir köydür.

Mesela şöyle İstanbul'un içinde yaşayan arkadaşlarımız buraya geldiği zaman köye geldik diyorlar. İnek var, koyun var, keçi var işte kır var çimen var, serası var, tarlası var. İstanbul'un köyü. (E1, 25, Erkek)

Burayı ben İstanbul'dan burayı daha farklı görüyorum. Aynı köy gibi görüyorum. Kalabalık değil çünkü. (E5, 45, Erkek)

Katılımcıların yaşadıkları yeri köy olarak görmesi konusunda 6360 sayılı kanun hatırlanabilir. 2012 yılında yürürlüğe girilen bu kanun ile birlikte İstanbul'daki 151 köyün köy statüsü kaldırılarak, mahalle statüsüne geçirilmiştir. Arnavutköy sınırları içerisinde bulunan sekiz mahalle de, bu kanun öncesi köy statüsündeydi. Alınan cevaplarda görülen ise yasal olarak gerçekleşen bu değişimin, ilçe sakinleri tarafından tam olarak kabul görmediğidir.

Yine Arnavutköy'ü İstanbul olarak görmeyen bir katılımcı, aynı zamanda ilçeyi kırsal bir mekan olarak tanımlamaktadır.

Bence Arnavutköy kırsal kesimde yer alıyor çünkü doğayla, büyükbaş ve küçükbaş hayvanlarla iç içe olduğumuz bir ilçe burası. Ulaşım yönünden de sıkıntıları bulunan bir yer. İstanbul merkeze ulaşmak için birkaç vesait yapmamız gerekiyor burada. Bu yüzden bence kırsal kesimdeyiz. (K1, 24, Kadın)

Alıntısı verilen katılımcılar ise Arnavutköy'ü kent-kır ikileminde arada kalan bir yer olarak görmektedir.

Ne tam şehir ne de tam kır. İkisinin ortası. (K5, 43, Kadın)

Yaşadığım yer İstanbul'un dışında bir yer, İstanbul'a dahil değil. İstanbul'un çok dışında kaldığı için ve etrafında ormanlık alanların, boş arazilerin fazla bulunmasından dolayı kent değil ama fazlaca insanların bulunması ve apartmanların yaygın olmasından dolayı kır da değil. (K2, 22, Kadın)

Konu gelişmişlik – gelişmemişlik olduğunda ise Arnavutköy'ün görece “gelişmemişliği” katılımcıya göre, Arnavutköy'ü kent yerine bir kasaba yapmaktadır. İlçenin geleceğinin güzel ve parlak olduğuna dair tema burada da tekrar edilmektedir.

Daha çok kent değil de bir kasaba gibi Arnavutköy. İstanbul'un diğer semtlerine göre çok gelişmiş bir yer değil ama geleceği parlak olan bir yer. (E3, 25, Erkek)

İlçeyi İstanbul'un bir parçası olarak gören ve görmeyen katılımcı grubuna ek, bir diğer üçüncü grup ise ilçeyi İstanbul'dan çok daha büyük bir bölgeye işaret eden Trakya bölgesinin parçası olarak tanımlayan katılımcılardır. Trakya kavramı, esasen Yunanistan'ın kuzey ucu ile Türkiye arasında bölünmüş haldeki bölgeye işaret etmektedir. Bölgenin Türkiye'de kalan kısmı Edirne, Kırklareli, Tekirdağ illeri ile

İstanbul'un Avrupa yakasındaki ilçelerinin önemli kısmından oluşmaktadır (Meydan Larousse, 1992). Alıntısı verilen katılımcılar yaşadıkları yeri, sözü edilen bu bölgenin bir parçası olarak algıladıklarını belirtmektedirler. Onlara göre Arnavutköy, coğrafi ve kültürel olarak Trakya'ya daha çok benzemektedir.

Bence İstanbul'a dahil değil burası. Çünkü daha çok İstanbul ile Trakya arasında bir yerde kalıyor. (K1, 24, Kadın)

Açıkçası ben öyle düşünmüyorum İstanbul gibi olduğunu. Burası zaten netice itibarıyla coğrafya yapısını da inceleyip baktığın zaman hem coğrafya olarak hem kültürel olarak bir Trakya havası vardır burada. Burada gördüklerimi bir Tekirdağ, bir Kırklareli, bir Edirne'ye gittiğim zaman görebiliyorum. Yani o kültür var. (E2,25, Erkek)

Aynı katılımcı, diğer katılımcıların aksine, onların Arnavutköy'ü İstanbul'a dahil etmede önemli bir etken olarak gördükleri İstanbul Havalimanı projesini ve etkilerini, Arnavutköy'ü İstanbul'a dahil etmek için yeterli görmemektedir. Katılımcıya göre havalimanı ve diğer projelerin etkisiyle beraber ilçedeki "hava" değişse de, mekanın kırsallığı ve evcil hayvanlar dışındaki küçük ve büyükbaş hayvanların varlığı İstanbul'un bir parçası olmanın önündeki engeldir.

Son yatırımlarla beraber işte mega projelerdir, havalimanıdır, Kanal İstanbul'dur falan onlarla beraber biraz metropolitenleşen bir havaya bürünse de hala daha şu anda İstanbul'un bir parçası gibi değil yani. Burada sokağa çıktığın zaman bir şehirde doğup yetişen çocuğun belki 30-40 yaşına gelene kadar, sürekli kentte yaşarsa tabi, göremeyeceği hayvanları, bitkileri, doğaları görebilme imkanın var burada. (E2, 25, Erkek)

Bir katılımcı için ise Arnavutköy, sahip olduğu havalimanı ile birlikte, artık sadece İstanbul'un değil, dünyanın da merkezi haline gelmiştir.

Şöyle söyleyeyim yani dünyanın merkezi konumuna geldi Arnavutköy. Bugün özellikle bizim 3 kilometre ötemizde havalimanı var. Dünyanın her yerine gidebiliyorsun. (E4, 41, Erkek)

5.2. İstanbul Nerede Başlar?

Önceki bölümde yaşadığı yeri İstanbul'a ait görmeyen katılımcılara, “Eğer burası İstanbul değilse, İstanbul neresidir?” sorusu sorulmuştur. Alınan cevaplarda görülmektedir ki, İstanbul kavramı bazı katılımcılar için şehirleşme ve nüfus artışıyla özdeşleşmişken; bazı katılımcılar tarafından daha çok tarihi Suriçi bölgesi ile özdeşleşmiştir.

İstanbul'u şehirleşme ve nüfus artışı ile ilişkili gören katılımcılar, Arnavutköy ilçe merkezine yaklaşık 10 kilometre ötede bulunan, Sultangazi ilçesine bağlı Habipler Mahallesi ile birlikte İstanbul'un başladığını belirtmişlerdir.

Bence Habipler'den sonrasında İstanbul denilebilir. (K1, 24 , Kadın)

Habipler'i geçtikten sonra başlar. Orayı geçince trafik, kalabalık başlar. İstanbul demek trafik ve kalabalık demek zaten. (E5, 45, Erkek)

Şehir kısmı Sultangazi'den sonra başlıyor bence. Oranın daha çok gelişmiş, kalabalık ve iş açısından daha fazla imkanı bulundurduğunu düşünüyorum. (K2, 22, Kadın)

İstanbul'u daha çok Suriçi bölgesiyle özdeşleştiren katılımcılar ise, bunu kültürel ve tarihi yapıların varlığıyla veyahut İstanbul'un bir “kültür” olmasıyla açıklamaktadırlar.

Fatih, Eminönü, Unkapanı tarafları bence. Bunlar İstanbul'un tarihi, kültürel eserlerini barındıran yerler. Daha güzel yerler. (E3, 25, Erkek)

Katılımcının belirttiği üzere, İstanbul'un kültürel ve tarihi varlıkları yoğun bir şekilde Fatih ve Beyoğlu ilçelerinde toplanmışken, çeper bölgelerde çok daha az tarihi eser bulunmaktadır. Aşağıda bulunan ekran görüntüsünde İstanbul'daki kültür varlıklarının dağılımı görülmektedir.

katılımcı, kalabalık ve gürültülü olarak gördüğü İstanbul'u beğenmediği için kendini İstanbul'a ait hissetmediğini ancak yaşamının önemli bir kısmını Arnavutköy'de geçirdiği için kendini Arnavutköylü olarak gördüğünü belirtmektedir.

Ben kendimi hiç İstanbul'a ait hissetmedim. İstanbul'a adapte oldum mu? Adapte oldum, yani fiziken adapte oldum ama kafa olarak olmadım. Mesela ben gürültüyü sevmiyorum, insan kalabalığını sevmiyorum. Böyle yığın yığın insanların sel suyu gibi bir yerlerden bir yerlere akmasını sevmiyorum.

O yüzden İstanbulluya göre biraz daha Arnavutköylü gibi görüyorum. Çünkü İstanbul'da Arnavutköy'ün dışında başka bir yerde yaşamamışım. Hayata Arnavutköy'de atıldım, düzenimi burada kurdum, kazancımı burada sağladım. Birikim yaptıysam burada yaptım. Artık Arnavutköy'ün bir parçasıyım. 30 yıl geçti. (E4, 41, Erkek)

Katılımcının alıntısından anlaşılacağı üzere, kent çeperleri ve banliyöler, kentin kalabalık ve gürültüsünden uzak durmak isteyenler için, kent merkezlerine göre daha uygun bir yaşam alanıdır.

Örneğin yine kendini İstanbullu olarak görüp görmediği sorulan katılımcı, İstanbul'a aidiyeti için

Yok görmüyorum, görmek de istemiyorum. Sevmiyorum burayı. (E5, 45, Erkek)

cevabını verirken, Arnavutköy'e ait hissedip hissetmediği sorulduğunda ise daha önce yaşadığı bir semt olan Okmeydanı ile karşılaştırma yapmaktadır.

Burayı biraz daha fazla. Ya tabi burayı Okmeydanı tarafından daha çok sevdim. (E5, 45, Erkek)

Bir diğer kadın katılımcı da yine aynı şekilde kendini İstanbullu değil, Arnavutköylü olarak tanımladığını belirtmektedir.

Çok da İstanbullu görmüyorum kendimi, Arnavutköylü olarak görüyorum daha çok, o daha baskın. (K4, 46, Kadın)

Bölümün girişinde bahsedilen aidiyetlerin birbirini dışlaması durumu genç katılımcılarda da gözlemlenmektedir. Örneğin bir genç katılımcı ilçe sakinlerinin kendine yakın bir kültürel ve sosyal seviyede olmadığından rahatsızlık duymakta ve bu sebeple kendini Arnavutköy'e ait hissetmediğini belirtmektedir.

Kendimi buraya ait hissetmiyorum. Burada yaşayan insanları kültürel ve sosyal açıdan kendime yakın görmüyorum. O yüzden kendimi İstanbullu olarak görüyorum ve İstanbul'a ait hissediyorum. (K2, 22, Kadın)

Bir diğer genç katılımcı da yine benzer sebeplerle kendini Arnavutköy'e ait hissetmediğini belirtmektedir.

Yani buradaki gölde yüzmeyi öğrenmişim. Burada yatmışım, kalkmışım, yuvarlanmışım vs. Burayla coğrafi olarak açıkçası benim çok problemim yok. Ben burada mutluyum yani ama toplum sıkıntılı. Toplumun sıkıntılı olmasından kaynaklı kendimi buraya ait hissetmiyorum. (E2, 25, Erkek)

Bir diğer genç katılımcı için ise Arnavutköy'de yaşamak, İstanbul'da hissetmemeye yol açan bir deneyimdir.

Arnavutköy'e taşındıktan sonra İstanbul ile ilişkim kesildi diyebiliriz biraz. Şu anda İstanbul'un içine çok az çıkıyorum. Bu yüzden hayır şu anda kendimi İstanbul'a ait hissetmiyorum. (K1, 24, Kadın)

Aynı katılımcı, kendini Arnavutköy'e ait hissetmesinin ise uzun sürdüğünden bahsetmektedir.

Buraya adapte olmam ise çok uzun sürdü. 16 yaşında falan buraya gelmişim şu anda 25 yaşındayım, 4-5 senedir kendimi buraya ait hissediyorum diyebilirim. (K1, 24, Kadın)

Soruyu cevaplandıran genç katılımcılardan yalnızca bir katılımcı kendini hem Arnavutköy'e hem İstanbul'a ait hissettiğini belirtmektedir.

Görüyorum ya. Bence çok dışarıda kalmıyoruz. Ulaşım falan zor ama İstanbulluyuz. Kendimi Arnavutköy'e de ait hissediyorum. Bence Arnavutköy çok ideal bir yer. Fatih ya da Beşiktaş kadar trafiği yok, hem kalabalık değil. Rahat rahat istediğini yapabiliyorsun. (K3, 25, Kadın)

Bölgede artan göçmen sayısının ise, ilçe sakinleri için daha önce sahip oldukları aidiyet hissini azalttığı görülmüştür.

Yani hissediyordum mültecilerden önce. Şu an hissetmiyorum. Benim çalıştığım firmada bile 35 tane mülteci var. Onlara düşman değilim, onlar da insanlar ama ülkemde olmalarından hoşnut da değilim açıkçası. Kendimi onların içinde yalnız hissediyorum ben iş yerinde. (E1, 25, Erkek)

Bir sonuç olarak, Arnavutköy ilçesinde orta yaşlı katılımcılar, genç katılımcılara kıyasla kendilerini yaşadıkları yere daha çok ait hissettiklerini belirtmişlerdir.

5.4. Hizmetlerden memnuniyet

Yapılan mülakatlarda katılımcılara sağlık, eğitim ve ulaşım hizmetlerine ek olarak kültür sanat faaliyetlerini ve yeşil alanların varlığını değerlendirmeleri için sorular sorulmuştur. Böylece kentin çeper bölgesinde yaşayan bireylerin kentsel hizmetlerden ne ölçüde faydalandıkları ve bu faydalanma veya faydalanamama durumun hayatlarını nasıl etkilediği anlaşılmaya çalışılmıştır.

Colleoni'nin (2019) belirttiği üzere, kent çeperleri işyerlerinin ve sosyal servislerin eksikliği ve erişim problemleri ile ayırt edilir. Kentsel alandaki sosyal servislerin yeterliği, yaşam kalitesini arttırıcı rol oynamaktadır. Bölüm 3.1'de değinildiği üzere, Şeker ve diğerleri (2020) metropol alanlarında yaşam kalitesinin kent merkezlerinde yüksek, kent çeperlerinde ise daha düşük olduğunu belirtmektedir. Bunlara ek olarak, Ay ve Kılıç'ın (2023) Esenler ilçesi özelinde yapmış oldukları çalışmanın sonucunda, İstanbul'un merkez ve çeper ilçelerinde kentsel servislere erişim açısından bir "uçurum" olduğunu tespit etmişlerdir.

5.4.1. Sağlık Hizmetleri

Yapılan görüşmelerde katılımcılara ilçelerindeki sağlık hizmetlerinden memnun olup olmadıkları sorulmuştur. Verilen cevaplarda sağlık hizmetlerine dair genel bir memnuniyetsizlik ve yetersizlik düşüncesi hakimdir. Memnuniyetsizlik bildiren katılımcılar genelde sağlık hizmetine duyulan talebe nazaran verilen hizmetin yeterli olmadığını belirtmişlerdir. İlçenin son yıllarda aldığı nüfus artışı göz önünde bulundurulduğunda (TÜİK verilerine göre, son on yıllık dönemde ilçenin nüfusu yaklaşık olarak %58 artmıştır.) bunun sağlık hizmetlerine de yansıdığı ve ilçe sakinlerini rahatsız ettiği görülmektedir. Katılımcılar bunun yanında ilçedeki hastanenin teknik donanımına ve doktorların kalitesine de atıfta bulunmaktadır.

Hastane kalitesi çok kötü. Hastane hizmetleri çok kötü. Hastanenin teknik donanımı çok kötü. Onun haricinde bir de tek bir devlet hastanesi var. İlçede talep çok fazla, talebe karşılık gelen yetersizliği var. (E2, 25, Erkek)

Sabah bir git zaten sağlık hizmetine, otuz kişi sırada bekliyor. İki tane doktor vermişler. Ondan sonra her taraf Suriyeli kaynakıyor yine sağlık hizmetlerinde. (E1, 25, Erkek)

Bir katılımcı ise ilçe içindeki hizmetlere değil, komşu ilçedeki bir hastaneye referansla cevap vermektedir. Katılımcı ilçedeki hizmetin nüfusa oranla yetersiz geldiğini düşünmekte, ancak komşu ilçedeki hastanenin oldukça yeterli olduğunu düşünmektedir.

15 dakika, 20 dakika ilerimizde Çam Sakura gibi Türkiye'nin değil, dünyanın en büyük hastanesi var. O da zaten sadece Başakşehir için yapılmış bir hastane değil, çevre ilçelerin de ihtiyaçlarını karşılamak için yapılmış bir hastane. (E4, 41, Erkek)

Katılımcının değindiği sürenin özel araçla yolculuk süresi olduğunu, toplu taşıma ile daha uzun sürdüğünü belirtmeye yarar vardır. Buna ek olarak diğer dört katılımcının ilçedeki sağlık hizmetlerini yeterli bulduğu, birinin ise çok kullanmadığı için bu konuda bilgisi olmadığı belirtilmelidir.

5.4.2. Eğitim Hizmetleri

Yapılan görüşmelerde katılımcılara ilçedeki eğitim kurumlarını yeterli bulup bulmadıkları sorulmuştur. Araştırma kapsamında görüşülen hiçbir katılımcı eğitim hizmetlerini yeterli bulmamış, ilçedeki öğrenci nüfusuna oranla eğitim kurumlarının yeterli sayıda olmadığı katılımcılar tarafından tekrarlar vurgulanmıştır. Eğitim hizmetleri bu özelliğiyle, belediye hizmetleriyle beraber, ilçedeki en beğenilmeyen hizmet alanı olmuştur.

Özellikle İmrahor için okul çok yetersiz çünkü bir tane okul var. Hatta acilen bir okul gerekli çünkü sınıflar aşırı derecede çok kalabalık. (K4, 46, Kadın)

Sağlık hizmetlerinde olduğu gibi eğitim hizmetlerinde de ilçenin hızlı nüfus artışının buna sebep olduğu düşünölmekte ise de, katılımcıların dikkat çektiği başka sorunlar da mevcuttur. Özellikle yaşı genç ve liseyi ilçe genelinde okumuş katılımcılar, ilçedeki okullardaki güvenlik sorunlarına dikkat çekmektedir.

Okullarda çok fazla olaylar dönüyor. Sigara ve uyuşturuocu kullanımı yaygın derecede yani bıçaklarla gezen gençler çok fazla var. Liseyi ben burada okudum. Her okul çıkışı mutlaka polis kapıda olurdu. Kardeşim ortaokul öğrencisi şu anda.

Hala bu tip olaylar kulağıımıza geliyor. Bu konuda sıkıntılı bir ilçe maalesef. (K1, 24, Kadın)

Yakın yaştaki diğer katılımcı ise okullardaki güvenlik sorunu doğrulamakla beraber, bu günlerin geride kaldığını söylemektedir.

Ben okurken okulda öğrenci kadar sivil vardı neredeyse. Kafalarına göre girip çıkıyorlardı. Okulun duvarları alçaktı, demirleri kırıktı. Adam akıllı güvenlik yoktu. Şimdi baktığımda okulların etrafları kale duvarı gibi. Dışarıdan gördüğüm kadarıyla bundan 10 sene öncesine göre çok daha iyi olduğunu düşünüyorum. (E1, 25, Erkek)

Bir diğer katılımcı daha yüksek LGS puanına sahip okullar ile ilçe arasındaki mesafeyi vurgulamakta, bunun “başarılı” yani liseye geçiş sınavlarında yüksek puanlar elde etmiş öğrenciyi zorlayan bir durum olduğunu vurgulamaktadır. Yine bir diğer katılımcı başarıyı istatistiki verilere göre yorumlayıp, okulların niteliğinden yakınmaktadır.

Burada başarılı bir öğrenci işte LGS’den 400-450 alan bir öğrenci Arnavutköy’ü bırak, Arnavutköy’ün 20 kilometre çevresinde tercih edebileceği bir okul yok yani. (E2, 25, Erkek)

Buradaki eğitim kalitesi zaten diğer ilçelere oranla bakılırsa, zaten istatistiksel olarak da çok düşük olduğu gözle görünür bir şekilde belli. (E3, 25, Erkek)

Aynı katılımcı görüşmenin devamında eğitim kurumunun kalitesinin yerine öğrenciler arasındaki davranış biçimlerinden bahsetmiştir. Katılımcıya göre Arnavutköy ve “İstanbul”daki diğer öğrenciler ve gençler arasında okuma alışkanlıkları, kariyer planları ve eğitime bakış arasında farklılık bulunmaktadır.

Buradaki insanlar mesela bir kitap okuyorsa, oradaki insan mesela aynı konumlardaki insanlar on kitap okuyorlar. Zaten öyle bir ortamda olduğu için mecburen kendilerini eğitim konusunda geliştirme ihtiyacı hissediyor ama buradaki insana işte bu aşılanmamış, oradaki bir insana ise bunlar aşılanıyor. Orada öyle kültürlü bir ortam var. (E3, 25, Erkek)

Zaten buradaki insanların çalışmaya niyeti yok. Çok fazla ders falan sevmiyorlar. Çünkü buradaki insanların aile yapıları da pek okul okumasına yönelik değil. Yani

daha çok çalışsın, eve para getirsin. Okumak onlar için zaman kaybı olarak gözükmüyor. (E3, 25, Erkek)

Katılımcının olduğunu belirttiği durum, literatürde “sosyo mekansal diyalektik” olarak geçen ilişki biçimine işaret etmektedir. Harvey (2022) *Kent Deneyimi* adlı eserinde mekan ve sosyal ilişkileri açıklamak için öne sürdüğü tezlerde, kentsel yaşam alanının bireylerin, değer, beklenti ve bilinçlerini oluşturan sosyal ilişkilerin gerçekleştiği ortamlar olduğunu belirtmektedir. Buna ek olarak, Harvey beyaz yakalıların oturduğu semtlerin, beyaz yaka emeğini yeniden yaratırken; mavi yakalıların oturduğu semtlerde mavi yakalı emeğinin yeniden üretildiğini vurgulamaktadır. Katılımcının söyledikleri bu bağlamda okunabilir. Katılımcıya göre Arnavutköy, gençlerin ve onların ebeveynlerinin kariyer yollarını eğitim üzerinden devam ettirmeyi tercih etmedikleri bir bölgedir ancak bunun aksi olan, yani kariyer yollarının eğitim üzerinden kurulmasının tercih edildiği yerler de vardır.

Kendisi de ilçedeki bir okulda öğretmenlik yapan katılımcı ilçe öğretmenlerinin burada uzun süre kalma niyetinde bulunmadığını, bunun olumsuz bir durum olduğunu vurgulamaktadır.

Öğretmenler buraya genelde doğu görevi olarak falan bakıyorlar. Yani görevini bitirir bitirmez öğretmenler bir gitme çabasında. Benim gördüğüm bir Eminönü gibi bir Fatih gibi bir ne bileyim Beyoğlu gibi kemikleşmiş kadrolarımız yok okullarda. Tecrübeli öğretmenlere de ihtiyacımız var olduğunu düşünüyorum. O yüzden öğretmenlerin hemen gitmesi eğitim kalitesini bir tık düşürüyor olabilir. (K3, 24, Kadın)

Üç çocuk annesi olan katılımcı ise bütün bu olumsuz tabloya rağmen başka bir çözüm yolları olmadığını vurgulamaktadır.

Bence yetersiz. Yetersiz ama yollamak zorundayız. Mecburuz. Başka da bir yere yollayamıyoruz.” (K5, 44, Kadın)

5.4.3. Toplu Taşıma Hizmetleri

Katılımcılara ilçedeki toplu taşıma hizmetlerinden memnun olup olmadıkları sorulmuştur. Alınan cevaplarda bu hizmetlerin yetersizliğine ek olarak bu yetersizliğin görüşmecilerin hayatlarında yol açtığı sorunlar öne çıkmaktadır. Öyle ki çoğu

görüşmeci, bu ilçede yaşamanın en kötü yanı olarak toplu taşımanın yetersizliğini göstermektedir.

En kötü tarafı ulaşım. Mesela metrosu yok, tramvayı yok. Tamam, hastanemiz falan var ama en kötü tarafı ulaşım. Zorlanıyorum bir yere gidip gelirken. Araba bekliyorsun, bir saatlik yere iki saatte gidiyorsun. (K4, 46, Kadın)

Katılımcılar açık bir şekilde ilçenin var olduğunu belirttikleri ulaşım sorunun hayatlarının eğitim ve kariyer gibi farklı ama önemli aşamalarına olumsuz etki ettiklerini belirtmektedir. Farklı cinsiyetten iki genç katılımcı bu duruma dikkat çekmektedir. Bir katılımcı ulaşım probleminden ötürü daha yakın okullarda daha kötü bir eğitim aldığını ifade ederken, diğer katılımcı ilçeler arası ulaşım yetersizliğinden ötürü daha iyi ve yüksek kazançlı bir işi bıraktığını ifade etmiştir.

Bu durumdan kaynaklı okul tercihlerimi (*lise*) daha çok yakın yerler olsun diye tercih ettim. Bunların sonucunda da daha düşük seviyede eğitim aldığımı düşünüyorum. Şu anda da üniversiteye gidiyorum ama 3 saat sürüyor. İlçeden ulaşım zor olabiliyor. (K2, 22, Kadın)

Benim önceden çok güzel ve daha iyi kazandığım bir iş vardı. Arabayla gidip geliyorduk. Sonra bir sebepten o araba iptal oldu. Son olarak ben buradan sabah 6.45 ile arabaya biniyordum. Arnavutköy'e çıkıyordum. Arnavutköy'den Hadımköy'e gidiyordum. Hadımköy'den Beylikdüzü arabasına biniyordum. Sabah bu akşam aynı şekilde tekrar 6 araba. İnsan ne oluyor? Mahvoluyor. Zaten buradan işe gidene kadar yoruluyoruz. İşten gelirken de ayrı bir yorgunluk. Ya diyorsun o zaman birkaç bin lira az kazanayım. Hani en azından daha iyi şartlarda çalışayım. (E1, 25, Erkek)

Büyükşehir belediyesine bağlı çalışan İETT otobüslerinin seferlerinin azlığı ve güzergahlarının ilçe sakinlerinin tamamına hitap edememesine ek olarak, iki katılımcı var olan seferlerin de iptal edilebildiğini vurgulamaktadırlar. Bir katılımcı ise bu durumun sebebini, ilçenin her yere uzak olmasına bağlamaktadır.

Bazen sabah gidiyorsun durağa otobüs iptal. Yukarıya çıksan (*Arnavutköy ilçe merkezi*) orada da bakıyorsun yine iptal. Bir ulaşım sıkıntısı var yani. Şimdi şuraya metro geldi ama onun için tekrardan otobüse binmen lazım. (E5, 45, Erkek)

Her yerin İETT otobüsü gelir, buradaki gelmez ya gelirse çok dolu gelir ya geç gelir ya da bir sonraki gelir. (E2, 25, Erkek)

Ulaşım yolu Arnavutköy’de çok sıkıntı. İstedğimiz saatlerde istediğimiz otobüsleri bulamıyoruz. Otobüs olsa da sadece bir tane olur. Bir de her yere uzak bir alan burası. (E3, 25, Erkek)

İlçedeki toplu taşıma hizmetlerine dair, diğer katılımcılara nazaran daha yüksek memnuniyet bildiren sadece iki katılımcı varken, katılımcıların söyledikleri geçmişe yönelik bir ilerleme durumudur.

Artık eskisi gibi değil, yani sıkıntı burada ne? Bir metro yok onun da zaten şu anda çalışması var, yapılıyor. Onun dışında da bir sıkıntısı yok yani. (E4, 41, Erkek)

Eskiden mesela, ulaşım zordu Şimdi güzel, her şey çok güzel otobüsler minibüsler vs. (K5, 43, Kadın)

5.4.4. Kültür Sanat Faaliyetleri

Yapılan görüşmelerde katılımcılara ilçedeki kültür sanat faaliyetlerini (konser, sergi, tiyatro, sinema, söyleşi, müze vs.) yeterli bulup bulmadıkları, bunlara katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Alınan cevaplarda ilçedeki kültür sanat faaliyetlerine yönelik birbirinden farklı görüşler olduğu ortaya çıksa da, genel olarak bu faaliyetlere katılımın düşük olduğu görülmüştür. Dikkat çeken şey ise kadın görüşmecilerin katılımlarının, erkek katılımcılara nazaran daha az olduğudur. Kadın görüşmeciler genelde çocuk bakımı veya çalışma hayatı sebebiyle kültür sanat faaliyetlerine katılmadıklarını belirtmişlerdir.

Çocuklarım ufak, şu an gidemiyorum pek. (K5, 43, Kadın)

Sinemaya bir kere gittik, tiyatroya yine bir kere gittik, yani öyle işten de pek zaman kalmıyor zaten. (K4, 46, Kadın)

Kadınların kent deneyimlerinin, erkeklerin kent deneyimlerinden farklılaşması, sadece İstanbul kenti özelinde olan bir durum değildir. Örneğin Şafak’ın (2020) çalışması Nevşehir’de yaşayan kadınların kent ile ilişkisini kısıtlayan etmenler olarak çocuk bakımı ve güvenlik kaygısı olduğunu ortaya koymaktadır.

Alıntısı verilen iki katılımcı ise kültür sanat faaliyetlerine yönelik bir ilgileri olmadıklarını veya katılmadıklarını belirtmektedirler.

Tiyatro olsun, sinema olsa ben hiç o şeyleri sevmem şimdi. Merakım yok. Boş zamanımda parka giderim, misal piknik alanına giderim, baraja giderim. (E5, 45, Erkek)

Hayır, katılmıyorum kültür sanat faaliyetlerine. (K1, 24, Kadın)

Bir diğer katılımcının verdiği cevap, kültür sanat faaliyetlerine katılımın ilçedeki imkânlardan ziyade, ülke genelindeki ekonomik şartlardan ve bireysel ekonomik durumdan etkilendiğini göstermektedir.

2020 ve öncesinde mesela İstanbul Arkeoloji Müzesi'dir, sinemadır. Bu gibi yerlere, Toprak Sarayı gibi tarihi yerlere gidip tabii ki de gezdik ama şimdi hem kendi bulunduğum durumdan dolayı hem de ekonomik şartlardan dolayı bunu yapmak birazcık daha zorlaştı. Yani en son gittiğimde 40 liraydı. Şu anda büyük ihtimalle o müzenin fiyatı 3 katına çıktı. (E3, 25, Erkek)

Diğer görüşmecilere göre ise Arnavutköy'ün konumu ve imkanların yetersizliği bu aktivitelere katılımı azaltmaktadır.

Ya sinemaya bazı sevdiğim filmler çıkınca falan böyle gidiyorum. Tiyatro desen gitmiyorum. Yakınlarda yok, çok da merakım da yok. Müzeler için de daha önce gittiklerim oldu ama özellikle gitmiyorum. Hem uzak hem bir zahmete girmek istemiyor insan. (E1, 25, Erkek)

Kendi ilçemde sanat faaliyetleri çok yetersiz, sürekli bir ilçe dışına çıkma durumu zorladığı için genelde ilçe içinde olan çok kısıtlı etkinliklere katılmaya çalışıyorum. İlçe dışındaki etkinliklere katılmıyorum. (K2, 22, Kadın)

Kültürel anlamda ihtiyaçlarımı kesinlikle karşılayamıyorum. Mesela tiyatro izleyemiyorum çünkü bizim tiyatromuz yok. Mesela sinema, buradaki insanlar 6-7 yıl önceye kadar sinema diye bir şey bilmiyordu yani tanımıyordu. Sinemayla tanışmamıştı. Yoktu sinemamız. (E2, 25, Erkek)

Katılımcıların bahsetmiş olduğu ilçe genelinde kültür sanat faaliyetlerinin yetersiz olduğu durumu, Salihoğlu ve Türkoğlu'nun (2016) çalışması ile de ortaya konuşmuştur. Salihoğlu ve Türkoğlu, İstanbul'daki kültür sanat faaliyetlerinin merkezinin Fatih – Şişli – Kadıköy üçgeni olduğunu, bu merkezden uzaklaştıkça, hizmet alanlarının “dramatik” biçimde azaldığını belirtmektedirler.

Orta yaşlı bir katılımcının verdiği cevap, araştırma kapsamında “kültür sanat” faaliyetiyle kastedilen etkinliklerin dışında kalabilecek etkinliklere atıf yaparak cevaplamakta ve memnun olduğunu belirtmektedir. Verilen cevap kültür sanat faaliyetinin net bir sınırı olmadığını, farklı kişiler tarafından farklı şekilde tanımlanabileceğini göstermektedir.

İşte ne bileyim hamsi festivalidir, Karadeniz günleridir, Ramazan ayında cami gezilerdir, Çanakkale gezileridir, yağlı güreşlerdir şunlardır bunlardır. Yani bu tarz şeyleri belediye halkın talebi doğrultusunda yapıyor yani. Mesela çocuklar için etkinlikler var. (E4, 41, Erkek)

5.4.5. Belediye Hizmetleri

Yapılan görüşmelerde katılımcılara “Belediye hizmetlerinden memnun musunuz?” sorusu sorulmuştur. Alınan cevaplarda ise tüm katılımcılar belediye hizmetlerine dair şikayetlerini dile getirmiş, hiçbir katılımcı aldığı hizmetlerden memnuniyet bildirmemiştir. Bunun sonucunda ise eğitim hizmetleriyle birlikte belediye hizmetleri en az memnun olunan hizmet kategorisi olmuştur.

Alıntısı verilen iki katılımcı özellikle belediyenin yol bakım hizmetlerinin eksikliğinden şikayet etmekte ve yakın bir zamanda yoğun kar yağışından dolayı ilçenin tüm yollarının kapandığını hatırlatmaktadırlar.

Doğru düzgün bir çalışma yok. Mesela bir kar falan yağdığı zaman yollarda kalıyoruz. (K4, 46, Kadın)

Çevre bakımı yok, yol bakımı doğru düzgün yok, yollarımız da bozuk. Mesela geçen sene yollarda kaldık. Beş altı saat boyunca yol yürüdük şu kar yağdığı zaman. (E5, 45, Erkek)

Bir katılımcı ilçe belediyesinin yapılan çalışma ve projeler için ilçe sakinlerinden fikir almadığını belirtmektedir. Katılımcıya göre belediyenin orada yaşayan vatandaşlara sormadan yaptığı çalışmalarda eksiklikler meydana gelmektedir, buna bir çözüm olarak anket yöntemini önermektedir.

Buradaki sorun projeleri yapan adamların kafalarına göre proje yapmaları. İnsan tutup halka gelir, sorar, der ki işte Arnavutköy'e spor salonu yapmayı düşünüyoruz, siz ne düşünürsünüz ya da Arnavutköy'ün eksikleri nelerdir? Bunun üzerine yapılırsa, ankete göre çalışma yapılırsa insanların ihtiyaçlarını karşılarlar. Şimdi

adam gelmiş park yapmış oraya. Kime sordun da yaptın sen bu parkı? Sadece park yapıyorsun içinde hiçbir şey yok adam akıllı. Yani adamlar gelip ne yapacaklar orada? (E1, 25, Erkek)

Alıntısı verilen katılımcılar belediyenin hizmetlerinin eksik olduğunu kabul etmekle beraber, bunu çeşitli sebeplerle açıklamaktadırlar. İlk katılımcı ilçe sınırlarının çok geniş bir alana yayılmasını belediye hizmetlerindeki eksikliklerin bir sebebi olarak görmektedir.

Arnavutköy Belediyesi'nin eksikleri var ama Arnavutköy dediğim gibi alan olarak çok büyük. Bir ucu Çatalca, bir ucu Esenyurt, bir ucu Eyüp, bir ucu Karadeniz. Yani bu kadar büyük bir alanda hizmet yapmak kolay değil. (E4, 41, Erkek)

Başka bir katılımcı için ilçedeki hizmetlerin eksikliğinin sebebi, bir öncelik meselesidir.

Burası İstanbul'dan uzak bir yer olduğu için diğer ilçelerin gelişimine daha çok önem verildiğini düşünüyorum. Mesela bir hizmet sunulacaksa önce büyük ilçelere o hizmet sunuluyor. En son bize sıra geliyor. (K1, 24, Kadın)

Tabii ki ilk başta herkes belediyeleri suçluyor, gayet de haklılar çünkü yönetimler onda. Büyükşehir Belediyesi'ni de suçlayabilirler, bakanlığı da suçlayabilirler. Bana göre buradaki en büyük suç insanların, burada yaşayan halkın suçu. Eğer halk talep etmezse yönetim bunu yapmaz. Burada talep eksikliği var. O yüzden halk talep edecek, yönetim bunu yapacak. (E3, 25, Erkek)

5.5. Yaşanılan Yere Dair Memnuniyet

Katılımcılara Arnavutköy'de yaşamaktan memnun olup olmadıkları sorulduğunda katılımcılar yaşadıkları yerden, yani Arnavutköy'den memnun olan katılımcılar ve memnun olmayan katılımcılar olarak ayrılmaktadırlar. Arnavutköy'de yaşamaktan memnuniyet bildiren katılımcıların çoğunlukla orta yaşlı katılımcılar oldukları görülmektedir. Bu katılımcılar yaşadıkları yerde sahip oldukları sosyal ilişkileri veya Arnavutköy'ün İstanbul'un geri kalanına göre daha sessiz ve daha yeşil oluşunu vurgulayarak cevaplamışlardır. Örneğin alıntısı verilen ilk iki katılımcı için Arnavutköy, sahip oldukları iyi sosyal ilişkileriyle memnun edici bir yer olmaktadır.

Evet çok memnunum, çok seviyorum burayı. Komşularımız güzel, mekan güzel, ortam güzel. (K4, 46, Kadın)

Memleketlilerim çok, mahalleliler var, akrabalarım var. (K5, 43, Kadın)

Biri genç, diğer ikisi orta yaşlı olan üç katılımcı için ise Arnavutköy, düşük nüfus yoğunluğu ve bol yeşil alan varlığı ile memnun olunan bir yerdir. Bir katılımcı daha önce farklı bir ilçede yaşamış olsa dahi artık Arnavutköy'de oturmaktadır.

Memnunum şahsen. Ben çok kalabalığı sevmiyorum. Çok trafiği sevmiyorum. Belki de ondandır. (K3, 25, Kadın)

Okmeydanı'nda uzun bir süre oturdum 10-15 sene kadar, Arnavutköy'de de 5 sene kadar ama burası daha rahat. Orası çok kalabalıktı. Ben sessiz sakin yerde olmayı daha tercih ediyorum. Burası daha güzel, hoşuma gidiyor. (E5, 45, Erkek)

Çünkü ben doğayı seviyorum, kalabalığı sevmiyorum. (E4, 41, Erkek)

Memnuniyetsizlik bildiren katılımcılar ise göçmenlerin varlığına bağlı olarak hissedilen güvensizlik hissini ve genel olarak alınan hizmetlerin yetersizliğini vurgularken; memnuniyet ile birlikte bir soruna dikkat çeken katılımcılar sosyal alan ve sosyal faaliyetlerin yetersizliğini vurgulamaktadırlar.

Hayır değilim. Yurt dışından gelen kaçak insanlar çok var, bu insanlar istedikleri her yerde özgürce gezip suç işleyebiliyorlar. Bu yüzden farklı bir ilçede yaşamak isterim. (K2, 22, Kadın)

Arnavutköy'de yaşamaktan memnun değilim. İlçe olarak değilim ama bütün sevdiklerim insanlar burada. O yüzden bir nevi sosyal bağlar yüzünden mutluyum diyebilirim. Onun dışında belediyeçilik anlayışını sevmiyorum. Yeteri kadar çalışmıyorlar, ulaşım da problemler var. Yeşil alan çok ama sosyal tesisler yeterli değil. Yine her an başına bir şey gelebilir. (E3, 25, Erkek)

Arnavutköy'de yaşamaktan yarı memnun durumda olan iki katılımcı, ilçeye dair beğendikleri ve beğenmedikleri durumlardan bahsederek soruyu cevaplandırmaktadırlar. İkisinin de ilçeye dair beğenmediği ortak bir nokta, gençlere yönelik sosyal aktivite ve sosyal alan eksikliğidir.

Pek sayılmaz. Güzel olduğu noktalar var tabi ki. Mesela sessiz sakin bir yer burası. İnsan kafasını dinleyebiliyor. Hele ki şu anda oturduğum konutlar tam emeklilerin yaşaması için tasarlanmış sanki ama bir genç için bence uyumlu bir yer değil.

Eskiden yaşadığım yerlerde mekânsal açıdan daha mutluydum diyebilirim. (K1, 24, Kadın)

Ben Arnavutköy'de yaşamaktan memnunum. Hani yaşadığım yerle ilgili benim hiçbir problemim yok. Durum şu ben Arnavutköy'ün şartlarından memnun değilim. Bir sosyallik yok ve mülteci durumu var. (E1, 25, Erkek)

5.6. Özgürlük

Yapılan mülakatlarda katılımcılara “Yaşadığınız yerde kendinizi özgür hissediyor musunuz?” sorusu sorulmuştur. Memnuniyet başlığında olduğu gibi bu başlıkta da, katılımcıların kendini yaşadıkları yerde özgür hissedip hissetmemesinde yaş faktörünün önemli bir etken olduğu görülmektedir. Yaşanılan yere dair memnuniyet hissinde olduğu gibi, özgürlük konusunda da genç katılımcılar, orta yaşlı katılımcılara göre kendini daha az özgür hissetmektedir.

Genç katılımcılar, sahip oldukları kısıtlı özgürlük hissine sebep olarak ilçenin diğer sakinlerinin davranışlarını göstermektedirler. Diğer ilçe sakinlerinin bakış, davranış veya yorumlarından çekinen genç katılımcılar kendilerini yeterince özgür hissetmediklerini veya davranışlarını kısıtladıklarını belirtmektedirler. Davranışların kısıtlanması katılımcılar için bazen kendileri tarafından yapılan, bazen ise aile tarafından telkin edilen bir durumdur. Örneğin altta alıntısı verilen bir katılımcı için özgürlüğü kısıtlayan şey ebeveynlerin dışardaki tehlikelerden çekinip, katılımcının davranışlarının kısıtlanmasıdır.

Açıkçası özgür hissettiğim söylenemez. Çünkü annem baskıcı biridir ve etraftan gelebilecek tehlikelerden çok fazla korkar. Bu nedenle dışarıda vakit geçirmemi fazla istemez. Bu konuda özgürlüğüm kısıtlı diyebilirim. (K1, 24, Kadın)

Diğer genç katılımcılara göre ise kendi davranışlarına yönelik dışardan gelen bakış, özgürlüğü kısıtlayıcı faktördür. Alıntısı verilen katılımcı bu duruma örnek oluşturmaktadır.

Hayır, her konuda özgür hissetmiyorum, insanların kötü bakışlarının özgürlüğümü kısıtladığını düşünüyorum. (K2, 22, Kadın)

Özgürlüklerin kısıtlanmasına örnek veren iki katılımcıya göre Arnavutköy, hem kadın hem de erkek bireyler için giyim kuşam konusunda, özgürlükleri kısıtlayıcı bir yer

olabilmektedir. Erkek katılımcı için bu doğrudan yaşadığı bir durum iken, kadın katılımcı için gözlemlediği bir durum halindedir.

Biraz işte ne bileyim marjinal giyiniyorsun, giyinmeye çalışıyorsun. Farklı ya da istediğin gibi tarz giyinmek farklı algılanıyor, farklı bakılıyor. O yüzden tam anlamıyla özgür olduğum söylenemez bu konuda. (E2, 25, Erkek)

Yani ben zaten fazla açık giyinmeyi sevmediğim için çok rahat istediğim şekilde çıkabiliyorum. Kimse bir şey diyemez ama böyle birazcık daha kısa giyen, daha crop giyen kız arkadaşlarımız belki Arnavutköy'de biraz sıkıntı yaşayabilir. Çünkü o tarz giyinen insanlara dik dik bakacak insanlar var bence Arnavutköy'de. (K3, 25, Kadın)

Bireyin dışında bulunan sosyal yapı ortamı, her zaman bireye olduğu gibi etki etmemektedir. Bir diğer katılımcının sorulan soruya cevabı buna örnek oluşturmaktadır, katılımcıya göre ilçedeki sosyal yaşamın özgürlük kısıtlayıcı olsa da, kendi kişisel özellikleri sebebiyle bu durumdan çok da etkilenmemektedir.

Kendim için cevaplayacaksam ben genellikle insanların ne dediğini çok fazla takan biri değilim. Yani yapacağım şeyi yaparım. İnsanları iyi veya kötü ne yorum yaparlarsa yapsın benim pek umurumda olmaz. Tabii bu benim davranışlarım. Diğer insanlar için konuşmak gerekirse, çevrem ve gözlemlerime göre burada yaşam çok fazla böyle özgür değil. Yani mesela atıyorum sevgilinizle bugün burada el ele gezdiğinizde bu yanlış anlaşılıyor. (E3, 25, Erkek)

Son genç katılımcının söylediği ise Arnavutköy ile İstanbul'a ve daha merkez bir bölgeye yönelik kıyas içermektedir. Katılımcıya göre kıyas yaptığı bölgedeki insan kalabalığı, çeşitlilik ve anonimlik bir özgürlük hissi yaratırken, bu his Arnavutköy'de bulunmamaktadır.

Mesela kız arkadaşım olsa oturup gezemem, bir elini tutamam. İstanbul'da, Taksim'de gezdiğin zamansa her çeşit insanı görüyorsun, herkes yabancı. Bir de bir gördüğünü bir daha görmüyorsun, onun güzelliği var. Mesela bir yerde bir rezil oldun, bir şey yaptın diyelim, üç dakika sonra seni kimse hatırlamayacak. (E1, 25, Erkek)

Katılımcının bahsetmiş olduğu, İstanbul'un merkezi bölgelerinin kalabalık ve çeşitlilik dolayısıyla daha özgürleştirici bir sosyal ortama ev sahipliği yapması, Birarada Derneği'nin İstanbul'da yaşayan gençlerin kent deneyimlerine dair yapmış olduğu

araştırmada da ortaya çıkmıştır. Araştırmaya katılan birçok genç, Beyoğlu, Fatih veya Kadıköy gibi bölgelerin, kentin geri kalanına nazaran daha özgür olduğunu belirtmiştir (Birarada, 2023).

Yukarıda gösterildiği üzere genç katılımcılara göre, Arnavutköy’de yaşamak karşı cins ile romantik bir ilişki içinde bulunma veya istenilen kıyafeti giyme konusunda kısıtlayıcı olabilecek bir bölge iken; hiçbir orta yaşlı katılımcı özgürlüklerinin kısıtlandığını düşünmemektedir. Orta yaşlı katılımcılar için yaşanan yerde fazla tanıdığın bulunması özgür ve rahat hissetmelerinin bir sebebi olarak görünmektedir.

Evet, rahatım, mahallemiz de güzel. Mahallemiz kendi insanımız zaten, her şeyi tanıdık. (K1, 24, Kadın)

Bir diğer orta yaşlı katılımcıya göre, genç katılımcıların şikayetçi olduğu durumlar artık geride kalmıştır, bugün eskiye göre artık daha özgürdür.

İşte ya bu adam niye böyle yaptı algısı kırıldı artık insanlarda. Önceden olsa ya bak işte Ahmet abinin oğlu küpe takmış. Bir babasına bak, bir evladına bak muhabbeti oluyordu ama şimdi yok. İnsanlarda o algı kırıldı. Daha rahat artık yani. (E4, 41, Erkek)

5.7. Güvenlik

Yapılan mülakatlarda katılımcılara “Yaşadığınız yerde kendinizi güvende hissediyor musunuz?” sorusu sorulmuştur. Yaşanılan yerde özgürlük başlığında olduğu gibi, güvenlik başlığında da katılımcıların kendini güvende hissedip hissetmemesinde yaş faktörünün önemli bir etken olduğu görülmektedir. Sorulan soruya karşılık alınan cevaplarda genç katılımcıların, orta yaşlı katılımcılara göre yaşadıkları yerde kendilerini daha az güvende hissettikleri görülmüştür.

Genç katılımcılar, kendilerini güvende hissetmemelerinin sebebi olarak ilçedeki adli olayları, genel bir tehlike ortamını ve yapılaşmanın az olmasını neden olarak göstermişlerdir. Alıntısı verilen katılımcılar uyuşturucu madde kullanımına ve genel tehlike ortamına atıf yaparak kendi deneyimlerini paylaşmışlardır.

En beğenmediğim durum güvenlik sanırım. Sokaklarda çok fazla serseri tipli insanlar, gençler dolaşıyor. Hırsızlık çok fazla oluyor, madde bağımlısı çok fazla genç var. Nereden ne geleceğe belli olmuyor o yüzden. (K1, 24, Kadın)

Buranın dediğim gibi halkı çok fazla kapalı. Yani ne olacağı ne edeceği belli olmuyor bazen. Her an başına herhangi bir şey gelebilir. Güvenlik bakımından pek iyi bir yer diyemem. (E3, 25, Erkek)

Bir diğer katılımcı için etrafta yapılaşmanın ve nüfus yoğunluğunun az oluşu güvensizlik hissine yol açmaktadır.

Yaşadığımız yer çok güvensiz ya. Mesela bak Bolluca'dan çıktın mı ormanlık. Çardaktepe'den çıktın mı Tayakadın ormanlık. Arnavutköy'den çıktın mı Habibler yolu üzeri ormanlık ve Boğazköy'den yine ormanlık. Yani çok güvende hissetmiyorsun o zaman. Mesela gecenin bir vakti Boğazköy'de o tam rampada araban bozuldu. Ne bir benzinlik var, ne bir fabrika var, ne bir yardım isteyebileceğin bir yer var. (E1, 25, Erkek)

Diğer iki katılımcı için ise, güvensizlik hissi sürekli değil, kesintilidir. İlk katılımcı kendisini etrafın kalabalık olmamasından dolayı akşam saatlerinde güvensizlik hissederken, ikinci katılımcı ise bu hissin bulunduğu mahalleye bağlı olarak değiştiğini vurgulamaktadır.

Her vakitte değil ama gündüzleri güvende hissediyorum. Bunun sebebi de insan topluluklarının daha çok bulunduğu saatler olduğu için. (K2, 22, Kadın)

Yani bazı mahallelerimizde çok rahat dönebilirsin, istediğin saatte evine gel ama bazı mahallelerimiz var ki onlara geç saatte giremezsin yani. Ben kendim girmem o mahallelere ama genel bakarsam otobüsten evime gidebiliyor muyum? Evet, ben rahatça güvenli bir şekilde evime gidebiliyorum. (K3, 25, Kadın)

Genç katılımcıların bütün bu deneyimlerinin aksine orta yaşlı katılımcılar kendilerini oldukça güvende hissetmektedirler. Katılımcılar sosyal çevrelerinde tanıdıkları insanların çokluğu ve komşuluk ilişkilerine atıf yaparak soruyu cevaplandırmışlardır.

Kendimi de ailemi de güvende hissediyorum tabii ki. (K5, 43, Kadın)

Tabii güvende hissediyorum. Tanıdıklarımız var mesela. O yüzden güvende hissediyorum kendimi. (E5, 45, Erkek)

Bir diğer katılımcı ise yaşadığı yerde komşuluk ilişkilerinin devam ettiğini ve haneler arasında bir güven ortamı olduğunu belirterek, kendini daha güvende hissettiğini belirtmektedir.

İstanbul içinde insan mesela üst kattaki komşusunu tanımıyor, güvenmiyor. Burada insan yeri geliyor, çocuğunu komşusuna emanet edip işi varsa gidip işini görebiliyor, o yönden burası daha iyi. (E4, 41, Erkek)

6. FATİH İLÇESİNDEKİ ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde araştırmanın gerçekleştirildiği bölgelerden biri olan Fatih ilçesindeki araştırma bulguları paylaşılacaktır. Araştırmanın Fatih bölgesi kapsamındaki mülakatlarda 10 bölge sakiniyle görüşülmüş olup, görüşmecilerin beşi erkek, beşi kadın görüşmecilerdendir. Elde edilen veriler yaşanan mekanı tanımlamak, yaşanan yere aidiyet, kentsel hizmetlerden memnuniyet, özgürlük ve güvenlik temaları altında analiz edilecektir.

6.1. Yaşanılan Mekanı Tanımlamak: Merkez ve Kalp

Yapılan mülakatlarda katılımcılara “Yaşadığınız yeri İstanbul’un bir parçası olarak görüyor musunuz?” sorusu sorulmuştur. Bütün katılımcıların verdiği cevaplar ile Fatih’i “İstanbul’un merkezi” olarak tanımlayarak fikir birliğine vardığını söylemek mümkündür. Katılımcılar farklı gerekçeler göstererek yaşadıkları bölgeyi merkez olarak tanımlamaktadır.

Alıntısı verilen iki katılımcıya göre Fatih hem coğrafi olarak hem de ulaşım ağlarının yaygınlığı sebebiyle merkezi bir bölge halindedir. İlçeden her yere yolculuk yapılabilmesiyle ulaşım açısından merkezdeyken, şehrin önemli görülen diğer ilçelerine yakın olması sebebiyle de coğrafi açıdan merkezdedir.

Fatih daha merkezde. O yüzden gidip gelmesi falan Fatih’te çok daha kolay. Farklı yerlere çok otobüs var ve çok kısa sürüyor. Hemen işini halledabiliyorsun. Tramvay da var bir de. (K6, 44, Kadın)

Bence Fatih’e İstanbul’un merkezi diyebiliriz. Yani yapabileceğin her şey çok yakın çevrende. Beşiktaş yarım saat, Kadıköy yarım saat, Üsküdar yirmi dakika. (E3, 20, Erkek)

Yukarıda alıntısı verilen bir katılımcı için her yere yolculuk yapılabilmesinin avantajı ile merkez olan Fatih, bir diğer katılımcı için ise dört bir taraftan gelen insanların ilk uğrama noktası olduğu için merkezdir.

Yani nereden gelirse gelsin adam farklı bir şehirden de yurtdışından da gelse buraya, şu Aksaray'a düşer. O yüzden ben burayı merkezi niteliendiriyorum. (E1, 25, Erkek)

Alıntısı verilen katılımcılar ise merkez kavramı yerine merkez anlamına gelebilecek daha soyut kavramlar ile Fatih'i tanımlamaktadır. Katılımcıya göre Fatih, İstanbul için bir kalp ve kaynaktır. Katılımcının bu şekilde vurgulamasına sebep olan ise ilçenin tarihi yönüdür.

Fatih İstanbul'un kalbidir hatta eski İstanbul'dur. Önceden diğer ilçelerden İstanbul'a gidiyorum denildiğinizde Fatih'e gelirdiniz. Fatih İstanbul'un kalbidir, kaynağıdır, tarihidir, kültürüdür. Sahip çıkılması gereken çok çok önemli bir yeridir aslına bakarsanız. (K1, 25, Kadın)

Kalbinde olarak görüyorum ben. Yani bu tarihi yarımada sırf Cumhuriyet zamanında değil, Osmanlı zamanında da merkez Fatih. Yani düşünecek olursak evet, burası merkez. (K3, 41)

Birçok katılımcı için de Fatih'in merkez olmasının sebebi ilçenin kentin en eski yerleşim yerlerinden biri olmasıdır

En eski yerleşim yerlerinden biri olduğu için, yani burası sonradan ilçe olan bir yer değil. Burası zaten eski İstanbul. İstanbul eskiden sadece Suriçi'nden ibaret bir yerdi, sonradan ilçeler, ilçeler, ilçeler. (E1, 25, Erkek)

Bu tarihi bir gerçektir. İstanbul deyince zaten Fatih'tir, yarımadadır. Daha sonrakiler aynı bir şehir merkezinin etrafındaki köylerin mahalleye dönüşmesi gibidir. (E3, 37)

Çelik'in (1998) vurguladığı üzere, 1840'lı yıllarda Fatih, İstanbul'un ana yerleşim birimiydi, hatta İstanbul olarak adlandırılan yerleşim birimi, Fatih ilçesidir. Yine Hayır-Kanat'ın (2021) vurguladığı üzere, Suriçi olarak da bahsedilen Fatih bölgesi, şehrin tarihi çekirdeğini oluşturmaktadır. Bu bağlamda katılımcıların, tarihi gerçeklere değinerek yaşadıkları yeri merkez olarak tanımladıkları söylenebilir.

Alıntısı verilen katılımcı ise, tüm katılımcıların görüşlerini özetler bir şekilde soruyu cevaplamıştır. Kültür, ulaşım, coğrafya ve yönetim kategorileri için Fatih, merkez olarak tanımlanabilir.

Tam merkez, hem kültür açısından hem ulaşım açısından hem coğrafya açısında hem yönetim açısından tam merkezde. Burada yaşarken İstanbul'da yaşıyorum hissini alıyorum. Tam manasıyla İstanbul. (E2, 20, Erkek)

Katılımcının belirttiği durumları, Kırsal Mahalle ve Kırsal Yerleşik Alan Yönetmeliği'ndeki şehir merkezi tanımı ile örtüşür durumdadır. Bu yönetmelik çerçevesince şehir merkezi, "Büyükşehir ilçe belediye sınırları içinde halkın yoğun olarak ikamet ettiği ya da sosyo-ekonomik nedenlerle etrafındaki yerleşim yerlerinden olumlu anlamda ayrıldığı veya imar ve altyapı hizmetleri bakımından bütünlük gösteren ticari, sosyal, kültürel yapılar ile kamu hizmetlerinin yürütüldüğü yapıların bir arada bulunduğu yerleri" olarak tanımlanmıştır. Katılımcıların genel olarak verdiği cevapların, bu tanım ile de rtşş görülmektedir.

6.2. Fatih'in Dışı

"Yaşanılan Mekanı Tanımlamak" alt başlığında Fatih ilçesinin, tüm katılımcılar tarafından "merkez" olarak tanımlanması sebebiyle, katılımcılara Fatih'in dışında kalan bölgeleri nasıl tanımladıklarını anlayabilmek için bu yönde bir soru sorulmuştur. Birçok katılımcı için Fatih'in dışında kalan bölgeler "yeteri kadar" İstanbul değildir. Fatih'ten uzaklařtıķa "İstanbul olma durumu" azalmakta hatta bazı yerlerde tamamen yok olmaktadır.

Geri kalan katılımcılar için ise Fatih'in dışındaki bölgeler de İstanbul olmakla beraber, "İstanbul olma durumu" bir bölgeden sonra azalmaktadır. "İstanbul olma durumu" ile kastedilen, tez kapsamında kent sakinlerinden oluşan katılımcıların, çeşitli gerekçeler ne sürerek bir bölgeyi İstanbul olarak tanımlaması veya tanımılamamasıdır. Örneğin alıntısı verilen ilk katılımcı Fatih'ten önce Beylikdüzü ilçesinde ikamet etmiştir. Bu katılımcı için daha önce oturduğu Beylikdüzü ilçesi yine İstanbul gibi hissettirmekle beraber, tarihi bazı semtlere ev sahipliği yapmadığı ve daha "uzak" olduğu için aslında Fatih kadar da İstanbul değildir.

Burası böyle daha İstanbul gibi. Sürekli Sultanahmet'e gidebilmem, Sirkeci'ye, Beyazıt'a gidebilince daha İstanbul'daymışım gibi hissediyorum, biraz uzaktı çünkü orası. (K4, 34, Kadın)

Daha önce Beylikdüzü'nde oturan bu katılımcının, Beylikdüzü'nü uzak olarak tanımlarken, uzaklığı ölçmek için referans aldığı bölge Beylikdüzü'ne yakın olan herhangi bir bölge değil, Fatih gibi merkez bir bölgeye olan uzaklıktır.

Maltepe'dir, Kartal'dır, Üsküdar, Bakırköy her yeri gezdim yani onu inkâr edemem, oralar da İstanbul, ama Fatih bir başkadır, asıl İstanbul Fatih'tir. (E5, 34, Erkek)

Başka bir katılımcı için ise Fatih'in dışındaki bölgeler de İstanbul olmak ile birlikte; Fatih, olumlu bir özellik olarak, tarihi bir İstanbul iken diğer ilçeler trafik ve nüfus yoğunluğu ile olumsuz özelliklere sahip, tarihi bir dokusu olmayan bir İstanbul'dur.

Tarihe olan ilgimden de olsa yani "İstanbul burası ya" diyorum. Tabii ki böyle tarih olarak düşünmeyince nereye gitseniz böyle metropol bir şehir olduğu için İstanbul böyle bir yer. Avcılar da olsa Beylikdüzü de olsa Küçükçekmece veya Büyükçekmece de olsa kendimi İstanbul'da hissediyorum. Trafiği var, kalabalığı var, oralar da İstanbul yani. (K5, 32, Kadın)

Bir diğer katılımcı için ise İstanbul'un dışında kalan bölgeler Çatalca, Silivri gibi ilçelerdir. Bu düşüncesine gerekçe olarak ise, bu bölgelerin park ve mesire alanı gibi planlanmış alanların aksine çimen ve ormanlık alan gibi planlanmamış varlığını göstermektedir.

Çatalca'yı, Silivri'yi İstanbul'un dışında görüyorum. Yani sanki İstanbul bitmiş de, yamanması gereken mahalleler varmış gibi düşünüyorum. Oralar daha yeşil, daha köy gibi, yani hayatın içindeki yeşillik farklı, hayatın kenarındaki yeşillik farklı. (E3, 37, Erkek)

Sadece bir katılımcı iletişim ve ulaşım olanaklarının yaygınlaşması sebebiyle Fatih'in dışında kalan bölgeleri, herhangi bir farklılık gözetmeden İstanbul olarak görmektedir.

Yine de İstanbul oluyor oralar da. İletişim aygıtları yaygın, ulaşım yaygın, eskisi gibi değil. O sebepten ötürü bir sıkıntı görmüyorum, orası da İstanbul. (E2, 20, Erkek)

6.3. Yaşanılan Yere Aidiyet

Yapılan mülakatlarda katılımcılara "Kendinizi yaşadığınız yere ait hissediyor musunuz?" sorusu Fatih ve İstanbul için ayrı ayrı sorulmuştur. Katılımcılardan alınan

cevaplarda, Fatih'e ve İstanbul'a duyulan aidiyet hissinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Fatih'teki birçok katılımcı Fatih'e ve İstanbul'a ait hissettiklerini belirtmişlerdir.

Alıntısı verilen katılımcılar için uzun süredir ilçede ikamet etmek gibi bir biyografik gerekçe, hem Fatih'e hem de ilçeye aidiyete yol açan etkidir. Kendini hem Fatih'e hem de İstanbul'a ait hissettiğini belirten bir katılımcı, aidiyet sebebini mekânda uzun süre ikamet etmesi olarak göstermektedir.

Mardin'den buraya ben 3. sınıftayken falan geldik, uzun bir süre burada oturduk, Beyazıt'a yakın bir yerde. Ondan sonra başka yerlerde falan da oturduk ama tekrar buraya geri döndük, bu saatten sonra başka yere gidemem. (K4, 34, Kadın)

Fatih'i ben seviyorum, Fatih'te başka bir yerde yaşayamam ben zaten. Doğma büyüme Fatihliyim zaten. İstanbulluyum zaten ben. İstanbul Fatih'liyim. (E5, 37, Erkek)

Yine bir diğer katılımcı için de Fatih'te geçirdiği uzun süre ve orada sahip olduğu güçlü sosyal bağlar, kendini ilçeye ait hissetmesinin gerekçesidir. Hatta öyle ki bu iki katılımcı için Fatih'e duyulan aidiyet hissi evinde hissetmek gibi çeşitli duyguları da beraberinde getirmektedir.

Burada çocukluktan edindiğim çevreler, burada yaşamamız, burada büyümemiz, burada okumuş olmamız bizi Fatihli yaptı. Biz de o yüzden kendimizi buraya ait hissediyoruz. Fatih, hani bir evin vardır ya, evine gelince kendini rahat hissedersin ya, ben buradan içeri girdiğim zaman nefes alıyorum. (E1, 25, Erkek)

Mevsim ne olursa olsun, ister Ağustos olsun, ister Şubat olsun Fatih'in dışına çıktığım zaman üşüyorum, yani psikolojik olarak üşüyorum. Fatih'te isterse karakış, yani isterse lapa lapa kar yağsın karın tadını alıyorum. Karın içinde bile Fatih'te ayrı bir sıcaklık oluyor ama Fatih'in dışına çıktığım zaman Ağustos dahi olsa ısınamıyorum yani. (E3, 38, Erkek)

Bazı katılımcılar Fatih'e duyduğu aidiyet hissinin, memleketine duyduğu aidiyet hissinin de önünde olduğunu belirtmiş, buna bir sebep olarak ise tarihi eserlere olan ilgisini ve ilçenin tarihi dokusunu vurgulamıştır.

En büyük aidiyetim Fatihli olmak. O her zaman yukarıdadır. Fatih tarihi bir yer olduğu için, ben de tarihi sevdiğim için bu yer beni temsil etti ve buradan ne zaman çıktıysam da burayı aradım yani. (E4, 45, Erkek)

Aslen Kırşehirliyiz ama soran olunca ben İstanbullu derim. Aslen nerelisin diye soran olursa açıklarım ama kendimi İstanbul'a ait hissettiğimden ötürü İstanbulluyu tercih ederim. (K6, 44, Kadın)

Bir katılımcı daha önce yaşadığı Beylikdüzü ilçesine kendini hiç ait hissetmemekle beraber, artık kendini Fatih'e ait hissettiğini belirtmektedir.

Ben mesela Beylikdüzü'ne hiç ait hissetmedim ama Fatih'e ait hissettim. Yine kendimi İstanbullu olarak görüyorum. (K5, 32, Kadın)

Bütün bunlara ek olarak ise yaşadığı yere duyduğu aidiyet hissinin zaman içerisinde değiştiğini belirten bir katılımcı da olmuştur. Bu katılımcı ilçede zamanla artan göçmen nüfusunun ve belirttiği şekilde mahalle kültürünün zaman içerisinde yok olduğunu hissetmesinin aidiyetinin azalmasına yol açtığını belirtmiştir.

Ben kendimi Fatih'e ait hissediyordum ama son yıllarda ne biz Fatih'e aitiz ne de Fatih bize ait. Çok fazla yabancı var, Siyahiler, Afganlar, Suriyeliler, Araplar derken boğulmaya başladık ve aidiyet duygum zedelendi açıkçası. Bu soruyu bir beş yıl önce sorsaydınız evet derdim ama şu anda bir kırılma var.

Mahalle kültürü yok oldu bir defa çünkü eskiden Fatihli olanlar yıllık Fatihliydi. Babadan, dededen, atadan kalma evlerinde otururlardı, şimdi öyle bir şey yok. (K3, 41, Kadın)

Başka bir katılımcının soruya yönelik verdiği cevap ise sınırların değişmesi ile ilgilidir. Katılımcı daha önce, 2008 yılında, gerçekleşmiş idari bir değişikliğe değinerek sorusunu cevaplandırmaktadır. 2008 yılında Suriçi bölgesinde bulunan iki ilçe olan Fatih ve Eminönü ilçelerinden biri, Eminönü, diğerine, Fatih, bağlanarak idari olarak ortadan kalkmıştır. Katılımcının cevabı idari sınır değişikliklerin kent sakinlerine yapıldığı şekliyle işleminin güç olduğunu göstermektedir.

Aslında bir Fatihli değil de bir Eminönülü olarak görüyorum. Çünkü biz daha önceden Eminönü'ne bağlıydık daha sonra Fatih'e bağlandık. (K2, 47, Kadın)

6.4. Hizmetlerden memnuniyet

Yapılan mülakatlarda katılımcılara sağlık, eğitim ve ulaşım hizmetlerine ek olarak kültür sanat faaliyetlerini değerlendirmeleri için sorular sorulmuştur. Böylece kentin merkez bölgesinde yaşayan bireylerin kentsel hizmetlerden ne ölçüde faydalandıkları ve bu faydalanma veya faydalanamama durumun hayatlarını nasıl etkilediği anlaşılmaya çalışılmıştır.

Kent yapısının asli unsurlarından olan kent merkezi, istihdam, insan yoğunluğu ve hareketliliğinin yüksek olduğu bölgeler olarak tanımlanmaktadır (Giuliano ve Small, 1991 akt: Chen vd. 2017). Bu sebeple de kent merkezinde hizmetlerin daha yoğun olması sebebiyle, katılımcıların kentsel hizmetlerden daha yüksek memnuniyet duymaları beklenmektedir.

6.4.1. Sağlık Hizmetleri

Yapılan görüşmelerde katılımcılara ilçelerindeki sağlık hizmetlerini yeterli bulup bulmadıkları sorulmuştur. Alınan cevaplarda katılımcıların çoğunluğunun aldıkları sağlık hizmetlerinden memnuniyet bildirdiği görülmektedir. Sağlık kurumlarından memnun olan katılımcıların, ilçe içerisinde büyük birkaç hastane bulunması sebebiyle bu hizmetlerden memnun kaldıkları görülmektedir.

Yaşadığım yer zaten hastanelerden ötürü tercih edilen bir yer, Çapa olsun, Cerrahpaşa olsun, Haseki olsun, çok hastane var. (E2, 20, Erkek)

Sağlık hizmetlerinden de şikayetçi değilim. Zaten biliyorsunuz İstanbul'un Türkiye'nin en büyük hastanelerinden olan, Çapa, Cerrahpaşa buradadır. Özel hastane çok o yüzden sağlık anlamında hiçbir problem yok. (K2, 29, Kadın)

Türkiye çapındaki en iyi hastanelerin dördü Fatih'in içindedir. Samatya, Cerrahpaşa, Haseki ve Bezmialem. (E3, 37, Erkek)

Katılımcının belirttiği gibi, sağlık hizmetlerinin kent merkezinde toplanması durumu, sadece İstanbul örneğinde değil, farklı bölgelerde de gözlemlenebilecek bir durumdur. Örneğin Ren (2011) Şangay'ın kent merkezinde kişi başına düşen hasta yatağı ve doktor sayısının, Şangay'ın banliyö ve kırsal kesimlerine göre çok daha yukarıda olduğunu belirtmektedir.

Aldıkları sağlık hizmetlerinden memnun olmayan bir katılımcı, yakınında büyük bir hastane olmasına rağmen randevu alıp faydalanma konusunda zorlandığını belirtmektedir.

Hastanelerden memnunum. Cerrahpaşa Hastanesi'nin falan kullandım, aldığım randevundan böyle sadece 10 dakika falan geç girdim, o yüzden memnun kaldım. (K4, 34, Kadın)

İki tane üniversite hastanesi burada Cerrahpaşa ve Samatya ama hani randevu almaktır ya da başka bir şeydir, belki onda bir sıkıntı yaşayan olabilir. (K3, 41)

Burada büyük bir hastane var Cerrahpaşa Hastanesi hemen benim karşımda zaten. Burası yeterli mi derseniz, değil, yani arayıp randevu alamıyorsunuz. Çünkü çok dolu oluyor. (K6, 44, Kadın)

Başka bir katılımcı ise daha güncel gelişmelerden bahsederek, ilçedeki hastanelerden birinin 20 kilometre ötedeki başka bir ilçeye taşındığını, diğerinin ise oldukça eski bir yapı olduğu sebebiyle yeterli gelmediğini belirtmektedir.

Kesinlikle yeterli değil. En basitinden ben Haseki'ye bir rahatsızlığımdan dolayı gittim, Sultangazi'ye gitmiş hastane. Çok fazla eski yerleri de var Cerrahpaşa'da mesela yenilenmesi gerekiyor. Onun da çoğu bölümünü kapattılar diye biliyorum. O yüzden sağlık alanında hiç yeterli değil. Çok güzel doktorları var ama hiç yeterli değil. (K1, 25, Kadın)

6.4.2. Eğitim Hizmetleri

Yapılan görüşmelerde katılımcılara ilçelerindeki eğitim hizmetlerini yeterli bulup bulmadıkları sorulmuştur. Soruya yönelik verilen cevaplarda katılımcılar kendi veya çevresindeki tanıdıklarının deneyimlerinden faydalanarak soruyu cevaplamışlardır.

Bir katılımcı için ilçedeki okullardaki sorun, uyuşturucu kullanımının okullardaki yaygınlığıdır.

Yani uyuşturucu okullara kadar düşmüştür. Bu tür şeylerde okullar biraz tehlikeli. Yeteri kadar emniyetli değil. (E4, 45, Erkek)

Katılımcının belirtmiş olduğu bu önemli asayiş sorunu hakkında, tez kapsamındaki çalışma bölgeleri için bir rapor bulunamasa da, Sosyal Demokrasi Vakfı'nın Bağcılar ve Sultanbeyli ilçelerindeki aileler ile yapmış olduğu çalışmada, bu ailelerin yarısından

fazlasının, bölgede uyuşturucu bağımlılığı sorununu olduğunu doğruladığı görülmüştür (Sosyal Demokrasi Vakfı, 2021).

Aynı katılımcı bu soruna rağmen yine de İstanbul'un seçkin liselerinden bazılarının ilçe sınırları içerisinde bulunduğuna dikkat çekmiştir.

İşte mesela Çemberlitaş Lisesi, Kadırga Meslek Lisesi bunları zamanında bitirmek çok zormuş, yani iyi bir okulmuş. Şu anda da hala öyle gündemdeler. Bizim orada bu okullarda kim okuduysa şu an ya doktor ya avukattır bizim köyde. (E4, 45, Erkek)

Başka bir katılımcı ise resmi eğitim kurumları olan ilkokul, ortaokul veya lise ve dengi eğitim kurumlardan ziyade, ilçe belediyesine ait olan kurslardan faydalandığını belirtmektedir.

Fatih Anne Çocuk Merkezi diye bir yer var, 3,5 yaşındaki oğluma hitap ediyor. 2,5 – 3 saat ücretsiz etkinlikler yapılıyor. Çocuklar için hem oyun yeri var, oyun oynuyorlar, daha sonra kitap okuma saati yapılıyor, o günün etkinliği neyse o yapılıyor, anne ile çocuk dans ediyor ve kapanış oluyor. (K4, 34, Kadın)

Konu ilkokula geldiğinde ise, iki çocuk annesi olan bir katılımcı sınıfların kalabalık olmasından ve öğretmenlerin niteliğinden şikayetçi olarak, okula başlayacak olan çocukları için iyi bir öğretmen ve iyi bir sınıf aradıklarını belirtmektedir.

Açıkçası okulların kalitesinden memnun değiliz, oğlum şu an birinci sınıfa başlayacak, yeni sınıf öğretmeni arıyoruz. Öğretmenlerde çok iyi bir kalite yok. Sınıfların da çok kalabalık sınıflar olduğunu söylüyorlar. (K5, 32, Kadın)

Fatih bölgesindeki katılımcıların bazıları ilçede ikamet eden ve aynı ilçedeki okullarda öğretmenlik yapan kişiler olmuşlardır. Bu katılımcılara ilçedeki eğitim kurumlarının kalitesi sorulduğunda, ilçeye göç yoluyla gelen ailelerin çocuklarının dil konusundaki eksikliklerine ve bu durumun yol açtığı adaptasyon sorunlarına dikkat çekmişlerdir. Böylece katılımcılara göre ilçedeki okullarda yerli öğrenciler ile göç yoluyla gelen öğrencilerin eğitimlerden, derslerden faydalanmalarında zaruri farklılıklar bulunmaktadır.

Eğitimin kalitesi öğretmenlerden ziyade, öğrencinin ailesiyle alakalı. Örneğin Doğu'dan yeni gelenler, bir kuşak önce gelenler, anadil problemi olanlar, buradaki kültüre uyum sağlayamıyorlar. Anne babasının okuma yazma oranının en düşük

olduğu, hatta anne babasının okuma yazma bilmediği ailelerin çocukları bize geliyor. Hani bu çocuklar akademik olarak çok ilerleyemiyorlar. (K3, 41, Kadın)

Pandemi öğrencilerimize biraz hasar verdi. Hasarın büyük bir kısmı da uyuşma öğrencileri dediğimiz Suriye'den savaştan kaçıp Türkiye'ye gelen fakat Türkçe'yi dahi öğrenmeyen öğrencilerimiz. Çünkü bırakın yazmayı, bırakın dersi takip etmeyi, konuştuklarımızı bile tercüme etmeye de kalabiliyoruz. (E3, 37, Erkek)

6.4.3. Toplu Taşıma Hizmetleri

Yapılan görüşmelerde katılımcılara ulaşım hizmetlerinden memnun olup olmadıklarına dair soru sorulmuştur. Tüm katılımcılar, her ne kadar bazı görece ufak sorunlar bildirseler de, toplu ulaşım hizmetlerinden memnuniyetlerini bildirmişlerdir. Toplu taşıma hizmetlerinden memnun olmadığını belirten hiçbir katılımcı olmamıştır. Öyle ki, Arnavutköy ilçesindeki katılımcıların, toplu taşıma hizmetlerinin yetersizliğinin hayatlarına yaptığı olumsuz etki, Fatih'te yerini olumlu etkilere bırakmaktadır. Örneğin alıntısı verilen katılımcılar toplu taşıma hizmetlerini oldukça memnun edici bulurken, bu durumun yaşamlarında memnun edici etkisinden bahsetmektedirler.

Ulaşım yönden o kadar kolay ki burası, ulaşım yönünden o kadar güzel bir yer ki, iyi ki diyorum Fatih'te oturuyormuşum. (K6, 44, Kadın)

Tabii ki tramvaya yakınız zaten. Bir yokuşla tramvaya çıkıyoruz. Dedim ya merkezi olduğu için ulaşımımız çok rahat, çok kolay. (K2, 47, Kadın)

Eminönü ve Beyazıt'a isterse bir dağın başı olun, yine bir araba kalkıyor, İETT yazısı gördüğünüz bir yere gittiğinizde, o İETT yazısı altında ve Beyazıt'a veya Eminönü'ne kesinlikle araba gidiyor. Hani nerede olursam olayım, bu konuda bir endişe etmedim hiç. (E3, 37, Erkek)

Türkoğlu ve diğerleri (2011) yaptıkları *İstanbul'da Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi* başlıklı çalışmasında da Fatih, Eminönü, Kadıköy merkezi ve Beşiktaş ilçeleri sakinleri aldıkları toplu ulaşım hizmetlerinden en yüksek düzeyde memnuniyet duyan grup olmuştur.

Katılımcıların bildirdiği sorunlar incelendiğindeyse, bazı katılımcıların otobüslerin kalabalığı veya otobüs güzergahının kısalığı sorun olmaktadır.

Genel olarak çok memnunum, sadece mahallele ilgili bir sıkıntı var, otobüs güzergahının metroya doğru da biraz uzatılması lazım. Onun dışında memnunum. (E2, 20, Erkek)

Ulaşım açısından da tramvay hatları mesela Beyazıt'a giderken çok büyük sorun binemiyorsunuz artık, kaldırmıyor ama ulaşma ulaşma rahatlığı var. Her şeye metrobüse de marmara ya da çok yakın. (K3, 41, Kadın)

Diğer katılımcılar da tramvay hattındaki bazı sorunlardan bahsetmişlerdir.

Şu an ulaşım da burası zaten Avrupa bölgesinde had safhada, yani metrosu, tramvayı, otobüsü hep ayağımızın altında ulaşım, bakımından çok iyi bir yer ama tramvay artık yetersiz. Kabataş – Bağcılar hattı yetersiz. (K1, 25, Kadın)

Çok memnunum, tramvayı sabah erken saatlerde kullandığım için çok kalabalık olmuyor, sadece bazen bozuluyor tramvay. (K4, 34, Kadın)

6.4.4. Kültür Sanat Faaliyetleri

Yapılan görüşmelerde katılımcılara ilçelerinde kültür sanat faaliyetlerinden memnun olup olmadıkları sorulmuştur. Katılımcılar için Fatih müzeler, söyleşiler, tiyatrolar ve çocuklara yönelik etkinlikler için memnun edici bir yer iken, konserler için aynı durum söz konusu değildir.

Gerçekten bu konuda her ay bir kitapçığı dolduracak kadar çok faaliyet düzenleniyor ve böyle bir kitapçıkla bunları insanlara duyuruyorlar. (E5, 34, Erkek)

Fatih sadece sahip olduğu tiyatro etkinlikleri ile değil, etkinliklerin yoğun gerçekleştiği merkezlere yakın olması dolayısıyla da memnun edicidir.

Burada zaten yine Taksim bana 25-30 dakika, Yenikapı zaten etkinlik alanı, tiyatrolar işte Şişli'deki tiyatro. İstedğim zaman o alanları kullanıyorum.

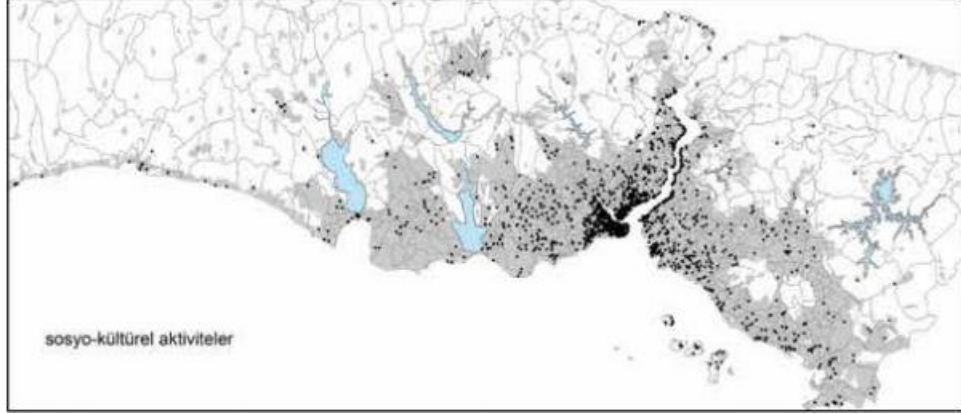
Alıntısı verilen katılımcı için ise Fatih müzeler konusunda memnun ediciyken, konserler konusunda aynı durum söz konusu değildir.

Müzelerin çoğu Fatih'te, söyleşi falan da çok oluyor burada ama konser olmuyor pek ama yine de yeterli olduğunu söyleyebilirim. (E2, 20, Erkek)

Birçok katılımcı için Fatih ilçesinin kültür sanat faaliyetleri açısından yeterli olması, Salihoğlu ve Türkoğlu (2016)'nın yaptıkları çalışmada da ortaya çıkan bir durumdur. Salihoğlu ve Türkoğlu (2016) İstanbul'da boş zaman değerlendirme mekânlarının

dağılımını incelemiş, bu incelemeye göre Fatih ilçesi kültür sanat faaliyetlerinin kümелendiği bir bölge olarak ortaya çıkmıştır.

Şekil 3. İstanbul’da Sosyokültürel Aktivitelerin Dağılım

Kaynak: Salihoğlu ve Türkoğlu, 2016

Bazı katılımcılar ise Fatih’teki etkinlerin sıklıkla dini bir temada tekrarlandığını ve bu durumdan memnun olmadığını belirtmektedir. Katılımcının söylediği bağlamda Fatih’in dini etkinlikler için önemli konumda olması, Osmanlı’nın son döneminden bu yana yoğun bir şekilde Müslüman nüfusa ev sahipliği yapmasının bir devamı olarak yorumlanabilir.

Kültürel faaliyetlerin arttırılması gerektiğini düşünüyorum. Tamam, şimdi Fatih dini çok güzel yaşayan bir ilçe ama dini etkinlik çok fazla. Dini etkinlikler var ama her hafta, her hafta fazla. Farklı etkinlikler de yapılmalı, yaptığı etkinlikler hep bir dini hava açısından, herkese hitap edecek etkinlik yapılmalı. (K1, 25, Kadın)

Belediyenin düzenlediği etkinlikler tabii belediyenin ideolojisine göre şekil alıyor ama genel olarak yaptıkları söylenebilir. (K3, 41, Kadın)

Bazı katılımcılar ise yapmakta olduğu işlerinden dolayı vakitleri kalmadığını belirtip kültür sanat faaliyetlerine katılamadıklarını belirtmektedirler.

Dükkan işlettiğimiz için boş vaktimiz hiç olmuyor, etkinlikler var ama katılamıyorum maalesef. (E1, 25, Erkek)

Müzelere daha önce gitmişim kartım var, güzel etkinlikler de var ancak işten dolayı fırsat bulamıyorum. (E5, 34, Erkek)

6.4.5. Belediye Hizmetleri

Yapılan görüşmelerde katılımcılara aldıkları belediye hizmetlerinden memnun olup olmadıkları sorulmuştur. Herhangi bir sorundan bahsetmeden memnun olduğunu

belirten katılımcılar belediyenin yürüttüğü eğitim ve spor kurslarının çeşitliliğinden, çevre düzenlemelerinden ve bildirilen sorun taleplerine belediyenin hızlı bir şekilde çözüm oluşturmamasından duyulan memnuniyetten bahsederek cevaplamışlardır.

Çocuklarımdan birini basketbol kursuna gönderiyorum, kendim yüzme ve pilatese gidiyorum. Bunların hepsi belediyenin kursu, o konuda belediye bonkör davranıyor sağ olsun. (K5, 32, Kadın)

Fatih Belediyesi ne yapıyor çok bilmiyorum ama büyükşehir belediyesinden memnunum. Çünkü meydanlara çok büyük önem veriliyor. Karaköy'de mesela katlı otopark vardı, onu yerini altına koyuyorlar, orada mesela bir meydan yapacaklar. Eminönü'nde yine yapacaklar, o sebeple memnunum. (E4, 45, Erkek)

Bizim burada aşağıda da bir türbe vardı, oranın bazı şeylerinde böyle bir çalınma gibi bir şey oldu. Onu da hemen Fatih Belediyesi'ne Twitter'dan yazdım, fotoğraflar da çektim. Hemen geçenlerde bir orayı kapatmışlardı, hızlıca hallettiler yani onu. (K6, 44, Kadın)

Bunlara ek olarak birçok katılımcı da belediyenin planlanmış yeşil alan yaratma çabalarından memnuniyet duyduklarını belirtmektedirler.

Yeşil alan yaratma konusunda gayretliler. Buraya çok büyük bir park açtılar. İçine her yaştan insanın yararlanacağı bir sürü etkinlik düzenlendi, etkinlik atölyesi de de kuruldu. Hatta ben şu ana kadar belediye başkanları içerisinde en çok bunu beğendim. (K3, 41, Kadın)

Şimdiki belediye başkanımız yeşil alan yaratma konusunda başarılı.” (E3, 37, Erkek)

Yeşil alanlar konusunda belediyemiz şu an iyi ama mesela deprem için toplanma alanlarını yapmaları lazım. (E5, 34, Erkek)

Diğer katılımcılar ise genellikle olması gereken belediye hizmetlerinden yetersiz buldukları ve eksikliklerini hissettikleri hizmetlerden bahsederek soruyu cevaplandırmışlardır. Otopark sorunu ve hem metruk binalara hem de deprem riskine yönelik kentsel dönüşüm talebi bu katılımcıların ortaklaştıkları noktalardır.

Otopark sorunu var. Bu çok çok ciddi. Eski bir ilçe, Fatih'te kolay kolay kentsel dönüşüm de yapılamıyor. Bugün burada deprem olsa Allah korusun çok insan ölür. Çünkü burada kentsel anlamda yapılaşma anlamında sıkıntı var. (E1, 25, Erkek)

%70-80 memnunum diyebilirim, bence belediye çalışıyor, etkinlikler falan var ama bence buraya kentsel dönüşüm lazım. Çürük, eski, metruk çok bina var Fatih'te. Mesela Yenikapı keşke gidilmekten korkulan bir yer olmasa, göçmenler gönderilse, çarpık kentleşmenin önüne geçilip, yeni yapılar yapılsa. (K1, 25, Kadın)

6.5. Yaşanılan Yere Dair Memnuniyet

Yapılan görüşmelerde katılımcılara yaşadıkları yere dair memnuniyetleri sorulmuştur. Tüm katılımcılar ilçenin kendilerini memnun eden farklı yönlerine değinerek Fatih ilçesinde yaşamaktan memnun olduklarını bildirmişlerdir. Bu bağlamda Fatih ilçesi katılımcılar için yüksek yaşam memnuniyeti sağlayan bir mekan olarak görülmektedir.

Katılımcılar için Fatih'te yaşamayı memnun edici özellikler ilçenin sahip olduğu tarihi doku, bazı semtler için devam ettiğini belirttikleri mahalle yaşamı, sahip olunan sosyal ilişkiler ve katılımcıların kendilerini tanımladıkları kimlikleri ile ilçenin sosyal yaşamının uyumlu olmasıdır. Birçok katılımcı bunlardan sadece birine vurgu yapmak yerine, bunları bir arada kullanarak soruyu cevaplamışlardır.

Örneğin alıntısı verilen ilk katılımcı için, Fatih'te yaşamının memnun edici olmasının sebebi işi ve evi arasındaki yakınlık ile ilçedeki tarihi yapıların çokluğudur.

İşim de burada şimdi çok yakın, yol sorunu yok, ondan memnunum. Beni cezbeden şey tarihi ve meydanları. Mesela en sevdiğim yer İstanbul'da Süleymaniye'dir. Kendimi hep orada bulurum. (E4, 45, Erkek)

Diğer iki katılımcı için ise memnuniyet sebebi tarihi dokuya ek olarak sahip olunan komşuluk ilişkileridir.

Komşularımız burada o yüzden, evet, çok memnunuz Fatih'ten. Onun dışında tarihi var, burada türbeler var. Başka şehirde yok yani böyle türbeler. O açıdan benim için çok kıymetli. Sonra ikinci sebebi de yine tarihi, türbelerin haricinde tarihi surların içinde olması, o yüzden de cezbedici. (K6, 44, Kadın)

Yardımlaşmanın, komşuluğun güzel olduğu, tarihi yapısı itibarıyla de çok derin ve çok zengin bir yer burası. Yani burası benim için sadece bir ilçe değil, Fatih dediğin zaman kalp koyuyorum. (E1, 25, Erkek)

Diğer katılımcılar için ise Fatih'te var olduğunu düşündükleri mahalle kültürü, oradaki yaşamları için memnun edici bir faktördür. İlk katılımcı için mahalle kültürü ve tarihi

yapılar bir arada iken, diğer katılımcılar sadece mahalle kültürünü vurgulayarak soruyu cevaplamışlardır.

Burada tarihi yaşıyorum dolaşırken, eve veya okula giderken. Bu da bana huzur ve mutluluk veriyor diyebilirim. Onun dışında hala mahalle kültürünün devam ettiği, esnafının olduğu yerler var, bu gerçekten memnun edici diyebilirim. (K1, 25, Kadın)

Eşimle zaten seviyorduk Fatih'i, öğrencilik hayatımda bir yıl kadar yaşamışlığım da var, memnunuz da şu anda. Benim oturduğum mahalle, biraz Fatih'ten fark ettiriyor kendini. Ulaşımı olsun, dükkanları olsun, biraz daha mahalle gibi burası. (K5, 32, Kadın)

Bazı katılımcılar ise kendi kimliklerinin, ilçedeki sosyal biçim biçimiyle uyumlu olduğunu belirterek, bundan memnuniyet duymaktadırlar. Bu katılımcılara göre Fatih sahiplik ettiği muhafazakâr yaşam biçimi ile memnun edicidir. Kendini muhafazakâr olarak tanımlayan ve biri de imam olan iki katılımcı, ilçenin bu özelliğine vurgu yaparak kendi kimlikleri ve ilçenin sosyal yaşamı arasındaki uyuma dikkat çekmiştir.

Fatih'in muhafazakâr bir sosyal yaşama ev sahipliği yaptığı farklı kaynaklarda da kendine yer edinmektedir. Öyle ki Özet (2019), Fatih ve Başakşehir ilçeleri arasındaki muhafazakâr habitusu karşılaştırma maksatlı bir çalışma hazırlamıştır. Özkaya, Osmanlı'nın son dönemlerinde sosyal olarak Fatih'in muhafazakârlığı, Taksim bölgesinin Batılılaşmayı temsil ettiğini belirtmektedir (Al Jazeera, 2014). Yine Köseoğlu, İstanbul'da İslamcılığın merkezinin Fatih ilçesi olduğunu belirtmektedir (Independent, 2021).

Ben böyle kültürel dokuya, tarihe önem veren biriyim, hala bu dokunun içinde yaşamak bir yandan da beni mutlu ediyor. Bir yandan da daha belki muhafazakar bir kimliğim var ve bunu Fatih'te yaşamak hoşuna geliyor. Belki bunu başka bir semtte bulamayacağım için hala burası bana çekici geliyor. (K3, 41, Kadın)

İstanbul'da Fatih olmasa inanın İstanbul'a gelmezdim. Fatih'i İstanbul'dan daha çok seviyorum. Ben mekanların müktesebatına inanırım, yaşanmışlıkların bir ruhu olduğuna inanırım. (E3, 37, Erkek)

6.6. Özgürlük

Yapılan mülakatlarda katılımcılara “Yaşadığınız yerde kendinizi özgür hissediyor musunuz?” sorusu sorulmuştur. Soruya yönelik alınan cevaplarda kendini özgür hissetmeyen katılımcılar ilçedeki hakim sosyal yaşam biçimine, duydukları güvenlik endişelerine ve çevredeki tanıdık insanların varlığına dikkat çekmektedirler.

Farklı yaş gruplarından iki katılımcı ilçenin muhafazakâr bir sosyal yaşama ev sahipliği yaptığını, bu durumun özgürlüklerini kısıtladığını veya daha az rahat hissetmeye yol açtığını söylemektedirler. Alıntısı verilen ilk katılımcı için bu muhafazakâr yaşam tarzı bazı semtlerde daha ağır basmakta iken, diğer katılımcı için ilçe geneline yayılmış bir durum gibidir.

Kendi semtim için konuşmayacağım ama bazı semtler daha muhafazakâr mesela uzun saç ile gittiğin zaman yan bakan çok olur. O konuda mesela özgürlük kısıtlayıcı olabiliyor. (E2, 20, Erkek)

Çocukluğumuz Kadıköy'de geçti, mesela orası daha özgür bir yer gibi. Oraya gidince kendimi daha rahat hissediyorum. Fatih'te biraz daha muhafazakâr bir ortam var. Üsküdar da daha özgür bence buradan. (K5, 32, Kadın)

Bir diğer katılımcı ise Fatih'teki sosyal yaşamı bir örnek ile anlatmaya çalışmaktadır.

Bir kişi, alkol tüketse yanına kapalı bir kutu alsa herhangi bir parkta oturup içse, başka bir yerde belki uyarılma ihtimali sıfır ama Fatih'te kesin kesin sonuç ne olursa olsun, uyarılır. (E3, 37, Erkek)

Bu katılımcı da kendi kişisel özellikleriyle rahatsızlık duymadığını ancak bu durumun başkaları için özgürlükleri kısıtlayıcı bir durum olabileceğini belirtmektedir.

Başkası karakter olarak rahatsız olabilir ben rahatsız olmuyorum ama olan insanlar vardır. Dediğim gibi komşuluk ilişkisi olduğu için, burada herkes birbirini bir şekilde tanıyor, tanıdığın çıkıyor yani. (E1, 25, Erkek)

Sosyolojik olarak kent sıklıkla ikincil ilişkilerin, farklılığın ve bunların sağladığı özgürlüklerin mekânı olarak görülürken, kır birincil ilişkilerin, türdeşliğin ve tanınırlığın hâkim olduğu mekan olarak görülmektedir. Örneğin Simmel (2015) metropol yaşamının bireyler için taşradaki yaşama nazaran daha özgürleştirici olduğunu ileri sürmektedir. Sosyolojideki kuramsal bu ikilik ve karşıtlık içerisinde, hem idari olarak hem de kent sakini katılımcılar tarafından kent merkezi olarak

tanımlanan Fatih'te katılımcıların daha özgür bir sosyal yaşama vurgu yapmaları beklenebilirdi ancak bazı katılımcılar bunun tersini belirterek, ilçede hâkim muhafazakâr bir sosyal yaşam biçimi olduğunu vurguladılar. Bunun sonucunda ise, sosyal yaşama dair bulgulara sosyolojik olarak kent – kır ikiliğinden ziyade, mekânın tarihsel olarak getirdiği özelliklerden bahsetmek gerekli olabilir. 6.5 bölümünde bahsedildiği üzere, Fatih tarihsel olarak İstanbul'daki muhafazakâr yaşamın merkezlerinden biri olmakla birlikte, katılımcıların ifadelerinde de bu özelliği taşımaya devam ettiği görülmektedir.

Diğer katılımcılar ise kendini açık bir şekilde özgür olarak görmektedirler.

Evet, evet tabii. Bir sorun yok. (K4, 34, Kadın)

Evet, hamdolsun yani keşke burada diyorum, bu dünyaya burada gelmiş olsaydım. (K6, 44, Kadın)

Orta yaşlı bir diğer katılımcı ise özgürlük için sosyal ilişkilerden ziyade mekâna atıf yapan bir cevap vermiştir.

Evet, tabii. Yürümeyi sevdiğim için benim için en önemli şey meydanlar, yeşil alanlar, asırlık çınar ağaçları ve tarihi mekânlar. O yüzden kendimi burada özgür hissediyorum. (E4, 45, Erkek)

6.7. Güvenlik

Yapılan görüşmelerde katılımcılara “Kendinizi yaşadığınız yerde güvende hissediyor musunuz?” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların önemli bir kısmı yaşadıkları ilçede kendilerini güvende hissetmediğini belirtmektedir. Katılımcılar kendilerini güvende hissetmemelerinin önemli bir sebebi olarak ilçedeki yabancı göçmenlerin artan nüfusunu gerekçe olarak göstermektedirler. Öyle ki bu göçmenlerin artan nüfusu, gettolaşmaya dahi varmakta ve yerli halk için tedirginlik ve rahatsızlık edici sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Fatih çok kozmopolitik olsa da, genel olarak Suriyeli sayısı arttığı için bu kozmopolitliği yok etmeye başladı, bazı yerler sadece Suriyelilerden oluşmaya başladı. İçi kapanık yerler gibi sanki, bazı sokaklar böyle içine kapanmaya başladı. Böyle içine kapanıklık çatışma yaratır. (E2, 20, Erkek)

Milletlerin gettolaşması var, son birkaç dönemde bu iyice görünür oldu. Böylece semtte bir hava değişikliği olmuş oldu. Bu aslında kültür paylaşımı için güzel olabilir ama gelenler akademik veya gezme amaçlı gelenler değil, kendinden birini bulup bir köşeye çekilmek için geliyorlar. (E3, 37, Erkek)

Bazı katılımcılar ise yabancı nüfusunun artışının zamanla gerçekleştiğini, başta Türki Cumhuriyetler olarak da adlandırılan ülkelerden gelen göçmenlerin bir rahatsızlık yaratmadığını, daha sonra ise hem farklı bölgelerden gelen göçmenler, hem de nüfus artışı katılımcının güvensiz hissetmesine yol açmıştır.

Mesela ben buraya ilk geldiğimde Azerbaycanlılar vardı. Onlarla pek bir sorun yaşamıyorduk ama zamanla çoğaldılar burada. Afrikalı var, Suriyelisi, Afganlısı... Zaten güvende hissetmemenin sebebi bu. (E4, 45, Erkek)

Bir kadın katılımcı ise sahip olduğu toplumsal cinsiyet konumundan ötürü deneyimlediği süreçlere değinerek soruyu cevaplandırmıştır. Doğduğundan beri Fatih'te yaşayan bir bu katılımcı için güvenlik ile ilgili değindiği sorun hem yerlilik hem de toplumsal cinsiyet bağlamındadır, katılımcı güvenlik sebebiyle göçmenlerden rahatsızlık duyarken, buna ek olarak kendini bölgenin yerlisi olarak gördüğünden bu konudan daha fazla rahatsızlık duymaktadır.

(Araplar) sokakta geç saatlere kadar oturuyorlar. Kadınların yürüyüşleri onlara tuhaf kaçıyor, bu da bizi rahatsız ediyor İstanbullu olarak. Yolda kadınların yürüyüşlerine pek aldırmıyorlar, kadınlara kesinlikle rahatsızlık veriyorlar. (K3, 41, Kadın)

Bazı katılımcılar ise güvende olma ve olmama hissiyatlarının ilçenin farklı bölgelerinde göre değişkenlik gösterdiğini belirtmektedir.

Mahalle mahalle değişen bir durum. Fatih, Sultanahmet, Eminönü o taraflarda güvende hissediyorum. Çünkü zaten turistler olduğu için her zaman polisler oradalar. Bu surların oralardaysa bol bol boş alanlar var. Benim de şahit olduğum burada gerçekten çok fazla uyuşturucu işleri var. O yüzden orada ben çok güvende hissetmiyorum. (K1, 25, Kadın)

Verilen katılımcı alıntılarının aksine ilçedeki yaşamlarında kendilerini güvende hissettiği belirten katılımcılar da vardır.

Tabii, daha birkaç gün önce bile yani gece 11'i geçiyordu, tek başıma bir süre yürümek durumunda kaldım. Herhangi bir şey de olmadı hamdolsun. (K6, 44, Kadın)

Alıntısı verilen katılımcı ise yaşadığı yerdeki yabancı insanları güvenliği için rahatsız edici bir durumda görse dahi, mahalle esnaflarıyla olan tanıdıklık ilişkisinin herhangi bir olumsuz durumda bir güvence yaratacağını düşünmektedir. Bu durumda katılımcının içinde bulunduğu ve sahip olduğu sosyal ağlar güvenlik endişesine yönelik bir emniyet duygusu oluşturmaktadır. Mitrani (2010) de yaptığı çalışmada bireylerin yaşadıkları yerde sahip oldukları sosyal destek sisteminin yani sosyal ağlar, aşinalık ve komşuluk gibi ilişkilerin kuvvetinin daha güvende hissetmeye yol açtığını belirtmiştir.

Yabancılardan çok rahatsız oluyoruz, maalesef onlarla doldu çevremiz ama ben hep diyorum bana bir şey olmaz burada çünkü burada beni herkes tanıyor, bir kere esnaf sahip çıkıyor. (K2, 47, Kadın)

7. BEYLİKDÜZÜ İLÇESİNDEKİ ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde araştırmanın gerçekleştirildiği ilçelerden biri olan Beylikdüzü ilçesindeki araştırma bulguları paylaşılacaktır. Araştırmanın Beylikdüzü bölgesi kapsamındaki mülakatlarda 10 bölge sakiniyle görüşülmüş olup, görüşmecilerin beşi erkek, beşi kadın görüşmecilerdendir. Elde edilen veriler yaşanan mekanı tanımlamak, yaşanan yere aidiyet, kentsel hizmetlerden memnuniyet, özgürlük ve güvenlik temaları altında analiz edilecektir.

7.1. Yaşanılan Mekanı Tanımlamak

Yapılan mülakatlarda katılımcılara “Yaşadığınız yeri İstanbul’un bir parçası olarak görüyor musunuz?” sorusu sorulmuştur. Arnavutköy bölgesinde olduğu gibi, Beylikdüzü’nde de verilen cevaplarda bazı katılımcılar çeşitli sebepler öne sürerek yaşadıkları yeri İstanbul olarak algılamadıklarını belirtmişlerdir. Örneğin bu sebepler bazı katılımcılar için planlanmış yeşil alanların varlığı olmuştur.

Burada parklarımız var, yürüyüş yerlerimiz var, daha çok kırsala benziyor, İstanbul değil gibi sanki burası. (E3, 25, Erkek)

Aslında biraz daha şehirden bir tık daha uzakta oluyor Beylikdüzü, bu anlamda bir kazancımız var. Çünkü hala yeşilliği görebileceğimiz bir alan var. O yüzden biraz daha İstanbul’un dışında kalıyor Beylikdüzü. Önceden mesela daha sessiz sakin bir durum vardı Beylikdüzü’nde ve şunu söylüyordu otobüsler, minibüsler: İstanbul, İstanbul, İstanbul’a gider. (K4, 37, Kadın)

Bu bağlamda, Şentürk (2019) Beykoz’da yaptığı çalışmada katılımcıların daha önceden “İstanbul’a gidiyorum.” kalıbını kullandığını ancak bunun daha sonra “Üsküdar’a gidiyorum”, “Eminönü’ne gidiyorum” gibi kalıplara dönüştüğünü vurgulamaktadır. Şentürk bunu “fiziksel mesafenin” azalmasıyla birlikte “zihinsel mesafenin de azalması” olarak yorumlamaktadır.

Yine Arnavutköy ilçesinde olduğu gibi Beylikdüzü ilçesinde de, ilçe içerisinde gerçekleştirilen bir projenin varlığı, katılımcıların yaşadığı bölgeyi algılamalarında bir değişime yol açmaktadır. Beylikdüzü örneğinde bu belediye tarafından gerçekleştirilen metrobüs hattı projesidir. Beylikdüzü'nü İstanbul'un bir parçası olarak gören katılımcılar için metrobüs hattının faaliyete girmesiyle birlikte Beylikdüzü artık İstanbul haline gelmiştir.

Metrobüs İstanbul'da Doğu – Batı ekseninde E-5 karayolu boyunca uzanmakta olan ve özel araç yolu dışında kendine özel bir şeridi olan toplu ulaşım sistemidir. Beylikdüzü Son Durak – Söğütluçeşme istasyonları arasında işleyen hat olan metrobüs hattı, Beylikdüzü ilçesini tarihi kent merkezinin sınırı ile (Edirnekapı ve Topkapı istasyonları) merkezi iş alanına (Mecidiyeköy ve Zincirlikuyu istasyonları) bağlayıcı niteliktedir. Sahip olduğu bu özellikler ile metrobüs hattı, katılımcılar için yaşadıkları yerde ulaşım olanaklarını ve Beylikdüzü'nün kimliğini değiştirici etkide bulunmuştur.

Örneğin alıntısı verilen ilk katılımcıya göre, Beylikdüzü daha önce İstanbul olarak görülmemesiyle şaka konusu olan bir yer iken, metrobüsün kullanıma açılmasıyla birlikte artık insanların düşüncelerinde bir değişim gerçekleşmiştir.

Bu konuda eskiden çok çok dalga geçilirdi. Hatta metrobüsten önce biz her zaman İstanbul'a gidiyoruz derdik sıklıkla ama metrobüsle beraber yani 2010'lu yıllardan itibaren bu algı daha çok kırıldı. Yani daha işte dün mesela Mecidiyeköy'deydim. Geçen gün Kadıköy'deydim. Benim açımdan çok bir engel değil. (E2, 26, Erkek)

Bir diğer katılımcı için, yukarıdaki katılımcının bahsettiği değişiklik sadece Beylikdüzü için değil, kent alanının genelinde gerçekleşmiştir. Katılımcıya göre ulaşım olanaklarının artışı “merkez” kavramını değiştirmiştir. Ulaşım olanaklarının artışı ile katılımcı için Beylikdüzü İstanbul'un bir parçası haline getirmiştir.

Yaşadığım yer bundan 7-8 yıl öncesine kadar İstanbul'un bir parçası değildi ancak metrobüs gibi ulaşım alternatiflerinin oluşmasıyla birlikte şehir merkezi kavramı değişti. Dolayısıyla hala İstanbul'un merkezi değil ancak birçok merkezi aratmayan bir semt. (E4, 42, Erkek)

Hayır-Kanat (2009) Beylikdüzü'nün açılan ve inşaat halinde alışveriş merkezleri, fuar ve eğlence alanları ile İstanbul'un merkeze olan bağımlılığının azaldığını ve bir alt merkez olma yolunda ilerlediğini belirtmektedir. Katılımcının da bu bağlamda bir açıklamaya gittiği görülebilir.

Beylikdüzü'nü İstanbul'a dahil olarak görmeyen bir diğer katılımcı için ise, Beylikdüzü'nü İstanbul'dan ayıran şey yeşil alanların yoğunluğunun İstanbul'un geri kalanına kıyasla fazla olmasından ziyade, burayı İstanbul'un dışında tutan şey, klasik İstanbul anlatısının dışında kalmasıdır.

Öncelikle İstanbul neresi diye sorsanız Beylikdüzü demem. Yani İstanbul denildiği zaman İstanbul'un resimlerde bile bir silüeti vardır, camiler, boğaz ve köprü vardır. Burası orası değil. (K5, 50, Kadın)

Aynı katılımcı yine birçok kişi tarafından tekrarlanan “İstanbul'a gidiyorum.” kalıbını tekrar etmektedir.

Burada birçok insan Bakırköy'de bir işi varsa İstanbul'a gidiyorum der. Ben de gülerim biz neredeyiz diye ama gerçek olan da şu ki İstanbul deyince Beylikdüzü gelmiyor ki aklımıza, yani Ortaköy olur, Bebek olur, Boğaz olur, Sarıyer olur. Bakırköy olur, Kadıköy olur. (K5, 50, Kadın)

7.2. İstanbul Nerede Başlar?

Önceki bölümde Beylikdüzü'nü İstanbul'a dahil bir bölge olarak görmeyen katılımcılara, zihinlerindeki İstanbul'u anlayabilmek amacıyla, “Eğer burası İstanbul değilse, İstanbul neresidir?” sorusu sorulmuştur. Beylikdüzü'nü İstanbul olarak görmeyen katılımcılar, daha çok Suriçi bölgesini veya Boğaz kıyısındaki bölgeleri İstanbul olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Alıntısı verilen katılımcının tarihi eserlerin merkezdeki yoğunluğunu vurgulaması, Arnavutköy'deki katılımcılarda görülen bir durum halindedir.

Bir kere bütün tarihi yapıların hepsi merkezde. Burada değil. Burada bir Mimar Sinan'ın su kemeri var şu Büyükçekmece'de o kadar. Onun dışında hiçbir şey yok. Tarih orada. İkincisi sahilin güzel yerleri orada. (K5, 50, Kadın)

Bir katılımcı için ise “İstanbul olma durumu” Beylikdüzü'nden Fatih'e doğru artan, aksi istikamette ise azalan bir olgu halindedir.

Esasında bizim İstanbul dediğimiz yer zaten Suriçi oluyor. Yani şöyle diyeyim. Avcılardan ve Küçükçekmece'den doğusu daha çok İstanbul sayılır ama örnek veriyorum biraz daha şeye gittiğiniz zaman mesela mesela Silivri tarafına doğru

gittiğiniz zaman biraz daha azalıyor İstanbulluk orada, yani oraya doğru düzgün ulaşım bile pek yoktur. (E2, 26, Erkek)

Bir diğer katılımcı ise sadece Suriçi bölgesini İstanbul olarak görmekle birlikte, Beylikdüzü'nü kentin mekansal genişlemesi sonucu oluşan bir yerleşim olarak görmektedir. Katılımcının bahsettiği kentin genişlemesi, Burgess'ın (2015) teorisiyle benzerlik göstermektedir.

Benim için İstanbul, klasikleşmiş tabirle Suriçi Bölgesi olarak kaldı. Her yeni kuşakla birlikte bu sınır genişledi. Sınırın en son halkalarından biri birçok uydukent gibi Beylikdüzü. (E4, 42, Erkek)

7.3. Yaşanılan Yere Aidiyet

Yapılan mülakatlarda katılımcılara “Kendinizi yaşadığınız yere ait hissediyor musunuz?” sorusu Beylikdüzü ve İstanbul için ayrı ayrı sorulmuştur. Katılımcılar farklı sebepler öne sürerek aidiyet hissedip hissetmediklerini gerekçelendirmişlerdir. Katılımcılardan alınan cevaplarda birçok katılımcı için İstanbul'a ve Beylikdüzü'ne aidiyet hissinin birbirini dışlar şekilde yaşandığı görülmüştür. Birçok katılımcı kendini eğer Beylikdüzü'ne ait hissediyorsa İstanbul'a ait hissetmemekte, eğer İstanbul'a ait hissediyorsa Beylikdüzü'ne ait hissetmemektedir.

Katılımcılar aidiyet hislerini genellikle memnuniyet ve mekânda geçen zaman ile açıklamaktadırlar. Örneğin ilk katılımcı, kendini Beylikdüzü'ne ait hissetmesinin sebebini ilçenin yeşil ve sakin olmasından duyduğu memnuniyet ile açıklamaktadır.

Hissediyorum ya, ben yeşili sevdiğim için, sakinliği sevdiğim için hissediyorum. (K4, 37, Kadın)

Bir diğer katılımcı ise, Beylikdüzü'ne duymuş olduğu aidiyet hissinin bu ilçede geçirmiş olduğu zaman ve yaşadığı deneyimler ile gerekçelendirmektedir.

Çünkü orada büyüdüm, orada da çocukluğumu geçirdim, orada arkadaşlığımı kurdum, orada kendi evimi aldım. O yüzden kendimi oraya ait hissediyorum. (E3, 25, Erkek)

İstanbul'a aidiyet söz konusu olduğunda da mekânda geçirilen zaman aidiyet hissi üzerinden etkili olabilmektedir.

Çocukluğu İstanbul'da geçmiş ve 2000'li yıllarda gençliğini yaşamış biri olarak İstanbulluyum diyebilirim. İstanbul, yerini asla başka şeyle dolduramayacağınız tuhaf bir şehir. (E4, 42, Erkek)

Kendini Beylikdüzü'ne ait hisseden ancak İstanbul'a ait hissetmeyen iki katılımcı ise, yaşadıkları ilçenin uzak bir konumda yer aldığını veya İstanbul olarak algıladıkları mekana dahil olmadığı sebebiyle aidiyet hissetmediklerini açıklamaktadırlar.

Beylikdüzü'nde olunca o olmuyor ama ben o şartları zorluyorum. Gidiyorum, geliyorum, devamlı aktif olarak o taraflardayım ama İstanbullu olarak göremiyorum kendimi. Beylikdüzü çok dışarda kalıyor gibi geliyor. (K4, 37, Kadın)

Tam olarak İstanbullu olarak görmüyorum. Dediğim gibi İstanbul profili çizen yerler o anlattığım yer. (K5, 50, Kadın)

Daha önce kendini İstanbul'a ait hissettiğini belirten bir katılımcı ise kendini Beylikdüzü'ne ait hissetmemesini bir yerleşim birimi olarak mahallenin ve sosyal ilişki türü olarak komşuluğun bitişi ile açıklamaktadır.

Yaşadığım ilçeye ait hissetmiyorum. Fakat bunun Beylikdüzü ile alakası yok. Gelişen dünya normları sebebiyle artık yalnızca işe giden, güvenli sitelerde oturan insanlarız. Mahalle kavramını özlememekle birlikte aitliğin mahalle/komşu kavramı ile birlikte bittiğine inananlardanım. (E4, 42, Erkek)

7.4. Hizmetlerden Memnuniyet

Yapılan mülakatlarda katılımcılara sağlık, eğitim ve ulaşım hizmetlerine ek olarak kültür sanat faaliyetlerini değerlendirmeleri için sorular sorulmuştur.

7.4.1. Sağlık Hizmetleri

Yapılan görüşmelerde katılımcılara yaşadıkları yerdeki sağlık hizmetlerinden memnun kalıp kalmadığı sorulmaktadır. Alınan cevaplarda katılımcıların aldıkları sağlık hizmetlerine dair genel bir memnuniyetsizliği mevcuttur. Birçok katılımcı ilçe genelindeki sağlık hizmetlerinin yetersiz olduğunu belirtmekte ancak bu durumun ilçeye müstesna bir durum olmadığını, ülke genelindeki sağlık sisteminde var olduklarını belirttikleri sorunlar ile ilişkili olduğunu söylemektedirler.

Ben İstanbul'u geçtim, Türkiye geneli olarak sağlık sektöründen kesinlikle memnun değilim. Çünkü şu an mesela sizle konuşurken arayayım, randevu almaya kalkayım minimum 20-25 gün önceden randevu alamayacağım. (E1, 38, 27)

Yani semt olarak bakılacak bir durumu yok bu işin. Annem Aydın'da oturuyor, ona da randevu almak istediğimde ona da alamıyorum, kendime de alamıyorum açıkçası. (K2, 38, Kadın)

Soruya yönelik verilen cevaplarda kendisi de ilçe belediyesinin çözüm merkezinde görevli olarak çalışan ve bölge sakinlerinin şikayetlerini ilçe belediyesine aktarılması için kayıda alan katılımcı, sağlık hizmetlerinde yaşanan bu yetersizliğin sebebini ilçe nüfusunun göç yoluyla hızlıca artmasından kaynaklandığını ileri sürmektedir.

Ben kendi adıma memnunum ama çok fazla yeni göç aldığı için burası, mahallelerdeki sağlık ocaklarına kayıt yaptıramayanlar, yerlerini değiştirmeyenler de oluyor. (K1, 46, Kadın)

Bazı katılımcılar ise sağlık hizmetlerinin yetersizliğinden duydukları rahatsızlığa bir çözüm olarak özel hastaneleri tercih etmektedirler.

Sağlık sistemi öyle çok mükemmel değil ya, yetersiz kalıyor, özel hastaneye gidiyorum o yüzden. (K3, 40, Kadın)

Bunların yanı sıra devlet hastanesinin sunmuş olduğu hizmetlerden memnun kaldığını belirten katılımcılar da olmuştur. Örneğin bir katılımcı devlet hastanesinin yanı sıra belediyenin sağlık hizmetlerinden de faydalandığını ve memnun kaldığını belirtmektedir.

Evim özel bir hastanenin tam karşısında. Devlet hastanesinin de gelişi ile sağlık konusunda hiçbir sorun yaşamadım. Belediye hizmetlerine geldiğimizde ise ücretsiz ambulans, hasta nakil, hemşire vb. hizmetlerinden de tamamen ücretsiz yararlandım. (E4, 42, Erkek)

7.4.2. Eğitim Hizmetleri

Yapılan görüşmelerde katılımcılara ilçelerindeki eğitim hizmetlerini yeterli bulup bulmadıkları sorulmuştur. Bazı katılımcılar ilçedeki okulların fiziki durumlarının yetersiz olduğundan bahsederek, bu konudaki memnuniyetsizliklerini dile getirmişlerdir.

Okullarda kesinlikle hijyen sıfır, tuvaletler berbat durumda. Kapıları kırık, pervazları kırık, muslukları kırık, peçetelikleri kırık. Hiçbirinde sabunluk dahi yok. (E1, 38, Erkek)

Yani ben yeterli bulmuyorum, o yüzden de çocuklarımı özel okula yolluyorum. Çok kalabalık sınıflar, bu sınıflarda ne derecede okuldan verim alınabilir. (K3, 40, Kadın)

Bütün bu olumsuzluklara rağmen bazı katılımcılar için ilçedeki okulların kalitesi ve sayısı yeterli haldedir.

Genel olarak devlet okullarında nitelikli öğretmenler var zaten. Mesela burada birçok nitelikli okul var, bunlara da belli bir puanı olan öğrenciler yerleşiyor zaten, o sebeple çok şikayet edebileceğim bir olay hatırlamıyorum.

Çocuk sahibi değiliz ama çevremizde okul var. İş arkadaşlarımdan duyduğum kadarıyla anaokulu kreş, bulmak zor değil. Çevremizde de ilkokul var, lise var, ortaokul var. İki tane kreş var. Bir de okulları güzel, ağaçlık, geniş bahçeli falan. (E2, 26, Erkek)

Bazı katılımcılar da okullara değinmek yerine, belediyenin eğitim ve spor kurslarından memnuniyetlerini belirterek soruyu cevaplandırmışlardır. Belediyelerin halk eğitim kurslarına atıfta bulunarak memnuniyet bildiren katılımcıların orta yaşlı katılımcılar olması ilçe genelindeki eğitim hizmetlerinin sadece örgün eğitim kurumlarından ibaret olmadığı, yaşam boyu öğrenme odaklı kursların da kent sakinleri tarafından önemli görülen eğitim hizmetleri olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır.

İSMEK var, Halk Eğitim var. Burada çok bir eğitim noktası var. Ben o yüzden de seviyorum Beylikdüzü'nü. (K5, 50, Kadın)

Memnunum, özellikle de yazın sunulan spor kurslarını çok seviyorum. (K4, 37, Kadın)

7.4.3. Toplu Taşıma Hizmetleri

Yapılan görüşmelerde katılımcılara “Toplu taşıma hizmetlerinden memnunuz?” sorusu sorulmuştur. Birçok katılımcı toplu taşıma hizmetlerinden memnun olmadığını belirtirken az sayıda katılımcı ilçedeki toplu taşıma hizmetlerinin yeterli olduğunu belirtmektedir.

Buradan metrobüse binip en uzak yere bile 1-2 saatte gidiyorsunuz. Burada ulaşım bence yeterli. Her bölgeye, Avcılar'a, Küçükçekmece'ye, hem belediye otobüsleri var, hem taksi var. Hatta şimdi metro da geliyormuş buraya. Yani daha ne olsun, helikopter koyacak halleri yok yani. Her yere ulaşabilirsin. (K5, 50, Kadın)

Toplu taşıma hizmetlerinden memnun olmadığını belirten katılımcılar ise metrobüsün yoğunluğu yüzünden rahat bir şekilde yolculuk edilemediğinden, araçların geç geldiğinden veya yolculuk süresinin uzunluğundan şikayet etmektedirler.

Yani elbette istediğim her yere gidebilen minibüsler var hemen dibimde. Bundan yana sorun yok ama son zamanlarda Beylikdüzü çok kalabalıklaştığı için trafik sorununuz dehşet bir derecede arttı. (E2, 26, Erkek)

Minibüslerimiz çok dolu geliyor, yetersiz. Metrobüse ulaşım konusunda da alt mahallelerde biraz daha minibüs desteğine ihtiyaç var ya da işte böyle ring seferi gibidir olabilir. Mesela Gürpınar, Kavaklı, Yakuplu... O bölgelerde minibüsler de çok dolu oluyor. Tabii burası da çok göç aldı artık. (K1, 46, Kadın)

Bazı katılımcılar ise toplu taşıma kullanmadığını, günlük hayatının büyük kısmında özel araç kullanarak seyahat edip, işlerini gerçekleştirdiklerini belirten katılımcılardır.

Açıkçası toplu taşıma kullanmıyorum, aracım var zaten. Çok uzun zamandır da kullanmadım. (K3, 40, Kadın)

7.4.4. Kültür Sanat Faaliyetleri

Yapılan görüşmelerde katılımcılara ilçedeki kültür sanat faaliyetlerini (konser, sergi, tiyatro, sinema, söyleşi, müze vs.) yeterli bulup bulmadıkları, bunlara katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Soruya yönelik alınan cevaplarda birçok katılımcı ilçedeki kültür sanat faaliyetlerini yeterli bulduklarını belirtmektedirler.

Beylikdüzü bu anlamda çok güzel, ciddi anlamda çok başarılılar. Hani 5 yaşından itibaren tüm yaş gruplarına hem eğitimleri var, hem söyleşiler, hem konserler, tiyatrolar, sinemalar ve ücretsiz bir şekilde olması çok güzel. (K1, 46, Kadın)

Karaçor (2017) bazı araştırmacıların kamusal alanların metalaştığını vurguladığını belirtirken, Öztürk ve Işınkaralar (2019) mekanın metalaşmasının boş zaman aktivitelerinde bir değişimi getirdiğini belirtmektedirler. Boş zaman aktivitelerini etkileyen bu metalaşma ve ticarileşme süreçleri bireyler için maddi bir yük getirirken, dar gelirli gruplar için bir erişim sorunu da oluşturabilmektedir. Araştırmanın bazı

katılımcıları ise var olan kentsel hizmetler yoluyla bu sorunların ortadan kaldırıldığını belirtmektedirler.

Burada bir yaşam vadisi var mesela, durumu olmayan insanlar için de bir yaşam alanı oldu, yani hiçbir durumu olmayan insan bir örtüsünü alıp, bir böreğini yapıp, çayını, termosunu koyup orada eğlenebilir. Konserler oluyor, gösteriler oluyor, aktiviteler oluyor. Beylikdüzü bu anlamda birçok bölgemize göre de çok başarılı. (K5, 50, Kadın)

İki katılımcı ise ilçedeki kültür sanat faaliyetlerinin yeterliliğinde geçmişe göre bir iyileşme olduğunu, etkinliklerin sayısının arttığını belirtmektedir.

Beylikdüzü'nün en büyük sıkıntısı oydu, çok şükür tiyatrolar gelmeye başladı. Hatta geçenlerde de Uygur kardeşlerin bir oyununa gitmişim. Sinemalar var ama pahalı olduğundan pek gidilmiyor zaten artık. (E2, 26, Erkek)

Genel olarak memnunum. Bununla alakalı yayın organlarını takip ediyorum. Yaşam Vadisi açıldıktan sonra ise konserler vb. oldukça arttı. (E4, 42, Erkek)

Alıntısı verilen bir katılımcı ise ilçedeki bu faaliyetlerin yeterli olmadığına ve merkezi iş alanı bölgesindeki aktivitelere de ulaşmanın güçlüğüne değinmektedir.

Aslında yapılıyor, ancak yoğunluğu da az oluyor. Örneğin, Zorlu'da bir yer açtılar, biliyorsunuz, orada sürekli aktiviteler düzenleniyor ancak tiyatro genellikle saat 9'da başlıyor ve bitiş saati belki 12'yi geçiyor. Bu durumda Beylikdüzü'ne ulaşmak biraz zor olabiliyor. Genellikle araç sahibi olmanız gerekiyor gibi bir durum ortaya çıkıyor. Burada da benzer olanaklar var, ancak yoğunluk daha az oluyor veya istediğiniz şeyler mevcut olmayabiliyor. (K4, 37, Kadın)

7.4.5. Belediye Hizmetleri

Yapılan görüşmelerde katılımcılara “Belediye hizmetlerinden memnun musunuz?” sorusu sorulmuştur. Alınan cevaplarda katılımcılar kendi deneyimlerinden yola çıkarak belediye hizmetlerini değerlendirmektedirler. Bazı katılımcılar belediyenin eğitim, kültür ve sağlık hizmetlerinden memnuniyetlerini dile getirmişlerdir.

Benim katıldığım pek yok ama evimizin yanında kültür merkezi var, aktif olarak çalıştığını, komşularımın katıldığını biliyorum, eğitimlere ağırlık verdiklerini biliyorum, aktivitelerin olduğunu biliyorum. Çevre olarak da belediyemizin iyi çalıştığını düşünüyorum. Güzel ilerliyor. (K4, 37, Kadın)

Belediyenin hizmetleri var ama yaşlılar belki bilemeyebilir. Mesela sağlık hizmetleri de var, yatalak hastalara birçok hizmet var, ben duyuyorum ama ne kadar haberdarlar bilemiyorum. (K5, 50, Kadın)

Bunun yanı sıra birçok katılımcı belediye hizmetlerinden memnun olmadığını belirtmektedir. Bu katılımcılar ise aydınlatma, çevre gürültüsü ve bu sorunlar hakkında belediyeye yaptıkları şikayetlerin dikkate almamasından yakınmaktadır.

Mesela en basitinden aydınlatma. Aydınlatmada çok ciddi sorunlarımız var. Merkezi bir yerde olduğumuz halde sokak lambalarında bir sıkıntı var yanmıyor. Ana sokak dediğimiz yerler kapkaranlık. (E2, 26, Erkek)

Birçok açıdan memnun etse de, sokakların kirliliği ve gürültü problemine bir çözüm bulunamıyor. Parklar defalarca şikayet edilmesine rağmen sabahlara kadar sokak köpekleri ve gençlerin gürültüsü ile doluyor. Polis, zabıta ya da herhangi bir kolluk kuvveti şikayetleri dikkate almıyor. (E4, 42, Erkek)

Bazı katılımcılar ise belediyenin günlük çöp toplama faaliyetlerinin bölgenin nüfusunun artışı sonrası yetersiz kaldığını vurgulamaktadır. Arnavutköy bölgesindeki katılımcılarda ve her iki bölgede toplu ulaşım ve sağlık gibi çeşitli hizmet türlerinde yetersizliklere sebep oluşturan hızlı nüfus artışı, burada da çeşitli belediye hizmetlerinde yetersizliklere yol açtığı görünmektedir.

Beylikdüzü'nün biraz çöp sorunu var. Ben şimdi Adnan Kahveci'de çalışıyorum, Adnan Kahveci Türkiye'nin en büyük ikinci mahallesi, çok büyük nüfusu var. Gerçekten nüfus arttığı için artık çöpler atıyorum, günde bir kere alınıyorsa mesela iki ya da üç kere alınması gerekiyor. Bu Beylikdüzü'ne yakışmayan bir durum ama personel eksikliğinden dolayı bu belediyede. (E1, 38, Erkek)

7.5. Yaşanılan Yere Dair Memnuniyet

Yapılan görüşmelerde katılımcılara memnuniyetleri anlamak amacıyla “Beylikdüzü’nde yaşamaktan memnun musunuz?” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların tamamı Beylikdüzü’nde yaşamaktan memnun olduğunu belirtmiştir. Yeşil alanların varlığı, sakin bir yer oluşu, ilçe içerisinde alışveriş veya hizmet olanaklarına yüksek erişilebilirlik ve ilçe sakinlerinden memnuniyet gibi sebepler ile katılımcılar için Beylikdüzü memnun edici bir yer olurken, katılımcılar genellikle memnuniyetlerini

açıklamak için tek bir sebebi seçmek yerine, birden fazla sebep ile gerekçelendirme yapmaktadırlar.

Örneğin alıntısı verilen katılımcılar için yeşil alanların yoğunluğu, ulaşılabilirlik ve sosyal aktivitelerin yeterliliğinin bir arada olmasını Beylikdüzü'nü memnun edici bir yer haline getirmektedir.

Evet, Beylikdüzü'nde yaşadığıma memnunum, bunu rahatlıkla söyleyebilirim. Hani, güvenli olması, yeşil olması, her şeye kolayca ulaşabilmem, yani gerçekten rahatça yaşayabilmem bunda etken. (E2, 26, Erkek)

Uzun bir süredir Beylikdüzü'nde yaşayan bir katılımcı için ise alışmışlık hissiyatı ve yeşil alana ek olarak ulaşılabilirlik memnuniyeti pekiştiren bir sebeptir.

Tabii hem alışkanlık diye bir kavram var, hem belli bir sosyal çekim var. Çünkü Beylikdüzü, İstanbul gibi bir yere bakılınca her tarafı beton olan, yeşil alanı olmayan, sosyal aktivitesi sınırlı olan, ulaşımın zor olduğu bir şehir olarak düşündüğümde, Beylikdüzü çok daha iyi. Pek çok bölgeye göre baktığım zaman daha temiz, daha yeşil en azından diyorum. (K5, 50, Kadın)

Buraya kadar katılımcıların Beylikdüzü'nde yaşamaya dair memnuniyetlerini açıklarken öne sürdükleri bazı gerekçeler, Hayır – Kanat'ın (2009) Beylikdüzü özelinde yaptığı anket çalışmasında da ortaya çıkmıştır. Düzenli bir yapılaşma, temiz hava, altyapı hizmetlerinin iyiliği ve depreme karşı dayanıklı konutlar bu söz konusu çalışmada ortaya çıkmaktadır. Yine bu çalışmada katılımcıların İstanbul merkezine daha az sıklıkla yolculuk ettikleri ortaya çıkması, bölgedeki iş ve alışveriş olanaklarına erişimin iyi düzeyde olduğunun göstermektedir.

Bazı katılımcılar için ise mekânın yapıları özelliklerine ek olarak, insan ögesi memnuniyet sebebi olabilmektedir.

Çarpık kentleşme yok, bizim evde camdan dışarı bakıyorum kesinlikle boğucu bir ortamı yok, her taraf yemyeşil. Saçma sapan bir elli katlı bir yirmi katlı bina yok. Hemen hemen hepsi aynı düzeyde. İnsanları biraz daha, yani başkalarını hor görmek için söylemiyorum ama daha medeni gibi geliyor bana. (E1, 38, Erkek)

Beylikdüzü tarafında daha sakin, daha kendini bilen insanlar, daha çok kültürüne özen gösteren insanlar var, Bağcılar tarafı ise daha yoğun böyle. (E3, 25, Erkek)

Çocuk sahibi olan bazı katılımcılar ise Beylikdüzü'nde yaşamaktan çocuklarını yetiştirebilmek için uygun bir mekân olduğu sebebiyle memnun olduklarını belirtmektedirler.

Benim çocukluğum Avcılar'da geçti, çok eskiyiz biz Avcılar'da ama tabii çocuğum olduktan sonra tabii ki çok fazla site kültürü ya da düzenli bir yapılaşma olmadığı için maalesef burada bir siteye taşındım ben. Burası böyle daha düzenli, daha nizami, (K3, 40, Kadın)

11 yaşında bir kız babası olarak memnunum. Çocuk yetiştirmek için ideal, sosyal açıdan oldukça yeterli bir semt. (E4, 41, Erkek)

Bir katılımcı ise ilçenin nüfus yoğunluğunun artışının yaşanılan yere dair memnuniyetsizliği beraberinde getirdiğini vurgulamaktadır.

Aslında memnunum, hala bir yeşili koruma alanı var. O kısmını çok seviyorum ama yoğunluk başladığı için memnuniyetsizlik başlıyor. (K4, 37, Kadın)

7.6. Özgürlük

Yapılan görüşmelerde katılımcılara yaşadıkları yerde kendilerini özgür hissedip hissetmedikleri sorulmuştur. Nüfus yoğunluğunun rahatsızlığa yol açtığını söyleyen bir katılımcı hariç tüm katılımcılar kendini özgür hissettiğini belirtmiştir. Farklı yaş ve cinsiyetten birçok katılımcı için Beylikdüzü insanların birbirlerinin hayatına müdahalede bulunmadığı bir yer olarak düşünülmektedir.

Geç saatte de gelirim, istediğim saatte de çıkarım apartmanımdan, öyle herhangi bir dedikodu vb. yok. (K4, 37, Kadın)

Ben eşimle etkinliklerde dans ediyorum, tek başıma oyun oynuyorum, yani hiçbir baskı hissetmiyorum. Sen neden böyle davranıyorsun diyecek bir kimse yok ve ben bir konsere gittiğimde orada bin kişi varsa iki yüzünü mutlaka çok yakinen tanıyorum. (K2, 38, Kadın)

Bir katılımcı ise kendini özgür hissedebilmesini hem kendi kişisel özellikleri ile hem de ilçe sakinlerinin özelliklerini vurgulayarak açıklamaktadır ancak katılımcıya göre ilçe sakinlerinin sosyal özellikleri de mahalleler arası dahi değişim göstermekte, bazı mahalleler diğerlerine göre daha muhafazakâr olabilmektedir.

Gizlisi saklısı olan birisi de değilim ve buradaki insanların çoğu gayet anlayışlı, iyi insanlar. Mesela burada gençler sevgilileriyle gayet rahat vakit geçirebilir, oturabilir. Bunu sorun eden bir yer değil Büyükşehir Mahallesi ama tabii ki de Yakuplu'da mesela işler farklı. Oranın insanı biraz daha muhafazakâr. (E2, 26, Erkek)

Orta yaşlı bir katılımcı için ise özgürlük hissi bazı diğer katılımcılarda olduğu gibi yaşanan yerde diğer insanları tanımamaktan değil, tanımaktan kaynaklanmaktadır. Alıntısı verilen katılımcı çevresindeki birçok esnafı tanıdığını belirterek, bunun kendisi için rahatlatıcı ve özgürleştirici bir durum olarak görmektedir.

Beylikdüzü'nde genel olarak rahatım, yani ben kasabımdan berberine, tuhafiyeden kırtasiyeye herkesi tanıyorum artık burada, onlar da bizi tanıyor, sanayide bile tanıdığım var bir kadın olduğum halde. (K5, 50, Kadın)

Diğer katılımcıların aksine sadece bir katılımcı kendinin yarı özgür hissettiğini belirterek, bunun sebebinin ilçedeki nüfus artışının olduğunu vurgulamaktadır.

Yarı özgür olarak nitelendirebilirim. Kalabalık ve düzensiz yapılaşma, İstanbul'un birçok ilçesi gibi burada da sorun olmaya başladı. (E4, 42, Erkek)

7.7. Güvenlik

Yapılan görüşmelerde katılımcılara yaşadığınız yerde kendilerini güvende hissedip hissetmediği sorulmuştur. Katılımcılar çeşitli gerekçeler ile güvende hissedip hissetmediklerini açıklamışlardır. Örneğin araştırmanın diğer bölgelerinde olduğu gibi, Beylikdüzü'nde de göçmen nüfusun varlığı yaşanan yere dair güvenlik hissiyatını azaltmaktadır.

Güvenliği olan çok lüks yeni siteler var etrafta, onlarda da hırsızlık oluyor, onlarda da özellikle göçmenlerin evlere girmeye çalıştığı duyuluyor. Çok güvendedeyim, diyemeyeceğim. Sadece benim şansım şu olabilir, ben çok eskiyim burada. Çok tanıdık var hani aman deyince hemen gelecek, benim öyle bir şansım var. Yine bir Bağcılar'a, Esenler'e göre çok iyiyiz yani. (K5, 50, Kadın)

Yaşam Vadimiz vardı, on ikide veya birde de çıksak çocukları bırakabildiğimiz bir yerdi, şu an da rahat hissetmiyorum. Şimdi yabancılar çok var, çocukları yedi sekiz

yaşlarında tek başlarına dışarı yollar, problem etmezdim. Şimdi on beş yaşlarında tek başlarına dışarı yollamak istemiyorum. (K2, 38, Kadın)

Araştırmanın bu bölgedeki bazı katılımcıları güvenli sitelerde oturduğundan, soruyu bu durumlarına göre cevaplandırmışlardır. Katılımcılar için güvenlik sitelerinin içi kendileri veya çocukları için en güvenilir mekândır. Erdoğan (2023) da kent yoksullarının yaşadıkları bölgelerde güvenlik temelli bir söylem ile kentsel yenileme faaliyetleri başlarken, orta ve orta üst sınıfların güvenlik konusundaki tereddütler ile merkezden uzaklaştıklarını belirtir.

Çok geç saatlere kalmamaya çalışsam da kaldığım zamanlarda güvende hissetmiyorum. Site içinde bir apartmanımız var, güvenli bir apartmanımız var, park alanı var, spor alanı var, güvenliği de olan bir apartman. Orada olmasa da caddede yürürken korku oluyor. (K4, 37, Kadın)

Beylikdüzü'nde aslında güvende hissediyorum. Genel anlamda zaten hem cadde ve sokaklar düzgün, geniş, genelde hep yapılar böyle sitede gibi düzenli. Ben çocuklar açısından değerlendiriyorum güvenlik kısmını, biliyorsunuz artık çok küçük yaşta çocukları sokağa salıp dışarıda oynamaları vesaire çok mümkün olmuyor artık mahalle kültürü ve o eski anlayış olmadığı için ama burada da güvenlik olduğu için dışarı çıkmıyorlar belli bir alanda oynuyorlar. (K3, 40, Kadın)

İki erkek katılımcı ise kendilerini genel olarak güvende hissetmekle birlikte, yaşadıkları çevredeki adli olaylardan veya kolluk kuvvetlerinin yetersizliğinden rahatsızlık duyduklarını belirtmektedirler.

Ben pek bir sıkıntı yaşamıyorum ama bu sıkıntı yaşanmadığı anlamına da gelmiyor. Haberlerde falan çok vahim haberler, olaylar gördüğümüz oluyor, o bakımdan bazı ciddi sıkıntılar olabilir. (E2, 26, Erkek)

Standart yaşamı olan insanlar olarak güvende diyebiliriz ancak polis yetersiz. Yaşam Vadisi ve Gürpınar Sahil gibi kısımlarda yaşanan olaylar sebebiyle aileler tercih etmiyor. (E4, 42, Erkek)

8. SONUÇ

Bu çalışmada İstanbul kent sakinlerinin zihinlerindeki ve deneyimlerindeki kentin anlaşılması amaçlanmıştır. Bu ana amaca bağlı olarak, İstanbul'un farklı bölgelerinde, merkez, çeper ve banliyöde, yaşayan bireylerin

- kente bakışlarında bir farklılaşma olup olmadığı,
- kentin olanaklarından ve kentsel hizmetlerden faydalanmalarında bir farklılaşma olup olmadığı,
- merkez, çeper ve banliyöde kent bakışı biçimlendiren ölçütlerin unsurların neler olduğu,

sorularına cevap oluşturmak amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda, İstanbul'un Arnavutköy, Fatih ve Beylikdüzü ilçelerinde nitel araştırma türü ve derinlemesine mülakat tekniği ile bir araştırma yürütülmüştür. İstanbul'da çeperi temsilen Arnavutköy, merkezi temsilen Fatih, banliyöyü temsilen ise Beylikdüzü ilçeleri seçilmiş olup, her bölge için on, toplamda ise otuz derinlemesine mülakat yapılmıştır.

Kent sakinlerinin zihinlerindeki ve deneyimlerindeki kentin anlaşılması amacıyla, gerçekleştirilen mülakatlarda, katılımcılara

- yaşadıkları mekanı nasıl tanımladıkları,
- aldıkları kentsel hizmetlerden memnuniyetleri,
- aidiyet, özgürlük ve güvenlik bağlamında deneyimledikleri sosyal ilişkilerine

dair sorular sorulmuştur. “Araştırma Bulguları” başlıklı bölümlerde mülakatlardaki bulgular, araştırma bölgelerine ve araştırma sorularına göre özetlenmiş olup, sonuç bölümünde ise karşılaştırmalı olarak değerlendirilecektir.

Bu sonuçlar değerlendirildiğinde, öncelikle, merkez, çeper ve banliyödeki kent sakinlerinin yaşadıkları mekânı tanımlamaları arasında farklılaşmalar olduğu görülmüştür. Örneğin yapılan görüşmelerde, Fatih ilçesindeki tüm katılımcılar

yaşadıkları yeri “İstanbul’un merkezi” ve hatta bazen “İstanbul’un kalbi” olarak tanımlamışlardır. Kent merkezindeki katılımcılar bu tanımlamaları Fatih’in, coğrafi ve ulaşım olarak merkezde olduğunu ve tarihi bir geçmişe sahip olduğunu buna ek olarak ise eski ve ana yerleşim birimi olduğunu belirterek gerekçelendirmişlerdir. Bu bağlamda katılımcıların kent merkezini tanımlama yollarının yönetmeliklerdeki ve literatürdeki kent merkezi tanımları ile de uyduğu görülmektedir.

Kent çeperindeki katılımcılar ise, yaşadıkları yeri “merkez” gibi bir tanımlamadan çok daha farklı şekilde tanımlamışlardır, öyle ki bu bölgedeki birçok katılımcı yaşadığı yeri İstanbul’un bir parçası olarak algılamadığını belirtmiştir. Bu katılımcılardan bazıları Arnavutköy’ü “kent dışı”, “köy”, “kasaba” gibi kavramlar ile İstanbul’un dışında bir bölge olarak gördüklerini; bazıları ise İstanbul’dan daha büyük bir bölgeye işaret etmekte olan Trakya bölgesi ile Arnavutköy’ü özdeşleştirdiklerini söylemektedirler. Bu katılımcılar, çeper alanların özelliklerinden olan “düşük yoğunluklu yerleşme ve açık yeşil alanlara” (Zasada vd, 2013) vurgu yaparak bu görüşlerini gerekçelendirmişlerdir. Buna ek olarak, ilçenin birçok mahallesinde devam eden küçük – orta ölçekte tarım faaliyetleri, hayvancılık faaliyetleri ve diğer ilçelere kıyasla “gelişmemişlik”, katılımcılar için yaşadıkları bölgeyi, İstanbul’un bir parçası olarak algılamamaya yol açmaktadır.

Banliyödeki birçok katılımcı da tıpkı kent çeperindeki katılımcılar gibi, yaşadıkları yeri İstanbul’un bir parçası olarak algılamadıklarını belirtmişlerdir. Bu katılımcılar, planlanmış yeşil alanların varlığı ve zihinlerinde “İstanbul” olarak algıladıkları bölgeye olan uzaklığa değinerek bu görüşlerini gerekçelendirmişlerdir. Buna ek olarak, bölgenin “klasik İstanbul” olarak nitelenebilecek olan İstanbul bölgesinden uzak olması, katılımcılar için Beylikdüzü’nü İstanbul’un bir parçası olarak algılamamaya yol açmaktadır. Bu durum, kent çeperinde gerçekleştirilen mülakatlarda da karşılaşılan bir sonuçtur.

Bunların sonucunda, banliyö ve kent çeperindeki katılımcılar için, yaşadıkları yeri İstanbul olarak algılamamanın sebepleri farklılaşsa da, tek bir noktada ortaklaştığı görülmektedir. Bu da, kent dokusunun yerini planlanmamış veya planlanmış yeşil alanlara (kır veyahut park ve yürüyüş alanları) bırakmasıdır.

O halde, bu katılımcılar için, İstanbul olarak algılanan yer neresidir? Eğer İstanbul, idari sınırlar değilse, İstanbul neresidir? Bu soruya cevap olarak ise, kent çeperindeki

katılımcıların zihinlerindeki İstanbul'un kent dokusu ve nüfus yoğunluğu ile, banliyödeki katılımcılar için ise Boğaz'a kıyısı olan semtler ile özdeşleştiği görülmektedir. İki bölgedeki katılımcılar için ortak olan ise, İstanbul'un tarihi ve kültürel yapılar olarak algılanması, zihinlerde bu şekilde yer etmesidir. Buna ek olarak ise, belirtilmesi gereken şey, bazı katılımcılar için İstanbul algısının, yaşadıkları yerden merkeze, yani Fatih'e - Suriçi bölgesine, doğru gidildikçe arttığıdır.

Elbette ki, kent çeperinde ve banliyöde yaşayan bireylerin tamamı, yaşadıkları yeri İstanbul olarak algılamayan insanlar değildir. Araştırma kapsamındaki birçok katılımcı da, yaşadıkları yeri İstanbul olarak algılayan katılımcılardır. Peki bu katılımcılar için, diğerlerinin aksine, yaşadıkları yeri İstanbul olarak algılamalarına yol açan ölçütler nelerdir?

Öncelikle birçok katılımcının bu yönde cevap verdiği hatırlanmalıdır. Bu katılımcıların önemli bir kısmının yaşadıkları yeri İstanbul olarak tanımlamaları, kronolojiktir. Zaman içerisinde bu değişime sebep olan şey ise ilçe sınırlarında hayata geçirilmiş olan projelerdir. Arnavutköy örneğinde İstanbul Havalimanı, Beylikdüzü'nde ise metrobüs hattı projesi katılımcılar için algıda değişiklik yaratan projeler olmuşlardır. Katılımcılar bu projeler ve etkileri dolayısıyla yaşadıkları yeri, "artık" İstanbul'un bir parçası olarak gördüklerini ifade etmişlerdir.

Kent çeperindeki katılımcılar, havalimanının açılmasıyla birlikte, bölgede hizmet ve yatırımlara ek olarak insan hareketliliğinin de arttığını ve farklı kültürden insanların ilçeye geldiğini belirtmekte ve bu sürecin yaşadıkları yeri İstanbul olarak algılamalarına yol açtıklarını belirtmiştir. Banliyödeki katılımcılar ise, metrobüs hattı ile birlikte kent merkezine ve kentin diğer bölgelerine ulaşımının kolaylaştığını belirterek, bunun sonucunda yaşadıkları yeri "artık" İstanbul olarak algıladıklarını belirtmektedirler. Bunlara ek olarak ise, bazı katılımcılar herhangi bir ölçüte bağlı olmadan, idari sınırların bağlayıcı olduğunu bildirerek, yaşadıkları yeri İstanbul olarak algıladıklarını belirtmişlerdir.

Çalışmanın amaçlarından ikincisi, İstanbul kentinde, merkez – çeper ve banliyö sakinlerinin kentsel olanaklardan ve kentsel hizmetlerden faydalanmalarında farklılaşma olup olmadığı sorusunu cevaplamaktır. Bu soruyu cevaplandırabilmek amacıyla katılımcılara aldıkları kentsel hizmetlerden, sağlık, eğitim, toplu taşıma, kültür sanat ve belediye hizmetleri, memnuniyetleri hakkında sorular sorulmuştur.

Çeper, merkez ve banliyöde gerçekleştirilen mülakatların sonuçlarında, İstanbul'un farklı bölgelerinde yaşayan insanların kentin olanaklarından ve kentsel hizmetlerden eşit bir şekilde faydalanamadığı görülmektedir. Öyle ki, birçok hizmet türü için kent çeperindeki ve banliyödeki katılımcılar merkezdeki katılımcılara göre daha az memnun durumdadırlar.

Katılımcıların aldıkları hizmetlerden memnuniyetleri ve hizmetlere yönelik düşüncelerinin kente bakışlarını da şekillendiren ölçütler olduğu görülmektedir. Örneğin Arnavutköy'de, katılımcılar kültür sanat faaliyetlerinin eksikliği ve belediye hizmetlerinin diğer bölgelere nazaran geç gelmesi ile İstanbul'un diğer bölgelerinden ayrıldığını belirtmektedirler. Yine bu bölgedeki katılımcılar için Arnavutköy'ün görece "gelişmemişliği" Arnavutköy'ü "kasaba" olarak tanımlamaya yol açmaktadır. Bunun sonucunda kentsel hizmetler ile yaşanan yeri tanımlama arasında bir ilişki olduğu görülmektedir. Colleoni'nin (2019) kent çeperlerinin işyerlerinin ve sosyal servislerin eksikliği ve erişim problemleri ile ayırt edildiğini belirttiği ve Meth ve diğerlerinin (2021) çeperlerin temel olarak coğrafi olarak kentsel çekirdekten uzakta, değişik arazi kullanımına sahip düşük yoğunluklu yerler olduğunu belirttiği düşünüldüğünde katılımcıların açık bir şekilde "çeper" kelimesini kullanmasa dahi, yaşadıkları yere dair literatürdeki çeper tanımlarıyla benzer görüşlere sahip oldukları görülmektedir.

Araştırmanın bir diğer bölgesi olan Fatih'te bölgesinde ise katılımcılar ulaşım, sağlık ve kültür sanat hizmetleri özelinde bu hizmetlerin yaşadıkları ilçede veya komşu ilçelerde toplandığını belirterek bunun "merkez" olmanın bir getirisi olduğunu söylemişlerdir. Tablo 2.'de de görülebileceği üzere bölgedeki birçok katılımcı çeşitli hizmet türlerinin yaşadıkları yerde yani merkezde toplanmasından da memnun durumdadır. Bu bağlamda hizmetlere yönelik memnuniyet ve düşüncelerin katılımcıların yaşadıkları yere bakış ve tanımlamalarını da etkilediği görülmektedir.

Beylikdüzü'nde katılımcılar yaşadıkları yeri "banliyö" kavramını kullanarak tanımlamasalar dahi, Arnavutköy'deki gibi, literatürdeki banliyö tanımlarıyla benzer bakış açılarına sahip oldukları görülmektedir. Ren (2021) ABD örneğindeki banliyö ile Küresel Güney arasındaki banliyö benzeri kent çeperindeki yerleşimler arasında farklar mevcut olduğunu belirtmektedir. Ren'e (2021) göre ABD'deki düşük yoğunluklu az katlı yapılar ve özel araç kullanımının yoğun olduğu banliyöler bulunduğu ülkeye özeldir. Küresel Güney'de ise kentin kıyısındaki yerleşimler,

yüksek katlı binalar ve daha yüksek nüfus yoğunluklu bölgeler olmakla beraber, özel araç kullanımından ziyade toplu taşıma hizmetlerine daha bağımlı haldedirler. Bu bağlamda katılımcıların çeşitli toplu taşıma hizmetlerine bağımlılık ve artan nüfus yoğunluğuna dair ifadeleri doğrultusunda Beylikdüzü'nün Küresel Güney tipi bir banliyö olmaya daha yakın olduğunu ifade etmenin mümkün olduğu görülmektedir.

Bu memnuniyetsizliğin sebebi olarak kent çeperindeki ve banliyödeki katılımcılar sıklıkla bu hizmetlerin bölge nüfusunun yarattığı talebe yönelik yetersiz kalması olarak ifade etmektedirler. İstanbul'da son yıllarda çeper ilçelerde hızlı bir nüfus artışı görüldüğü göz önünde bulundurulduğunda, bunun bu bölgeler ve kent sakinleri için sonucu verilen kentsel hizmetlerin artan nüfusun yarattığı talebi karşılayamaması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Birçok katılımcı farklı tür hizmetler için “çok yetersiz”, “talep çok fazla”, “çok kalabalık” ifadelerini kullanarak sorulan soruyu cevaplandırmıştır. Buna karşılık birçok hizmet türünde merkezdeki katılımcılar, diğer bölgelerdekilere kıyasla, aldıkları hizmetlerin daha yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin sağlık hizmetlerinde Fatih'teki birçok katılımcı bölgedeki hastane yoğunluğunun memnuniyetine değinirken, Arnavutköy ve Beylikdüzü ilçelerindeki katılımcılar bu hizmetlerin yetersizliğini vurgulamaktadır. Araştırma genelinde birçok hizmet türü için soru sorulmuştur, bunların tekraren sonuç bölümünde özetlenmesinin zorluğundan ötürü özetleyebilecek bir tablo oluşturulmuştur.

Tablo 3. Katılımcıların Kentsel Hizmetlere Yönelik Düşünceleri

Hizmet Türleri	Fatih	Beylikdüzü	Arnavutköy
Sağlık	Hastanelerin merkezde toplanmasından dolayı memnuniyet	Sağlık sisteminin geneline yönelik bir eleştiri	Nüfusun yarattığı talebe yönelik yetersizlik
Eğitim	Belediye kurslarına yönelik memnuniyet, iyi puanlı okullar, uyuşturucu problemleri	Fiziki koşulların yetersizliği, iyi puanlı okullar, belediye kurslarına yönelik memnuniyet	Nüfusun yarattığı talebe yönelik yetersizlik, uyuşturucu problemleri, iyi puanlı okulların uzakta yer alması
Toplu Ulaşım	Ulaşım hizmetlerinin merkezde toplanmasından ötürü memnuniyet	Metrobüs hattının yarattığı memnuniyet, nüfus artışına yönelik memnuniyetsizlik	Ulaşım hizmetlerinin yetersizliği ve bu yetersizliğin yarattığı olumsuz etkiler
Kültür Sanat	Kültür sanat faaliyetlerinin merkezde toplanmasından ötürü memnuniyet	İlçe belediyesinin düzenlemiş olduğu etkinliklere yönelik memnuniyet	Kültür sanat faaliyetlerinin yetersizliği ve faaliyetlere olan mesafenin yarattığı olumsuzluk
Belediye	Kentsel dönüşüm ve otopark talebi, yeşil alan çalışmalarından memnuniyet	Nüfusun yarattığı talebe yönelik yetersizlik, eğitim kurslarından memnuniyet	Hizmetlerin yetersizliği, belediye kararlarına katılım talebi, kentte hizmetlerin eşit dağılmamasına yönelik vurgu

Bazı hizmet türleri için ise daha detaylı bilgi vermek gerektiği açıktır. Örneğin konu eğitim hizmetleri olduğunda, talebe yönelik yetersizliğin yanı sıra, hem kent çeperindeki hem de kent merkezindeki katılımcıların bahsettiği önemli bir sorun okullara yakın bölgelerde uyuşturucu satışı ve okullardaki güvenlik sorunlarıdır. Bu duruma iki bölgedeki katılımcılar tarafından da değinilmesi, sorunun vahametini ortaya koymaktadır.

Kentsel hizmetlerden memnuniyete yönelik cevaplarda ortaya çıkan başka bir durum bu hizmetlerin yetersizliğinde kent sakinlerinin sahip olduğu maddi imkânlar ile bu eksikleri gidermeye çalışmasıdır. Örneğin Beylikdüzü bölgesindeki bazı katılımcılar toplu taşıma, eğitim, sağlık gibi hizmetlerin eksikliğini özel araç, özel okul ve hastane gibi imkanlar ile kapatırken, Arnavutköy bölgesindeki katılımcılar farklı alanlardaki hizmetlerin eksikliğini bu özel imkanlarıyla kapattıklarını belirtmemektedir. Örneğin toplu taşımanın eksikliği daha iyi iş ve eğitim olanaklarından yoksun kalmakla, kültür sanat faaliyetlerinin yetersizliği bu etkinliklere katılmamak ile sonuçlanmaktadır.

İki bölge arasındaki sosyoekonomik farklılıkların sonucu olarak okunabilecek bu eşitsizlik durumu yerel yönetimlerin sosyal belediyeçilik faaliyetleri ile giderilebilecek bir durum halindedir.

Buna ek olarak, diğer tüm hizmet türleri arasında, toplu taşıma hizmetlerindeki yetersizliklerin, katılımcıların hayatlarını diğer hizmet türlerindeki eksikliklere nazaran daha çok etkilemektedir. Bir hizmet türünün bölgede eksik olması, o bölge sakinleri için sadece o hizmet türünde bir noksanlık yaratırken, toplu taşıma hizmetlerindeki eksiklerin, bireylerin diğer hizmet türlerine erişimlerini kısıtladığı görülmüştür. Öyle ki, toplu taşımanın yetersizliği sosyo – ekonomik statüyü en çok etkileyen eğitim ve çalışma hayatı gibi alanlarda dahi katılımcıların yaşamlarını etkileyebilmekte, katılımcıların daha iyi bir kariyere ve daha iyi bir eğitime erişim fırsatlarını kısıtlamaktadır. Toplu taşıma özelinde konuşulduğunda, Hernandez (2017) kentsel hareketliliğin fırsatlara erişimi kolaylaştırdığını ve bireylerin yaşam kalitesi üzerinde önemli etkiler yaptığını, buna ek olarak toplumsal alanın yeniden üretilmesinde önemli bir rolü olduğunu vurgulamaktadır. Öyle ki, Hernandez (2017) toplu ulaşımın, eğitim ve sağlık gibi bir sosyal politika konusu olduğunu belirtmektedir. Hatta Church ve diğerleri (2000) sosyal dışlanmanın ulaşım ile ilgili boyutlarını incelemekte yetersiz ulaşımın ve zaman maliyetlerinin yüksekliğinin kentsel alanın kenarlarında sosyal dışlanmaya sebep olabileceğini belirtmektedir.

Görün ve Kara'nın (2010) belirttiği üzere, tüm bireylerin yaşam kalitesi yaşadığımız coğrafyaların fiziki ve mekânsal koşullarına sıkı sıkıya bağlı haldedir:

Kentlerin yerleşim düzeni ve estetiği, toprak kullanma biçimleri, nüfus ve yapı yoğunlukları, ulaşım, temel mal, hizmet ve kamu hizmetlerine erişim kolaylığı ve

halka açık tesisler, yerleşmelerin yaşanabilirliğini hayati biçimde etkileyen unsurlardır.

Katılımcıların kentsel hizmetlerinden memnuniyetlerinin yanı sıra, yaşadıkları yere dair memnuniyetleri de sorulmuştur. Fatih ve Beylikdüzü'ndeki katılımcıların tamamı yaşadıkları yere dair memnuniyetlerini belirtirken, Arnavutköy'deki katılımcıların bazıları orada yaşamaktan memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Arnavutköy'de yaşamaktan memnun olmadıklarını belirten katılımcılar ise daha genç olan katılımcılardır. Bu bağlamda Arnavutköy'ün gençler için memnun edici bir yer olmadığını söylemek mümkündür. Katılımcıların bu konuyla ilgili cevaplarında görülebilecek bir ortak nokta ise, yaşanan yere dair memnuniyetin sadece verili fiziksel çevre ile ilgili olmadığı, mekândaki sosyal yapı ve ilişkilerin de bu memnuniyet veya memnuniyetsizlik hissinde rol oynadığıdır. Kellekci ve Berköz de (2006) konut alanından memnuniyetin çevresel faktörlerin yanı sıra, komşulardan ve sosyal ilişkilerden memnuniyetten etkilendiğini belirtmektedir. Buna ek olarak sosyal homojenlik olarak nitelenebilecek, kent sakinlerinin benzer sosyoekonomik ve demografik özelliklere sahip olması da önemli bir memnuniyet kriteridir. Türkoğlu ve diğerleri (2019) yaptıkları çalışmada planlı alanlarda yaşayan kent sakinlerinin, plansız alanlarda yaşayan kent sakinlere göre rekreasyon ve erişilebilirlik açısından daha memnun olduklarını belirtmektedir ki, Beylikdüzü'ndeki katılımcıların yaşadıkları yere dair memnuniyet ifadeleri bu bağlamda açıklanabilir. Wang ve Wang de (2016) yaptıkları çalışmada yaşanan yere dair memnuniyetin, yaşam boyu memnuniyet üzerinde de etkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda yerel ve merkezi yönetimlerin kent sakinlerinin mekânsal memnuniyetlerini artırıcı çalışmalar yapmaları gerektiğinin oldukça önemli olduğu görülmektedir.

Yaşadıkları yere dair memnuniyetlerinin yanı sıra, katılımcılara yaşadıkları yere ve kente dair aidiyet algıları hakkında soru sorulmuştur. Burada dikkat çekici olan şey, kent çeperinde ve banliyöde, yaşanan mekana ve kente dair aidiyet duygusunun birbirinin zıttı bir halde yaşanabileceğidir. Bu iki bölgede yaşayan bazı katılımcılar, eğer yaşadıkları yere aidiyet duyduklarını belirtmişlerse, kente; eğer kente aidiyet hissettiklerini belirtmişlerse, yaşadıkları yere aidiyet hissetmediklerini belirtmişlerdir. Örneğin Beylikdüzü'ne ait hissettiğini belirten bazı katılımcılar, “Beylikdüzü çok dışarıda”, “İstanbul profili çizen yerler başka” gibi ifadeler ile yaşadıkları yeri İstanbul'dan daha farklı bir yer olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Kent çeperindeki

bazı katılımcılar da İstanbul'un kalabalıklığından veya Arnavutköy'deki insanları sosyal veya kültürel açıdan kendilerine yakın görmediklerinden yakınlıkla kendilerini İstanbul'a veya Arnavutköy'e ait hissetmediklerini belirtmişlerdir. Kent merkezinde ise, katılımcılar hem yaşadıkları yere, hem de kente olan aidiyet hislerini kuvvetli bir şekilde ifade etmişlerdir.

Son olarak çalışmanın amaçları doğrultusunda, katılımcılara deneyimledikleri sosyal ilişkileri anlayabilmek için, yaşadıkları yerdeki özgürlük ve güvenlik hislerine dair sorular sorulmuştur. Öncelikle özgürlük söz konusu olduğunda, klasik sosyoloji kuram ve çalışmalarında kent sıklıkla özgürlüğün mekânı olarak görüldüğünden özellikle kentin bütünüyle hâkim olduğu kent merkezinde katılımcıların daha özgür bir ortamda yaşadıklarını belirtmeleri beklenebilirdi ancak buna rağmen kent merkezindeki bazı katılımcılar ilçe genelinde muhafazakâr bir sosyal yaşam olduğunu belirterek, bunun özgürlükler konusunda kısıtlayıcı olduğunu veya olabileceğini vurguladılar. O halde bu durumun sonucunda sosyal yaşama dair bulgulara sosyolojik bir kent – kır ikiliğinin yanı sıra, mekânın tarihsel olarak getirdiği özelliklerden de bahsetmek, bunları da göz önünde bulundurmanı gerekli olduğu görülmektedir.

Kent çeperinde ise yaş farklılığı özgür hissedip hissetmemedeki farklılığı ortaya koyan etken gibi görünmektedir. Daha ileri yaştaki katılımcılar yaşadıkları yerde kendilerini özgür hissettiklerini rahatlıkla ortaya koyarken, daha genç yaştaki katılımcılar, her ne kadar kent merkezindeki katılımcılar gibi muhafazakâr bir sosyal yaşam temelli açıklamalar da bulunmasalar da, “farklı giyindiklerinde” “kötü”, “farklı” veya “dik” bakışların kendilerini rahatsız ettiklerini veya “gelebilecek tehlikelerin” daha özgür davranmalarının önlerindeki engel olduğunu söylemişlerdir.

Yine bu konuda banliyö bölgesindeki katılımcılar, merkez ve çeper bölgesindeki katılımcılara kıyasla, yaşadıkları yerin daha özgür bir sosyal ortama ev sahipliği yaptığını belirtmektedir. Bu bölgedeki bir katılımcı ilçenin farklı bölgeleri arasında bir sosyal yaşam farklılığından bahsederek, bazı mahallelerin diğer mahallelerden daha muhafazakâr olabileceğini belirtmiştir. Aynı ilçenin farklı mahalleri arasında dahi bu sosyal farklılıkların yaşanması Park'ın (2015) “ahlaki bölge” tabiri ile açıklanabilir. Park'a göre şehirdeki ahlaki bölgeler, dini veya ahlaki kodların geçerli olduğu bir bölgeden ziyade, farklı ahlaki kodların geçerli olduğu bölgelerdir. Park, şehrin “birbirine değen ancak iç içe geçmeyen küçük dünyalardan” oluştuğunu belirterek, farklı ahlaki kodların geçerli olduğu komşu bölgelerin olabileceğini belirtmektedir.

Güvenlik hissine bakıldığında ise, kent çeperinde daha genç katılımcıların kendilerini daha güvensiz hissettikleri görülmektedir. Bu katılımcılar ilçede gerçekleştiğini söyledikleri uyuşturucu ve hırsızlık gibi adli olayların ilçeyi güvensiz hale getirdiğini söylerken, yaşı daha ileri olan katılımcılar sahip olunan komşuluk gibi sosyal ağlar sayesinde güvende hissettiklerini belirtmektedirler. Beylikdüzü ve Fatih'te katılımcıların güvensizliğini arttıracak bir etken ise göçmenlerin nüfuslarının artışının bir tür tedirginlik yaratmasıdır. Bu durum aslında İstanbul Planlama Ajansı'nın her ay hazırlamış olduğu "İstanbul Barometresi" raporlarında da ortaya çıkan bir durumdur. Bu raporlara göre 2022 yılında "sığınmacı sorunu" yıl boyu sadece iki ay hariç, diğer on ayda İstanbul'un en önemli sorunu olarak görülmüştür. 2021 yılında ise İstanbul'un hep ilk dört sorunu içinde yer alan bu durum, İstanbul'un tüm bölge ve sakinlerini etkileyen bir "sorun" olarak görülmeye başlamıştır.

Bütün bu sonuçlar değerlendirildiğinde aşağıdaki bazı sonuçların ortaya çıktığı söylemek mümkün olacaktır.

İdari sınırlar ve tanımlamalar kent sakinleri için bağlayıcı olmayabilir. Mekân insan gözü ve diğer çeşitli duyular ile deneyimlenebilir haldeyken, yönetsel kolaylıklar için insan tarafından hayali çizgilere bölünür, idari kararlar ile somutlaşır. Kent çeperindeki ve banliyödeki birçok katılımcı yaşadıkları yeri İstanbul olarak algılamadıklarını belirttiği düşünüldüğünde, yerel ve merkezi yönetimler tarafından belirlenen bu idari bölge sınırlarının kent sakinleri için bağlayıcı olmayabileceği ortaya çıkmaktadır. Ek olarak, kent çeperindeki bazı katılımcıların yaşadıkları yer için köy, kasaba, kır gibi tanımlamalar yaptıkları göz önünde bulundurulduğunda, yine yerel ve merkezi yönetimler tarafından belirlenen idari bölge tanımlamalarının da kent sakinleri için bağlayıcı olmayabileceği görülmektedir. Örneğin Cordoba (2011) yaptığı görüşmeler sonucunda Little Havana bölgesinin resmi sınırlarının bölge sakinlerinin zihinlerindeki sınırlardan çok daha ufak olduğunu fark etmiştir. Bazı katılımcılar bölgenin resmi sınırlarının birkaç katı büyüklüğünde bir Little Havana bölgesi ortaya koymuştur.

Bireylerin algılarının değişimi için, somut değişimler gerekmektedir. Beylikdüzü ve Arnavutköy'deki katılımcıların, ilçelerinde gerçekleşen projelerin metrobüs ve havalimanı projelerinin sonuçları dolayısıyla yaşadıkları yere dair bakışlarının değiştiğini belirttikleri düşünüldüğünde, mekanda özellikle hareketliliği ve erişilebilirliği artıran somut projelerin sonuçlarının kent sakinlerinin yaşadıkları yere

dair bakışlarında değişikliğe yol açabileceği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, örneğin Billingham ve Kimelberg (2018) idari sınırların, bireylerin yaşadıkları yerin sınırlarını tahmin etmede en önemli etken olsa da, gündelik deneyimlerin bağlayıcı olduğunu da vurgulamaktadırlar.

Kent – kır ayrımındaki ölçütlerin hala canlı olduğunu söylemek mümkündür.

Arnavutköy bölgesindeki bazı katılımcıların düşük nüfus yoğunluğu ve yapılaşma, tarım ve hayvancılık faaliyetleri gibi sebepler ile yaşadıkları yeri, “kırsal”, “kasaba” veya “köy” olarak tanımladığı hatta farklı kültürden insanların ilçeye gelmesini kent olarak algılamalarına bir ölçüt olarak belirttiği göz önünde bulundurulduğunda, literatürde birbirinin karşısı özellikler ve nitelikler ile tanımlanan kent ve kıra dair bu ölçütlerin (Hugo, Champion ve Lattes, 2004 akt. Nerse, 2017) katılımcılar nezdinde de geçerli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda merkez, çeper ve banliyö bölgeleri için özet bir karşılaştırma tablosu ortaya konabilir.

Tablo 4. Merkez, Çeper ve Banliyöde Ana Farklılaşmalar

Merkez	Banliyö	Çeper
Tarihi merkezilik	Merkeze uzaklık	Merkeze uzaklık
Tarihi doku ve yapıların yoğun mevcudiyeti,	Planlanmış ve düzenlenmiş yeşil alanlar	Kırsal ve kentsel dokunun bir aradalığı, tarım yapılan araziler, düşük nüfus yoğunluğu
Yaşanılan yere dair memnuniyet	Yaşanılan yere dair memnuniyet	Yaşanılan yere dair düşük memnuniyet
Hizmetlere erişim memnuniyeti	Hizmetlere erişimde düşük memnuniyet	Hizmetlere erişimde düşük memnuniyet
Yaşanılan yere yüksek aidiyet	Yaşanılan yere yüksek aidiyet	Yaşanılan yere düşük aidiyet
Kente yüksek aidiyet	Kente düşük aidiyet	Kente düşük aidiyet

Araştırma özelinde ortaya çıkan bir diğer sonuç da, araştırmanın gerçekleştirildiği tüm bölgelerde, artan yabancı göçmen nüfusuna yönelik dile getirilen memnuniyetsizliktir. Katılımcılar için gittikçe artan göçmen nüfusu çeşitli hizmetlerin yetersizliğinin bir sebebi olarak değerlendirilmekle birlikte, göçmen nüfus aynı zamanda yaşanılan yere duyulan aidiyet hissine ve yaşanılan yere ilişkin duyulan güvenlik hissini azaltıcı bir etkide bulunmaktadır.

Kent plancıları ve yöneticileri için çalışmanın bulguları, özellikle kentsel hizmetler alanındaki sonuçlarıyla önemlidir. Kente dair algının ve bakış açısının kent hizmetlerinden yararlanma durumunca değiştiği bu çalışmanın kent merkezi, çeper ve banliyö eksenlerinde yürütülmesi ile belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda kentin farklı lokasyonlarında yaşayan insanların kentsel hizmetlerden yararlanmaları veya yararlanamamalarının istatistiki veriler dışında öznel ve gündelik hayat deneyimleri üzerinden araştırılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Bu bağlamda, politika yapıcılar ve yerel yönetimler için bu tezin sonuçları şu şekilde özetlenebilir;

- Kentsel olanaklar ve kentsel hizmetler, İstanbul’da eşit bir şekilde dağılmamaktadır.
- Bu dağılım, neredeyse her hizmet türü için, kent merkezi – banliyö – çeper sıralaması ile daha yoğun dan daha az yoğun a şeklinde gerçekleşmektedir.
- Kent çeperi olarak belirlenen Arnavutköy bölgesinde; toplu taşıma, sağlık ve eğitim hizmetleri oldukça yetersiz durumdadır.
- Banliyö bölgesi olarak belirlenen Beylikdüzü bölgesinde; toplu taşıma ve sağlık hizmetleri yetersiz düzeydedir.
- Arnavutköy ilçesi sakinleri, aldıkları belediye hizmetlerinin yetersiz olduğunu, yerel yönetimlerin taleplerini dikkate almadığını ve kentteki hizmetlerin eşit dağıtılmadığını belirtmektedirler.
- Beylikdüzü ilçesi sakinleri, çöp toplama faaliyetlerinin ve sokak aydınlatmalarının yetersiz olduğunu belirtmektedirler.
- Fatih ilçesi sakinleri, otoparkların yetersizliğini ve deprem riski ile metruk binalara karşı kentsel dönüşüm talebini dile getirmektedirler.
- Arnavutköy ve Fatih ilçesi sakinleri, okulların çevresindeki uyuşturucu satışı ve güvenlik problemlerine dikkat çekmektedirler.

Yapılan çalışmanın bulgularının ve sonuçlarının aynı zamanda akademik literatüre de katkısının önemli olduğu düşünülmektedir. Daha önce İstanbul örneğinde kent merkezi, banliyö ve çeper bölgeleri için karşılaştırmalı olarak kent algısı çalışması yapılmadığından, ayrıca kent çeperleri sıklıkla çalışılan yerleşim yerleri olmadığından, bu çalışmanın sonuçlarının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Nihayetinde bu çalışma muhafazakâr yaşam alanı sunan Fatih ve orta-sınıf yaşam alanı olarak Beylikdüzü örnekleri üzerinden sonuçlara ulaşmaktadır. Sınıf ve yaşam biçimi farklılıklarını da yansıtan farklı çeperler ve banliyöler seçilerek benzer çalışmanın tekrarlanması, kent merkezinden coğrafik uzaklık dışında kentsel çeperlerinin birbirilerinden nasıl farklılaştığının ortaya çıkarılması, çeper ve banliyö tipolojilerinin oluşturulması yönünde bir katkı sağlayabilecektir.

Bu çalışmanın küresel bir kent olan İstanbul örneğinde yapılmış olması ile uluslararası literatüre de katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. İleri bir araştırma önerisi olarak ise bu temada bir araştırmanın farklı metropollerde ve farklı katılımcı gruplarıyla da tekrarlanması, sonuçların karşılaştırılması açısından faydalı olacaktır. Örneğin sakinlerin çeşitlendirilmesinden daha çok yatırımcı grupları ve idareciler gibi kesimler bakımından bu çeşitlendirmenin yapılması daha jenerik ayrımların çıkarılması bakımından önem taşımaktadır.

Bu çalışma kapsamı dışında tutulan, farklı etnik ve politik aidiyetlere sahip kent sakinlerinin kente aidiyet hislerinin karşılaştırılmalı olarak çalışılması bir araştırma önerisi olarak verilebilir. Yine gelecek çalışmalar için bu çalışmanın saha görüşmelerinin bir kısmının genel seçim dönemine denk geldiği hatırd tutulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akgün, İ. & Akgün, A. A. (2017). *İstanbul'da istihdam eğilimlerinin belirlenmesi*. Marmara Üniversitesi Yayınevi.
- Akyol Altun, T. D. (2010). *Kent çeperlerindeki az katlı konut topluluklarının kullanıcı-mekan ilişkisi bağlamında değerlendirilmesi: İzmir örneği*. (Yayın No. 283683) [Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Arnavutköy Belediyesi. (2023). *Yerleşim düzeni*. <https://www.arnavutkoy.bel.tr/arnavutkoy-icerik/yerlesim-duzeni>
- Arpacık, C. (2021, 19 Kasım). *Bir sosyal medya tartışması: İslamcılığın kalesi Fatih mi Üsküdar mı?*. Independent Türkçe. <https://www.indyturk.com/node/437561>
- Atila, S. (2022, 17 Haziran) *Türkiye'nin kira krizi (17) | İstanbul-Beylikdüzü: Kiralık ev yok, metrobüse yakın evler 4 milyon TL'ye satılıyor*. Medyascope. <https://medyascope.tv/2022/06/17/turkiyenin-kira-krizi-17-istanbul-beylikduzu-kiralik-ev-yok-metrobuse-yakin-evler-4-milyon-tlye-satiliyor/>
- Ay, S., & Kılıç, T. (2023). Kent çeperinde sosyal altyapı yoksunluğu: İstanbul'daki Esenler ilçesi örneği. *Kent Akademisi*, 16(2), 1017–1036. <https://doi.org/10.35674/kent.1191121>
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi* 9(1), 1-23.
- Beylikdüzü Belediyesi. (2022). *2020 – 2024 Stratejik plan*. Beylikdüzü Belediyesi Strateji Geliştirme Şefliği.
- Billingham, C. M., & Kimelberg, S. M. (2018). Identifying the Urban: Resident Perceptions of Community Character and Local Institutions in Eight Metropolitan Areas. *City&Community*, 17(3), 858-882. <https://doi.org/10.1111/cico.12319>
- Birarada Derneği. (2023). *İstanbul'da gençlik, kent yurttaşlığı ve yerel yönetim*. <https://biraradadernek.org/wp-content/uploads/2023/05/Genclik-Kent-Yurttasligi-ve-Yerel-Yonetim.pdf>
- Birarada Derneği. (2022). *İstanbul'da mahalle bazlı genç nüfus temsilleri (15 – 29 yaş)*. <https://biraradadernek.org/wp-content/uploads/2022/07/TR-istanbulda-mahalle-bazli-genc-nufus-temsilleri.pdf>

- Brenner, N. & Keil, R. (2013). Küresel Kentlerden Kentselliğin Küreselleşmesine. (çev. M. Üçoğlu) *Birikim Dergisi*. <https://birikimdergisi.com/guncel/590/kuresel-kentlerden-kentselligin-kuresellesmesine>
- Bucholtz, S., Molfino, E., & Kolko, J. (2020). *The Urbanization Perceptions Small Area Index: An application of machine learning and small area estimation to household survey data*. US Department of Housing and Urban Development: Washington, DC, USA.
- Church, A., Frost, M., & Sullivan, K. (2000). Transport and social exclusion in London. *Transport Policy*, 7(3), 195–205. [https://doi.org/10.1016/S0967-070X\(00\)00024-X](https://doi.org/10.1016/S0967-070X(00)00024-X)
- Colleoni, M. (2019) Peri-urbanization. (ed.) A. M. Orum *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Urban and Regional Studies*. John Wiley & Sons. <https://doi.org/10.100/9781118568446.eurs0237>
- Cordoba, H. (2011). *Cultural and spatial perceptions of miami's little havana*. (Yayın No: 1504154) [Yüksek Lisans Tezi, Florida Atlantic University] ProQuest Veritabanı.
- Creswell, J. W. (2023). *Nitel araştırma yöntemleri*. (Çev., S. B. Demir). Siyasal Kitabevi. (Orijinal çalışma 2013'te yayımlandı).
- Çelik, Z. (1998). *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul*. (çev. S. Deringil) Tarih Vakfı Yurt Yayınları. (İlk yayım tarihi: 1986).
- Çetin, İ. (2012) Kentsel Ayrışma ve Mekânsal Kümelenme Biçimleri. *idealKent Dergisi*. 7. 160-186.
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2018, 24 Aralık). *Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Bakan Kurum Arnavutköy'de 82 eserin toplu açılış törenine katıldı*. <https://csb.gov.tr/cumhurbaskani-erdogan-ile-bakan-kurum-arnavutkoy-de-82-eserin-toplu-acilis-torenine-katildi-bakanlik-faaliyetleri-25398>
- De Vidovich, L. (2019). Suburban studies: State of the field and unsolved knots. *Geography Compass*, 13(5), 1– 14. <https://doi.org/10.1111/gec3.12440>
- Deegan, M. J. (2020, 18 Ağustos). *Chicago School of Sociology*. Oxford Bibliographies. <https://doi.org/10.1093/obo/9780199756384-0007>
- Delphine, Witte, P., & Spit, T. (2019). Megaprojects – an anatomy of perception. *disP - The Planning Review*, 55(2), 63–77. <https://doi.org/10.1080/02513625.2019.1630189>
- Dinçer, Ö. (2016). Sürdürülebilir Kentleşme Tartışmaları ve Kent Hakkı. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 73-84.
- Dökmeci, V. & Berköz, L. (1994). Transformation of Istanbul from a monocentric to a Polycentric City. *European Planning Studies*, 2(2), 193–205. <https://doi.org/10.1080/09654319408720259>
- Dünya Gazetesi. (2016, 14 Haziran). *Yabancı yatırımcılar Arnavutköy'de arsa bakıyor*. <https://www.dunya.com/ekonomi/yabanci-yatirimcilar-arnavutkoy039de-arsa-bakiyor-haberi-319756>

- Dünya Gazetesi. (2012, 16 Kasım). 3'üncü havalimanı metrekafe fiyatlarını 900 TL'lere çıkarttı. <https://www.dunya.com/gundem/3039uncu-havalimani-metrekafe-fiyatlarini-900-tl039lere-haberi-191070>
- Engels, F. (2019). İngiltere'de Emekçi Sınıfların Durumu. (çev. O. Emre), Ayrıntı Yayınları. (İlk yayım tarihi: 1885).
- Enlil, Z. M. (2011). The neoliberal agenda and the changing urban form of Istanbul. *International Planning Studies*, 16(1), 5–25. <https://doi.org/10.1080/13563475.2011.552475>
- Erbaş, A. E. (2018). Urban development dynamics in Istanbul metropolitan area after 1980s and local boundary changes in the administrative geography. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(1), 17–38. <https://doi.org/10.30798/makuiibf.356757>
- Erdoğan, E. K. (2023). Kentsel ayrışmanın bir aracı olarak güvenlik ve yeni güvenlik algısı. *Journal Of Social Humanities and Administrative Sciences*, 9(68), 3539–3547. <https://doi.org/10.29228/joshas.72550>
- Friedman, J. J. (2018). *Suburbs. The Blackwell Encyclopedia of Sociology* içinde (ed. G. Ritzer). Blackwell.
- Görün, M., & Kara, M. (2010). Kentsel dönüşüm ve sosyal girişimcilik bağlamında Türkiye’de kentsel yaşam kalitesinin artırılması. *Onsekiz Mart Üniversitesi Yönetim Bilimleri Dergisi*, 8(2). 137-164.
- Güleç, S. (2014, 5 Aralık). *Geçmişten Bugüne Fatih*. Al Jazeera Turk. <https://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/gecmisten-bugune-fatih>
- Güllüpnar, F. (2012). Kent Sosyolojisi Kuramları Üzerine Bir Literatür Değerlendirmesi. *Çağdaş Yerel Yönetimler*. 21(3). 1-29.
- Gürhan, N. (2015). *Diyarbakır’da yeni zenginliğin mekânsal ve toplumsal yansımaları: Diclekent ve Metropol örneği*. (Yayın No: 425608) [Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Haney, W. G. & Knowles, E. S. (1978). Perception of Neighborhoods by City and Suburban Residents. *Human Ecology*, 6(2), 201-214.
- Harvey, D. (2022). *Kent deneyimi*. (Çev. E. Soğancılar), Sel Yayıncılık. (İlk yayım tarihi: 1989).
- Hayır-Kanat, M. (2009). Büyük kentlerde kentin merkezinden etrafına olan göç süreci İstanbul Beylikdüzü örneği. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 4(1), 35 – 52.
- Hayır-Kanat, M. (2017). İstanbul’da banliyöleşme ve banliyöleşme Sonrası Kentleşme. *International Journal of Social Science Research*, 6(2). 31-45
- Hayır-Kanat, M. (2021). İstanbul’un merkezi iş alanı olarak tarihi mîa: Müşteri motivasyonları üzerine bir araştırma. *Journal of International Social Research*, 14(77-2), 325–342. <https://doi.org/10.17719/jisr.11523>
- Hernández, D. (2018). Public transport, well-being and inequality: Coverage and affordability in the city of Montevideo. *CEPAL Review*, 2017(122), 151–169. <https://doi.org/10.18356/e5039949-en>

- İstanbul'dan deprem göçü: Arsa satışları zirvede... İşte en çok tercih edilen yerler (2023, 16 Kasım). *Dünya Gazetesi*. <https://www.dunya.com/sektorler/emlak/istanbuldan-deprem-gocu-arsa-satislari-zirvede-iste-en-cok-tercih-edilen-yerler-haberi-688488>
- İstanbul Planlama Ajansı. (2021). *İstanbul barometresi 2021 raporu*. <https://ipa.istanbul/wp-content/uploads/2022/02/ISTANBUL-BAROMETRESI-2021-RAPORU.pdf>
- İstanbul Planlama Ajansı. (2022). *İstanbul barometresi 2022 özet raporu*. <https://ipa.istanbul/wp-content/uploads/2023/01/ISTANBUL-BAROMETRESI-YILLIK-SONUC-RAPORU-WEB-1.pdf>
- Jansen, S. J. T., (2020). Urban, suburban or rural? Understanding preferences for the residential environment. *Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability*, 13(2), 213-23 <https://doi.org/10.1080/17549175.2020.1726797>
- Kahraman, A. (2010). İstanbul ve edebiyat. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 8(16), 149 – 169.
- Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü (2022) *İlçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması 2022*. <https://www.sanayi.gov.tr/assets/pdf/birimler/2022-ilce-sege.pdf>
- Kanbak, A. (2013). İstanbul ve kentsel saçaklanma. *MSGSÜ Sosyal Bilimler*(8), 11-30. <https://doi.org/10.4305/Metu.Jfa.2012.1.15>
- Karaçor, S. & Akcan, B. (2017). Mahalleden güvenli sitelere konutu tüketmek. *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1(2), 175 – 197.
- Keil, R. (2017). Extended urbanization, “disjunct fragments” and global suburbanisms. *Environment and Planning D: Society and Space*, 36(3), 494–511. <https://doi.org/10.1177/0263775817749594>
- Keil, R. (2017). Global suburbanization. *The Globalizing Cities Reader* İçinde (ed. Xuefei R. & Roger K.) s. 433-441. Routledge.
- Keleş, R. (1980) *Kentbilim terimleri sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kıray, M. (1984). İstanbul: Metropolen kent. *Mimarlık Dergisi*. 199. 28-33. <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/499/7327.pdf>
- Kira göçü; vatandaşlar merkezden uzak bölgelere yerleşiyor (2022, 13 Haziran). *T24 Bağımsız İnternet Gazetesi*. <https://t24.com.tr/haber/kira-gocu-vatandaslar-merkezden-uzak-bolgelere-yerlesiyor,1040174>
- Kiralara yapılan fahiş zamlar yaşanabilir ev bulmayı zorlaştırıyor (2021, 7 Eylül). *T24 Bağımsız İnternet Gazetesi*. <https://t24.com.tr/haber/kiralara-yapilan-fahis-zamlar-yasanabilir-ev-bulmayi-zorlastiriyor,977164>
- Kümbetoğlu, B. (2020). *Niteliksel Araştırmalarda Analiz*. Bağlam Yayınları.
- Lefebvre, H. (2020). *Şehir hakkı*. (Çev., I. Ergüden), Sel Yayıncılık. (Orijinal çalışma 1968’de yayımlandı.)
- Lefebvre, H. (2021). *Kentsel devrim*. (Çev., S. Sezer), Sel Yayıncılık. (Orijinal çalışma 1970’de yayımlandı.)

- Mitrani, A. A. T. (2010). İstanbul'da yaşayan vatandaşlar arasında suç mağduru olmaktan duyulan korku ve güvenlik algısı ile kent planlaması arasındaki ilişkiler: Yerel yönetimlerin alabilecekleri önlemler üzerine bir pilot çalışma, *Adli Bilimler Dergisi*, 9(3), 28-44
- Nerse, S., & Türk, E., (2017). Kırsal kentsel ilişkilerde değişim: Yeni tanımlamalar ve kavram okumaya yönelik bir analiz. *Akademik Sosyal İlişkiler Dergisi*. 63, 504-525.
- Nowicki, S., (2020, 26 Şubat) *Suburbs and Suburbanization*. Oxford Bibliographies. <https://www.oxfordbibliographies.com/display/document/obo-9780190922467/obo-9780190922467-0004.xml>
- Özdemir, S. & Meşhur, M.Ç. (2011). 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası'nın belde belediyelerinin planlama süreçleri üzerinde yarattığı etkiler. *Megaron*, 6(3), 171-183.
- Özet, İ. (2019). *Fatih Başakşehir: Muhafazakâr Mahallede İktidar ve Dönüşen Habitus*. İletişim Yayınları.
- Öztürk, S. & Işınkaralar, Ö. (2019). Eğlence parklarında ziyaretçi memnuniyet düzeyinin belirlenmesi: Wonderland Eurasia tema parkı örneği. *The Journal of Social Sciences Institute*, 46, 31 – 52.
- Özus, E. & Sence Türk, Ş. Dökmeci, V. (2011). Urban restructuring of Istanbul. *European Planning Studies*. 19 (2), 331-356. <https://doi.org/10.1080/09654313.2010.515826>
- Park, R. E. & Burgess, E. W. (2016). *Şehir: Kent ortamındaki insan davranışlarının araştırılması üzerine öneriler*. (Çev., P. K. Kayalığıl), Heretik Yayınları. (Orijinal çalışma 1925'te yayımlandı.).
- Prashker, J., Shifan, Y. ve Herskovitch-Sarusi, P. (2008) Residential choice location, gender and the commute trip to work in Tel Aviv. *Journal of Transport Geography*. 16(5), 332-341. <https://doi.org/10.1016/j.jtrangeo.2008.02.001>
- Ren, Y. (2011, Kasım). Spatial access to health services in Shanghai. *Urban Age*. <https://urbanage.lsecities.net/essays/spatial-access-to-health-services-in-shanghai>
- Ritchie, H., & Roser, M., (2018) Urbanization. *Our World in Data*. <https://ourworldindata.org/urbanization>
- Ritzer, G. & Stepnisky, J. (2014). *Sosyoloji Kuramları*. (Çev. H. Hüllür), De Ki Basım Yayın. (Orijinal çalışma 2008'te yayımlandı.).
- Ritzer, G. & Stepnisky, J. (2019). *Çağdaş sosyoloji kuramları ve klasik kökleri*. De Ki Basım Yayın. (Orijinal çalışma 2014'te yayımlandı.).
- Sabah. (2019, 26 Mart). *5 yıl içinde İstanbul'un en gözde ilçesi olacak! Ahmet Haşim Baltacı: İki projeyle Arnavutköy'ü dünya konuşacak*. <https://www.sabah.com.tr/gundem/2019/03/26/5-yil-icinde-istanbulun-en-gozde-ilcesi-olacak-ahmet-hasim-baltaci-iki-projeyle-arnavutkoyu-dunya-konusacak>

- Salihoğlu, T. & Handan, T. (2016). İstanbul'daki boş zaman değerlendirme mekânlarının dağılımı üzerine niceliksel bir değerlendirme. *Journal of Planning* 26(3), 204 - 218. <https://doi.org/10.14744/planlama.2016.39306>
- Saunders, P., (2013). *Sosyal Teori Kentsel Sosyoloji*. (çev. S. Doğru Getir). İdeal Kültür&Yayıncılık. (İlk yayım tarihi: 1981).
- Simmel, G. (2015). Metropol ve Zihinsel Hayat. (Çev., T. Birkan) *Bireysellik ve Kültür*. (ss. 317-330). Metis Yayınları.
- Sosyal Demokrasi Vakfı. (2021). *Yoksul semtlerde madde kullanımının yaygınlaşması raporu*. <https://sodev.org.tr/wp-content/uploads/2021/05/YOKSUL-SEMTLERDE-MADDE-KULLANIMININ-YAYGINLAS%CC%A7MASI-RAPORU-03.03.2021-SON.pdf>
- Şafak, G. N. (2020). Nevşehir'de Kadınların Kent Deneyimi Üzerine Bir İnceleme. *Fe Dergi*, 1, 30-43.
- Şahin, C. (2016). İstanbul'un İlçeleri. Ed. Çoşkun M. Yılmaz & M. Akif Aydın. *Antikçağdan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi* içerisinde. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş Yayınları.
- Şeker, M., Başar Kayapınar M., Çelikbıçak G., & Kağan Özbay, B. (2022). Quality of life index: Istanbul, 2020. *İstanbul İktisat Dergisi*, 72(2), 543-568. <http://dx.doi.org/10.26650/ISTJECON2022-1115346>
- Şeker, M. (2020). *Mahallem İstanbul*. İstanbul Üniversitesi.
- Şenol, R. (2022). *Kira göçü: Merkeze uzak yerler revaçta*. Yeni Şafak Gazetesi. <https://www.yenisafak.com/ekonomi/kira-gocu-merkeze-uzak-yerler-revacta-3834242>
- Şentürk, M. (2019, 6-8 Aralık). Beykoz'da kır – kent etkileşimi. *2019 Beykoz Sempozyumu*, s. 429 – 439.
- Talu, A. A. (2017). *Balıkesir'de kentlilik bilinci, kentsel farkındalık ve kentsel algı: bir ölçek geliştirme çalışması*. (Yayın No: 486101) [Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi
- Taş, L. (2019). Kentsel eşitsizlikler, normallik ve adaletsizlik arasında kentsel eşitsizlikler. *Kent sosyolojisi içinde* (ed. K. Alver) (ss. 395 – 412). Çizgi Kitabevi.
- Temurçin, K & Aldırmaz, Y. (2017). İstanbul ilinde sanayi: Tarihsel gelişim, yapısal değişim, mekânsal dönüşüm. *Türkiye'de mekânsal ve bölgesel dönüşümler içinde* (ed. K. Temurçin & M. A. Dulupçu). Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları.
- Tittle, C. R., & Stafford, M. C. (1992). Urban theory, urbanism, and suburban residence. *Social Forces*. 70(3). 725-744. <https://doi.org/10.1093/sf/70.3.725>
- Türk Dil Kurumu (2023). *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/>
- Türkiye İstatistik Kurumu (2022). *İl ve ilçelere göre il/ilçe merkezi, belde/köy nüfusu ve yıllık nüfus artış hızı, 2022*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2022-49685>

- Türkoğlu, H., Bölen, F., Baran, P. K., & Terzi, F. (2011). Measuring quality of urban life in Istanbul. *Investigating Quality of Urban Life*, 209–231. https://doi.org/10.1007/978-94-007-1742-8_9
- Türkoğlu, H., Terzi, F., Salihoğlu, T., Bölen, F., & Okumuş, G. (2019). Residential satisfaction in formal and informal neighborhoods: The case of Istanbul, Turkey. *Archnet-IJAR: International Journal of Architectural Research*, 13(1), 112–132. <https://doi.org/10.1108/arch-12-2018-0030>
- Üçoğlu, M. (2021). Financialization and suburbanization: The predatory hegemony of suburban-financial nexus in Istanbul. *Globalizations*, 18(6), 981–994. <https://doi.org/10.1080/14747731.2020.1859763>
- Wang, D., & Wang, F. (2016). Contributions of the usage and affective experience of the residential environment to residential satisfaction. *Housing Studies*, 31(1), 42–60. <https://doi.org/10.1080/02673037.2015.1025372>
- Weber, M. (2010). *Şehir: Modern kentin oluşumu*. (Çev. M. Ceylan), Yarıncı Yayıncılık, (İlk yayım tarihi: 1921)
- Wirth, L. (2002). Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme. 20. Yüzyıl Kenti içinde, (çev. B. Duru & A. Alkan). İmge Yayınevi.
- Zasada, I., Wolfgang L., Berges R., Klaus S., Köstl M., Piorr A., & Werner, A. (2013) Rural–urban regions: A spatial approach to define urban–rural relationships in Europe. Kjell Nilsson, Stephan Pauleit, Simon Bell, Carmen Aalbers, Thomas Sick Nielsen (ed.), *Peri-urban futures: Scenarios and models for land use change in Europe* (ss. 45-69) Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-642-30529-0_3
- Zhu, T., & Wu, F. (2019). Massive suburbanization, heterogenous suburbs in China. (ed. K. M. Güney, R. Keil, & M. Üçoğlu) içinde *Massive suburbanization: (Re)building the global periphery* (pp. 320–343). University of Toronto Press.

EKLER

Ek. 1. Araştırmada Kullanılan Soru Formu

Demografik veriler

Katılımcının yaşı:

Katılımcının cinsiyeti:

Katılımcının eğitim düzeyi:

Katılımcının mesleği:

Katılımcının eğitim düzeyi:

Katılımcının gelir düzeyi:

Katılımcının yaşadığı yer:

Katılımcının ne kadardır İstanbul'da yaşadığı:

Katılımcının ne kadardır ilçesinde yaşadığı:

Kente bakışa ve aidiyete dair sorular

Kent/şehir denilince aklınıza ne geliyor?

Kır denilince aklınıza ne geliyor?

Diğer ilçelere gidiyor musunuz, gidiyorsanız ne amaçla gidiyorsunuz? Sizce orasıyla burası arasında ne tür farklar var?

Sizce İstanbul neresidir? Burası neresi? Burası İstanbul'un neresinde? Yaşadığınız yer İstanbul'a dahil midir? Neden böyle düşünüyorsunuz?

Burayı nasıl niteliyorsunuz? Burası kent midir, kır mıdır, kent dışı bir yerleşim alanı mıdır? Neden böyle düşünüyorsunuz?

Eğer burası şehre dahil değilse, sizce şehir nerede başlıyor?

Kendinizi İstanbullu olarak görür müsünüz? Kendinizi İstanbul'a ait hissediyor musunuz?

Sizce İstanbullu kimdir?

Kendinizi yaşadığınız ilçeye ait hissediyor musunuz?

Kentsel hizmetler

Kentte olmasını beklediğiniz hizmetler nelerdir? Bu hizmetlerden faydalanabildiğinizi düşünüyor musunuz?

Yaşadığınız yerde ihtiyaçlarınızı karşılayabiliyor musunuz? Yoksa farklı bir yere yolculuk etmeniz gerekiyor mu?

İlçenizdeki toplu ulaşım hizmetlerinin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Otobüs, minibüs, taksi, metro vb. Eğer yetersizse bu durum sizi nasıl etkiliyor?

Eksik kalan hizmetleriniz var mı? Sizce eksik kalan hizmetlerinizin sebepleri nelerdir? Neden böyle bir durum olduğunu düşünüyorsunuz?

Kültür sanat faaliyetlerine katılıyor musunuz? Katılıyorsanız şehrin hangi bölgesinden bulunanlara gidiyorsunuz? Buralara yolculuğunuz nasıl geçiyor, ne kadar sürüyor? Kendi ilçenizdekileri yeterli buluyor musunuz? Katılmıyorsanız neden katılmıyorsunuz?

İlçenizdeki iş imkânlarından memnun musunuz? İşe yolculuğunuz ne kadar sürüyor?

Restoran, kafe, avm gibi yerlere gidiyor musunuz? Kendi ilçenizdekileri yeterli buluyor musunuz? Buraya yolculuğunuz nasıl geçiyor, ne kadar sürüyor?

İlçenizdeki yeşil alan ve parkların sayısı ve niteliğini yeterli buluyor musunuz?

Sağlık hizmeti alırken, ilçenizdeki sağlık kuruluşlarını mı tercih ediyorsunuz, yoksa farklı bir ilçeye mi gidiyorsunuz? Buralara yolculuğunuz nasıl geçiyor, ne kadar sürüyor?

Eğitiminize devam ediyorsanız, okulunuza nasıl gidiyorsunuz? Buraya yolculuğunuz nasıl geçiyor, ne kadar sürüyor?

Kütüphane kullanıyorsanız, hangi kütüphaneyi tercih ediyorsunuz? Kendi ilçenizdeki kütüphaneleri yeterli buluyor musunuz?

Kendiniz yaşadığınız ilçede güvende hissediyor musunuz?

Mahallenizin ve ilçenizin en önemli sorunu nedir?

Kentte yaşanabilirliğe dair

İlçenizde yaşamaktan memnun musunuz?

İlçenizde yaşamamanın iyi tarafları neler? Sizce bu ilçe yaşanabilir yer mi?

İlçenizde yaşamamanın kötü tarafları var mıdır? Varsa nelerdir? Sizce bunların sebebi/kaynağı ne?

Burası hakkında en beğenmediğiniz durum, konu veya özellik nedir?

Bu ilçede mi yoksa İstanbul'un farklı bir yerinde mi yaşamayı tercih edersiniz? Neden?

İmkânınız olsa mahalleden veya ilçeden taşınmayı düşünür müsünüz?

Yaşadığınız ilçeyi farklı kılan bir şey var mı?

Burada yaşamamanın özel bir sebebi var mı? Neden burada yaşamayı tercih ediyorsunuz? (il – ilçe-mahalle olarak sorulabilir)

Nasıl bir yerde yaşamak istersiniz?

Sosyal ilişkilere dair

Yaşadığınız yerin hayatınızı etkilediğini düşünür müsünüz? Sizce burası sizin yaşamınızı nasıl etkilemiştir? Örnekler verir misiniz?

Komşularınızla ilişkileriniz nasıldır? Onları tanıyor musunuz? Ne sıklıkla görüşüyorsunuz?

Yaşadığınız yerde sizi tanıyan tahmini olarak ne kadar kişi var? Bu durum size bir avantaj veya dezavantaj sağlar mı?

Kendinizi burada yaşarken özgür hissediyor musunuz? Nasıl örnek verebilirsiniz?

Sizce burası farklı gruplardan insanların beraber yaşadığı bir yer mi? Eğer öyleyse, aralarındaki etkileşim nasıl?

Mahallenizin sakinleri kimlerden oluşmaktadır? (Sosyo-kültürel ve ekonomik olarak) Birbirlerine benzeyen insanlar mı, yoksa birbirinden farklı insanlar mı oturmaktadır?

